

Voimassaoloaika
Allekirjoituspäivästä
31.12.2023 asti

Kumoaa
-

Kohderyhmä
Maahanmuuttovirasto

Säädöspöytäkirja
Laki Maahanmuuttovirastosta
2.1 § (1160/2016)

OLESKELULUPA PERHESITEEN PERUSTEELLA

Maahanmuuttovirasto antaa ohjeen perhesiteen perusteella myönnettäviä oleskelulupia koskevien säännösten soveltamisesta. Perheenjäsenille ja muille omaisille myönnettävien oleskelulupien lisäksi ohjeessa käsitellään myös kansainvälisen suojeluaseman myöntämistä perheenjäsenelle. Lisäksi ohjeessa käsitellään UlkL 54 §:n 7 momentin mukaista jatkoluvan myöntämistä perhesiteen päätyttyä.

Ohjetta ei sovelleta ulkomaalaislain 10 luvussa tarkoitetun unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröintiin, eikä oleskelukortin myöntämiseen hänen perheenjäsenelleen tai muulle omaiselle.

Ohjeen tavoitteena on tukea yhtenäistä lainsoveltamista, viivytyksetöntä päätöksentekoa ja hakijoiden tasavertaista kohtelua, kun Maahanmuuttovirastossa harkitaan oleskeluluvan myöntämistä perhesiteen perusteella. Lisäksi ohjeen tarkoituksena on edistää neuvontavelvoitteen ja palveluperiaatteen asianmukaista toteutumista sekä Maahanmuuttoviraston toiminnan tuloksellisuutta.

Ohjeen tarkoituksena on antaa suuntaviivat lain yhdenmukaiselle soveltamiselle. Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Jos ohje on yksittäisessä tapauksessa ristiriidassa lain, muiden velvoittavien normien tai kansainvälisten velvoitteiden kanssa, ei ohjetta tule soveltaa.

Ylijohtaja

Jari Kähkönen

Erityisasiantuntija

Emma Rimmanen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 30.06.2021 klo 10:39. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Maahanmuuttovirasto
Migrationsverket
Finnish Immigration Service

Maahanmuuttovirasto
Migrationsverket
Finnish Immigration Service

Tiedoksi

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Hallinto-oikeudet

Korkein hallinto-oikeus

Oikeuskanslerinvirasto

Polisihallitus

Sisäministeriö/maahanmuutto-osasto, poliisiosasto, rajavartio-osasto

Ulkoministeriö/KPA-20

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

SISÄLLYSLUETTELO

1 KÄSITTEET	1
2 ULKOMAALAINLAIN SÄÄNNÖKSET.....	2
2.1 Perheenjäsen (UlkL 37 §)	3
2.2 Lain soveltaminen alaikäisiin (UlkL 6 §).....	3
2.3 Oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen perheenjäsenelle (UlkL 50 §)	4
2.4 Yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella oleskeluluvan saaneen perheenjäsen (UlkL 52 §) 4	
2.5 Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrin perheenjäsenelle	5
(UlkL 52 a §).....	5
2.6 Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen perheenjäsenelle (UlkL 114 §)	5
2.7 Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen muulle omaiselle (UlkL 115 §)	6
2.8 Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa asuvan unionin kansalaisen perheenjäsenelle (UlkL 50 a §).....	6
2.9 Tilapäisen oleskeluluvan myöntäminen (UlkL 45 §)	7
2.10 Jatkuvan oleskeluluvan myöntäminen (UlkL 47 §)	7
2.11 Jatkoluvan myöntäminen (UlkL 54 §)	8
2.12 Harkinta perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen yhteydessä	8
(UlkL 66 a §).....	8
2.13 Päätös perhesiteen perusteella tehtyyn hakemukseen (UlkL 69 a §)	9
3 KANSAINVÄLISET OIKEUSLÄHTEET	9
3.1 Euroopan ihmisoikeussopimus	9
3.2 Perheenyhdistämisdirektiivi	10
3.3 Kansainväliset sopimukset ja Euroopan unionin neuvoston päätöslauselmat	10
4 PUOLISO OLESKELULUVAN HAKIJANA.....	11
4.1 Oleskelulupa avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen perusteella.....	11
4.1.1 Valtakirja-avioliitto	12
4.1.2 Lumeavioliitto	14
4.1.3 Pakkoavioliitto	18
4.1.4 Moniavioisuus.....	18
4.2 Oleskelulupa avoliiton perusteella.....	20
4.3 Oleskelulupa vakiintuneen suhteen perusteella	21
5 LAPSI OLESKELULUVAN HAKIJANA TAI PERHEENKOKOAJANA	22
5.1 Edellytys lapsen alaikäisyydestä	22
5.2 Alaikäinen perheenkokoaja	25

5.3	Alaikäinen hakija	28
5.4	Kasvatilapsi.....	31
5.5	Adoptiolapsi ja Maahanmuuttoviraston rooli kansainvälisessä adoptiossa	33
5.6	Alaikäisten solmimat avioliitot ja pakkoavioliitot	36
6	MUU OMAINEN OLESKELULUVAN HAKIJANA	37
7	TOSIASIALLINEN PERHE-ELÄMÄ.....	40
7.1	Perheenkokoajan suojeluaseman vaikutus perhe-elämän arviointiin	43
8	OLESKELULUVAN MYÖNTÄMISEN YLEISTEN EDELLYTYSTEN ARVIOINTI.....	46
8.1	Yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantaminen	46
8.1.1	Poissuljentaperusteet.....	48
8.2	Maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen	49
8.3	Perheenkokoaja on saanut oleskeluluvan maahantulosäännöksiä kiertämällä	52
9	VAATIMUS MATKUSTUSASIAKIRJAN VOIMASSAOLOSTA	55
10	TOIMEENTULOEDELLYTYS	58
11	KANSAINVÄLISEN SUOJELUASEMAN MYÖNTÄMINEN PERHEENJÄSENELLE.....	60
11.1	Kansainvälisen suojeluaseman peruuttaminen tai lakkauttaminen	61
12	PERHESITEEN SELVITTÄMINEN DNA-TUTKIMUKSEN AVULLA.....	63
13	JATKOLUVAN TAI PYSYVÄN LUVAN HAKEMINEN PERHESITEEN PERUSTEELLA	65
13.1	Jatkolupa perhesiteen perusteella.....	65
13.1.1	Jatkoluvan myöntäminen kiinteiden siteiden perusteella, jos perheside on päättynyt	67
13.1.2	Jatkolupa perheväkivaltaa kokeneille henkilöille	69
13.2	Pysyvä oleskelulupa tai EU-oleskelulupa perhesiteen perusteella.....	70

1 KÄSITTEET

Perheenkokoaja: Suomessa oleskeleva henkilö, jonka Suomessa oleskelun perusteella perheenjäsenelle haetaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Oleskelulla tarkoitetaan oleskeluluvan tai Suomen kansalaisuuden perusteella tapahtuvaa laillista oleskelua.¹

Perheenjäsen: Ulkomaalaislain 37 §:n mukainen henkilö.

Muu omainen: Tässä ohjeessa muuna omaisena voidaan pitää esimerkiksi seuraavia sukulaisia: 1) täysi-ikäisen henkilön vanhempaa, 2) alaikäisen lapsen muussa maassa olevaa alaikäistä sisarusta, jolla ei ole huoltajaa tai jolla on eri huoltaja kuin Suomessa asuvalla alaikäisellä ja 3) täysi-ikäisen naimatonta sisarusta.

Oleskelulupa perhesiteen perusteella: Tässä ohjeessa perhesiteen perusteella myönnettävällä oleskeluluvalla tarkoitetaan oleskelulupaa, joka myönnetään ulkomaalaislain 37 §:ssä tarkoitetulle perheenjäsenelle tai muulle omaiselle.

Perheenyhdistäminen/vanha perheenjäsen: Puhuttaessa vanhasta perheenjäsenestä tarkoitetaan ulkomaalaislain 37 §:n mukaista perheenjäsentä silloin, kun perheenjäsenen ja Suomessa asuvan perheenkokoajan välinen perheside on ollut olemassa jo ennen perheenkokoajan Suomeen saapumista. Mikäli perheenkokoaja on kiintiöpakolainen, on perhesiteen tullut olla olemassa ennen perheenkokoajan hyväksymistä Suomeen pakolaiskiintiössä. Mikäli perheenkokoajalle ja hänen aviopuolisolleen (vanha perheenjäsen) on syntynyt lapsi perheenkokoajan Suomeen saapumisen jälkeen, katsotaan lapsi vanhaksi perheenjäseneksi.

Lähtökohtaisesti edellytetään, että perheenkokoaja on ilmoittanut aiemmin oman oleskelulupa-asiansa yhteydessä perheenjäsenistään, jotka hakevat oleskelulupaa niin sanottuina vanhoina perheenjäseninä. Jos tiedot perheenjäsenistä poikkeavat perheenkokoajan aikaisemmasta ilmoituksesta, perhesuhteen olemassaolosta edellytetään säännönmukaisesti luotettavaa asiakirjaselvitystä, jotta perheenjäsenet voidaan katsoa vanhoiksi perheenjäseniksi.²

Perheenmuodostaminen/uusi perheenjäsen: Uudella perheenjäsenellä tarkoitetaan ulkomaalaislain 37 §:n mukaista perheenjäsentä silloin, kun hänen ja Suomessa asuvan perheenkokoajan välinen perheside on muodostettu perheenkokoajan Suomeen saapumisen jälkeen. Mikäli kiintiöpakolaisena Suomeen tulleen perheenkokoajan perhe on muodostettu sen jälkeen, kun perheenkokoaja on hyväksytty Suomeen pakolaiskiintiössä, mutta kuitenkin ennen hänen Suomeen tuloaan, kohdellaan perheenjäsentä uutena perheenjäsenenä. Perheenjäsen katsotaan uudeksi perheenjäseneksi myös silloin, jos perheenkokoaja on ollut aiemminkin aviossa nykyisen puolisonsa

---

¹ Perheenjäsenen ja muun omaisen oleskelulupahakemus voidaan laittaa vireille, kun perheenkokoaja oleskelee Suomessa laillisesti Ulkl 40 §:n 3 momentin nojalla, mutta ratkaisua perhesidelupa-asiassa ei tehdä ennen kuin perheenkokoajan oma oleskelulupa-asia on ratkaistu.

² HE 240/2009 vp, s. 41.

kanssa ja oleskelulupaa haetaan Suomeen tulon jälkeen solmitun uuden avioliiton perusteella.

Kansainvälistä suojelua saanut: Henkilö, jolle on myönnetty pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema. Pakolaisaseman voi saada turvapaikkamenettelyn kautta, pakolaiskiintiössä Suomeen otettuna henkilönä tai pakolaisen perheen yhdistämisen kautta. Kiintiöpakolaisvalinnassa pakolaisasema voidaan myöntää myös niin kutsutulle hätätapaukselle. Toissijaisen suojeluaseman voi saada turvapaikanhaun kautta tai perheen yhdistämisessä.

Pakolainen: Henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, poliittisten mielipiteiden tai tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen johdosta ja joka oleskelee kansalaisuusvaltionsa ulkopuolella ja on pelkonsa vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun. Pakolainen voi olla yksilönä uhattuna valtion viranomaisten taholta, eikä häntä voi vaatia asioimaan kansalaisuusvaltionsa viranomaisessa. Pakolaista voi uhata myös muu taho kuin viranomainen.

Toissijaista suojelua saanut: Henkilö, jolle ei voida myöntää pakolaisasemaa, mutta jonka suhteen on esitetty merkittäviä perusteita uskoa, että jos hänet palautetaan alkuperämaahansa, hän joutuisi siellä todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa, ja hän on kykenemätön tai sellaisen vaaran vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun.

Turvapaikka: Pakolaiselle turvapaikkamenettelyssä myönnetty oleskelulupa.

2 ULKOMAALAISLAIN SÄÄNNÖKSET

Ulkomaalaislain 1 §:n mukaan tämän lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset. Ulkomaalaislaki on pyritty säätämään siten, etteivät lain säännökset ole ristiriidassa Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten kanssa, eivätkä myöskään EU-normien kanssa. Yksittäisessä tapauksessa voi kuitenkin tulla esiin tilanne, jossa on tarvetta turvautua suoraan kansainvälisten tai EU-normien soveltamiseen. Nämä velvoitteet tulee joka tapauksessa ottaa huomioon ainakin lain tulkinnassa siten, että tulkinta on ihmis- ja perusoikeusmyönteistä.

Ulkomaalaislain 5 §:n mukaan lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Säännös ilmentää erästä hallinnon oikeusperiaatetta, suhteellisuusperiaatetta. Suhteellisuusperiaatteen päätarkoituksena voidaan pitää perus- ja ihmisoikeuksien suojelua tarpeettomia julkisen vallan oikeuksiin puuttumisia vastaan.

Seuraavassa käydään läpi perhesideperusteisten asioiden käsittelyyn ja päätöksentekoon liittyviä keskeisiä normeja.

2.1 Perheenjäsen (UlkL 37 §)

Ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaislakia sovellettaessa perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai tämän aviopuoliso. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, perheenjäsen on hänen huoltajansa. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity.

UlkL 37 §:n 2 momentin mukaan aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Tällaisen rinnastuksen edellytyksenä on, että he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Asumisaikaa ei edellytetä, jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai jos on muu painava syy.

UlkL 37 §:n 3 momentin mukaan edellä 1 momentissa määriteltyyn lapseen rinnastetaan alle 18-vuotias naimaton lapsi, joka on huoltajansa tosiasiallisessa huollossa ja tosiasiallisen huollon tarpeessa oleskelulupahakemuksen ratkaisupäivänä, mutta jonka huoltosuhteesta ei ole saatavissa virallista selvitystä (kasvatillapsi). Rinnastaminen edellyttää lisäksi luotettavaa selvitystä siitä, että lapsen aikaisemmat huoltajat ovat todistettavasti kuolleet tai kadoksissa ja että lapsella on ollut tosiasiallinen huoltosuhte perheenkokoajaan tai tämän aviopuolisoon ennen perheenkokoajan Suomeen saapumista. Jos perheenkokoaja on Suomessa oleva kasvatillapsi, rinnastaminen edellyttää luotettavaa selvitystä siitä, että tosiasiallinen huoltosuhte on ollut olemassa ennen perheenkokoajan Suomeen saapumista.

Lapsen huoltaja on yleensä lapsen vanhempi, mutta huolto on voitu kuitenkin eri syistä siirtää pois vanhemmalta. Tällöin huoltosuhte osoitetaan asiakirjoilla. Jos asiakirjojen saaminen ei ole mahdollista, selvitetään huoltosuhdetta ulkomaalaislain mukaisella kuulemisella. Suomessa asuvan alaikäisen ulkomailla oleva alaikäinen sisarus ei ole säännöksessä määritelty perheenjäsen. Puolisolla tarkoitetaan aviopuolisoa sekä avopuolisoa, joka on elänyt perheenkokoajan kanssa yhdessä avioliitonomaisissa olosuhteissa. Ennen Suomeen saapumista solmitun avioliiton tai avoliiton tulee olla todellinen eikä maahantulosäännösten kiertämistä varten solmittu.³

2.2 Lain soveltaminen alaikäisiin (UlkL 6 §)

Ulkomaalaislain 6 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaislain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee kahdeksatoista vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin.

UlkL 6 §:n 2 momentin mukaan ennen kaksitoista vuotta täyttäneitä lasta koskevan päätöksen tekemistä on lasta kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeeton. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. UlkL 6

³ HE 28/2003 vp, s. 138–139.

§:n 3 momentin mukaan alaikäistä lasta koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisesti.

Alaikäinen on lähtökohtaisesti heikoin osapuoli tilanteissa, joissa aikuisten tai yhteiskunnan edut ovat ristiriidassa lapsen edun kanssa. Viranomaisen tehtävä on siksi valvoa, että lapsen etu toteutuu. Yhtenäistä määritelmää siitä, mitä käsitteellä lapsen etu tarkoitetaan, ei ole. Lapsen etu on aina yksilöllinen ja sidottu lapsen kulloiseenkin elämäntilanteeseen. Lapsen etu tulee harkita kokonaisuudessaan ottaen huomioon lapsen yksilölliset tarpeet, toivomukset ja mielipiteet. Oikeudellisissa ja hallinnollisissa ratkaisuissa on keskeistä, että päätöksentekijä selvittää, mikä ratkaisu juuri tässä tapauksessa on juuri tämän lapsen edun mukainen.⁴

2.3 Oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen perheenjäsenelle (Ukl 50 §)

Ulkomaalaislain 50 §:n 1 momentin mukaan Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa Suomessa tai ulkomailla haettuna.

Ukl 50 §:n 2 momentin mukaan jatkuva oleskelulupa myönnetään Suomessa asuvan Suomen kansalaisen muulle omaiselle kuin perheenjäsenelle, jos oleskeluluvan epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on Suomessa tarkoitus jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhe-elämää tai että omainen on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta Suomen kansalaisesta. Muun omaisen on odotettava lupahakemuksen käsittelyä ulkomailla.

Ukl 50 §:n 3 momentin mukaan, jos Suomen kansalainen on käyttänyt vapaan liikkuvuuden direktiivissä säädettyä liikkumisoikeuttaan siirtymällä toiseen jäsenvaltioon tai oleskelemalla toisessa jäsenvaltiossa ja perheenjäsen on siirtynyt hänen mukanaan tai seurannut häntä myöhemmin, perheenjäsenen maahanmuuttoon ja oleskeluun sovelletaan ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä.⁵

2.4 Yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella oleskeluluvan saaneen perheenjäsen (Ukl 52 §)

Ulkomaalaislain 52 §:n 1 momentin mukaan Suomessa olevalle ulkomaalaiselle myönnetään jatkuva oleskelulupa, jos oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta hänen terveydentilansa, Suomeen syntyneiden siteiden tai muun yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi, kun erityisesti otetaan huomioon olosuhteet, joihin hän joutuisi kotimaassaan, tai hänen haavoittuva asemansa.

⁴ HE 28/2003 vp, s. 119.

⁵ Ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä sovelletaan Suomen kansalaisen perheenjäseneneen silloin, kun Suomen kansalainen on käyttänyt vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan asettumalla toiseen jäsenvaltioon ja on sen jälkeen palannut takaisin Suomeen. Katso lisää Maahanmuuttoviraston antamasta ohjeesta; Euroopan unionin kansalaisen, häneen rinnastettavan sekä hänen perheenjäsenensä maassa oleskelu.

UlkL 52 §:n 3 momentin mukaan ulkomaalaisen, jolle on myönnetty oleskelulupa 1 momentin perusteella, perheenjäsenelle myönnetään oleskelulupa UlkL 47 §:n 3 momentin perusteella.

2.5 Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrin perheenjäsenelle (UlkL 52 a §)

Ulkomaalaislain 52 a §:n 4 momentin mukaan, jos ihmiskaupan uhrille myönnetään tilapäinen oleskelulupa, hänen ulkomailla olevalle perheenjäsenelleen ei myönnetä oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Jos ihmiskaupan uhrille myönnetään jatkuva oleskelulupa, perheenjäsenelle myönnetään oleskelulupa 47 §:n 3 momentin perusteella.

2.6 Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen perheenjäsenelle (UlkL 114 §)

Ulkomaalaislain 114 §:n 1 momentin mukaan oleskelulupa myönnetään perhesiteen perusteella pakolaisen tai toissijaisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneen taikka tilapäistä suojelua saaneen ulkomaalaisen perheenjäsenelle, jos:

- 1) perheenkokoaja asuu Suomessa tai hänelle on myönnetty oleskelulupa Suomeen muuttoa varten; ja
- 2) hakijan ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä, turvallisuutta tai kansanterveyttä.

Hallituksen esityksen mukaan säännöksessä on tarkoitus ottaa huomioon ne erityispiirteet, jotka liittyvät kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneiden ulkomaalaisten perhe-elämän suojaan. Säännöksen tarkoituksena on suojata todellista perhe-elämää, pelkkä muodollinen perheside ei ole riittävä. Harkinnassa otetaan huomioon perhe-elämän merkitys asianosaisille. Asiaa ratkaistaessa tulee huomioida kunkin yksittäistapauksen yksilölliset piirteet. Asian lopputulos ei saa olla asianosaisten kannalta kohtuuton.⁶

Maahanmuuttoviraston vakiintuneen käytännön mukaan UlkL 114 §:ää sovelletaan silloin, jos perheenkokoaja on saanut kansainvälisen suojeluaseman turvapaikkaprosessin tai kiintiövalinnan kautta. Perheenkokoaja on siis ollut turvapaikanhakijana ja hänelle on myönnetty turvapaikka, toissijaista suojelua tai tilapäistä suojelua tai hänet on valittu Suomeen kiintiövalinnan kautta. Puolestaan tilanteessa, jossa perheenkokoaja on saanut oman pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman perhesideasian yhteydessä UlkL 106 §:n mukaisesti, sovelletaan hakijan perheenyhdistämisasiassa UlkL 114 §:n sijaan UlkL 47 §:n 3 momenttia.⁷

⁶ HE 28/2003 vp, s. 194.

⁷ Hallituksen esityksen mukaan 114 §:ssä säädettäisiin perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan edellytyksistä silloin, kun perheenkokoajan oleskelulupa perustuu pakolaisasemaan, suojelun tarpeeseen tai tilapäiseen suojeluun (HE 28/2003 vp, s.194).

2.7 Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen muulle omaiselle (UlkL 115 §)

Ulkomaalaislain 115 §:n 1 momentin mukaan oleskelulupa myönnetään pakolaisen, toissijaisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneen taikka tilapäistä suojelua saaneen ulkomaalaisen muulle omaiselle kuin perheenjäsenelle, jos oleskeluluvan epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on Suomessa tarkoitus jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhe-elämää tai että omainen on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta perheenkokoajasta. Jos hakijan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä, turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita, suoritetaan kokonaisharkinta 114 §:n 2 momentista ilmenevällä tavalla.⁸

UlkL 115 §:ä sovelletaan silloin, jos perheenkokoaja on saanut kansainvälisen suojeluaseman turvapaikkaprosessin tai kiintiövalinnan kautta.⁹ Jos perheenkokoaja on saanut kansainvälisen suojeluaseman perhesideasian yhteydessä, ei hakijalle voida myöntää muun omaisen lupaa UlkL 115 §:n perusteella.

2.8 Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa asuvan unionin kansalaisen perheenjäsenelle (UlkL 50 a §)

Ulkomaalaislain 50 a §:n 1 momentin mukaan Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen tai häneen rinnastettavan perheenjäsenelle taikka tämän alaikäiselle lapselle, jonka oleskeluoikeutta ei voida rekisteröidä tai vahvistaa 10 luvun perusteella, myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa. Oleskelulupa myönnetään Suomessa tai ulkomailla haettuna. 2 momentin mukaan pykälässä tarkoitettun oleskeluluvan myöntäminen Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenelle tai tämän alaikäiselle lapselle ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

Kyse on perheenjäsenistä, joihin vapaan liikkuvuuden direktiiviä ei voida soveltaa lainkaan tai jotka eivät täytä direktiivissä säädettyjä edellytyksiä. Pykälää sovellettaisiin esimerkiksi silloin, kun unionin kansalaisen avioituu Suomessa. Tällöin kyse ei ole unionin sisäisestä liikkuvuudesta, joten 10 lukua ei voitaisi soveltaa. Pykälää voitaisiin soveltaa myös siinä tapauksessa, että unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelulle ei olisi 10 luvussa edellytettäviä riittäviä varoja. Oleskelulupa voitaisiin tällöin myöntää, jos katsottaisiin olevan olemassa 39 §:n 1 momentissa säädettyjä perusteita poiketa toimeentulovaatimuksesta.¹⁰

Oleskelulupaa harkittaessa on otettava huomioon oleskeluluvan myöntämisen yleiset edellytykset. Koska kyse on 4 luvun mukaisen oleskeluluvan myöntämisestä, perheenjäseneksi katsotaan 37 §:ssä määritellyt henkilöt. Kyseessä on suppeampi perheenjäsenen määritelmä kuin niillä unionin

⁸ Ks. lisää tämän ohjeen luvusta [8.1. Yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantaminen](#).

⁹ Sovelletaan samoin kuin 114 §:ä, ks. lisää tämän ohjeen luvusta [2.6. Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen perheenjäsenelle](#).

¹⁰ HE 205/2006 vp, s. 26.

kansalaisilla, joihin sovelletaan vapaan liikkuvuuden direktiivin perheenjäsenen määritelmää, josta säädetään 154 §:ssä.¹¹

2.9 Tilapäisen oleskeluluvan myöntäminen (UlkL 45 §)

Ulkomaalaislain 45 §:n 3 momentin mukaan, kun ulkomaalaiselle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa, hänen perheenjäsenelleen myönnetään tilapäinen oleskelulupa samaksi ajaksi.

2.10 Jatkuvan oleskeluluvan myöntäminen (UlkL 47 §)

Ulkomaalaislain 47 §:n 3 momentin mukaan, kun ulkomaalaiselle on myönnetty jatkuva tai pysyvä oleskelulupa, hänen perheenjäsenelleen myönnetään jatkuva oleskelulupa.

UlkL 47 §:n 5 momentin mukaan, kun ulkomaalaiselle on myönnetty jatkuva tai pysyvä oleskelulupa perhesiteen perusteella ja luvan myöntämisen perusteena ollut perheside on katkennut, hänen ulkomailla olevalle perheenjäsenelleen voidaan myöntää jatkuva oleskelulupa edellyttäen, että tämän toimeentulo on turvattu. Päätöksenteossa on kuitenkin otettava huomioon Suomessa jo luvallisesti asuvan henkilön mahdollisuus muuttaa takaisin kotimaahansa tai johonkin muuhun maahan viettämään perhe-elämää, jos perhesiteiden voidaan kokonaisuudessaan katsoa painottuvan sinne.

Pykälän 5 momentti koskee perheenyhdistämistä tilanteessa, jossa maassa oleva ulkomaalainen on alun perin saapunut maahan perheenjäsenenä, mutta kyseinen maahantuloon johtanut perheside onkin katkennut. Ulkomaalainen on esimerkiksi mennyt naimisiin Suomen kansalaisen tai pysyvästi maassa asuvan ulkomaalaisen kanssa, mutta avioliitto on päättynyt ja ulkomaalainen ryhtyy hakemaan uutta perhettä itselleen kotimaastaan. Jos parisuhde Suomen kansalaiseen katkeaa esimerkiksi heti sen jälkeen, kun ulkomaalainen on saanut Suomessa pysyvän oleskeluluvan ja ulkomaalainen pyrkii sen jälkeen saamaan Suomeen entisestä kotimaastaan esimerkiksi jo aiemmin sukujen kesken sovittun tai entisen puolison yksin tai yhdessä tästä liitosta syntyneiden lasten kanssa, olisi tarkasteltava, oliko purkautunut parisuhde Suomen kansalaisen kanssa solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi. Tällaisissa tilanteissa olisi mahdollista edellyttää, että ulkomaalainen palaa entiseen kotimaahansa viettämään perhe-elämää.¹²

KHO 2018:48 (11.4.2018); mahdollisuus viettää perhe-elämää muussa maassa; perheenyhdistämisdirektiivi; Migrin ja HAO:n päätökset kumottu.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että ulkomaalaislain 47 §:n 5 momentin toisen virkkeen sisältämä oikeusohje ei voida soveltaa ainoana ja itsenäisenä perusteena evätä hakijoiden perhesideperusteiset oleskelulupahakemukset silloin, kun asiaan sovelletaan perheenyhdistämisdirektiiviä (2003/86/EY). Perheenyhdistämisdirektiivin luettelo perheenyhdistämishakemuksen sallituista

¹¹ Ibid.

¹² HE 28/2003 vp, s. 146.

epäämisedellytyksistä.¹³ on direktiivin sanamuodon ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella tyhjentävä. Luettelo ei sisällä UlkL 47 §:n 5 momentin toisessa virkkeessä ilmaistua mahdollisuutta hakemuksen hylkäämiselle.

2.11 Jatkoluvan myöntäminen (UlkL 54 §)

Ulkomaalaislain 54 §:n 1 momentin mukaan uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään, jos edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnettiin edellinen määräaikainen oleskelulupa, ovat edelleen olemassa.

UlkL 54 §:n 7 momentin mukaan uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään uudella perusteella, jos ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää ensimmäinen oleskelulupa tällä uudella perusteella.

UlkL 54 §:n 7 momentin mukaan ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siteet Suomeen tai että hänen henkilökohtainen tilanteensa on erityisen vaikea puolison häneen tai hänen lapseensa perhesiteen voimassaolon aikana kohdistaman tai hyväksymän väkivallan tai hyväksikäytön vuoksi ja luvan epääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta.

2.12 Harkinta perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen yhteydessä (UlkL 66 a §)

Ulkomaalaislain 66 a §:n mukaan, kun oleskelulupaa on haettu perhesiteen perusteella, luvan myöntämättä jättämistä harkittaessa on otettava huomioon ulkomaalaisen perhesiteiden luonne ja kiinteys, hänen maassa oleskelunsa pituus sekä hänen perheeseen liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan. Sama koskee harkintaa päätettäessä perhesiteen perusteella myönnetyn oleskeluluvan peruuttamisesta taikka perheenkokoajan tai hänen perheenjäsenensä maastapoistamisesta.

Perheenyhdistämisen perusteella tehdyn oleskelulupahakemuksen yhteydessä on aiemmin arvioitu ainoastaan ulkomaalaislain mukaisia yleisiä oleskeluluvan sekä perheenyhdistämisen perusteella myönnettävän oleskeluluvan edellytyksiä. Perheenyhdistämisdirektiivin myötä ulkomaalaislakiin lisättiin uusi 66 a §, joka perustuu direktiivin 17 artiklaan, joka edellyttää, että kielteisen päätöksen yhteydessä harkinnassa on huomioitava myös asianomaisen henkilön perhesiteiden luonne ja kiinteys ja jäsenvaltiossa oleskelun kesto sekä perheeseen liittyvät kulttuuriset ja sosiaaliset siteet kotimaahan.¹⁴

Käytännössä säännös merkitsee sitä, että oleskelulupa voidaan myöntää kokonaiisharkinnan perusteella, vaikka muuten oltaisiinkin päätymässä luvan myöntämättä jättämiseen, peruuttamiseen tai maasta poistamiseen. Säännöksen perusteella tehtävä harkinta on samantyyppistä maasta poistamisen kokonaiisharkinnan (UlkL 146 §) sekä Euroopan

¹³ Esimerkiksi toimeentuloedellytys ja UlkL 36 §:ssä säädetyt yleiset edellytykset ovat sallittuja kielteisen perusteita.

¹⁴ HE 198/2005 vp, s. 10-11.

ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisen perhe-elämän suojan arvioinnin kanssa.¹⁵ Oleskeluluvan myöntäminen Ulkl 66 a §:n perusteella on kuitenkin käytännössä hyvin poikkeuksellista, eikä säännöstä ole tarkoitettu kiertotieksi tilanteisiin, jossa varsinaiset lupaperusteet puuttuvat.

2.13 Päätös perhesiteen perusteella tehtyyn hakemukseen (Ulkl 69 a §)

Perhesiteen perusteella tehtyä oleskelulupahakemusta koskeva päätös on annettava hakijalle tiedoksi viimeistään yhdeksän kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä. Poikkeuksellisissa olosuhteissa päätös voidaan antaa tiedoksi myöhemmin.

Yhdeksän kuukauden määräaika kattaa sekä hakemuksen käsittelyn että tiedoksiannon. Poikkeuksellisissa olosuhteissa määräaika voidaan jatkaa, jos asian selvittäminen sitä vaatii. Poikkeukselliset olosuhteet asian käsittelyn aikana voivat tarkoittaa esimerkiksi poikkeuksellisen vaikeaa tapausta, ulkomailla tapahtuvan suullisen kuulemisen vaatimaa poikkeuksellisen pitkää aikaa taikka lisäselvitysten ja lausuntojen hankkimista. Lisäselvitysten ja lausuntojen hankkimista voidaan pitää poikkeuksellisina olosuhteina vain, jos kyseessä on tavallisesta asian selvittämisestä poikkeava, laajempi tai vaivalloisempi lisäselvityksen tai lausunnon hankkiminen. Poikkeukselliset olosuhteet voivat olla myös päätöksen tiedoksiannossa ilmenneitä ongelmia.¹⁶ Kun kyseessä on asian sähköinen vireillepano, aloitetaan käsittelyajan laskeminen tunnistautumisen alusta. Käsittelyaikaan ei lasketa mukaan sitä aikaa jona Maahanmuuttovirasto odottaa käsittelymaksun suorittamista.¹⁷

3 KANSAINVÄLISET OIKEUSLÄHTEET

3.1 Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999) 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Sopimuksen 14 artiklan mukaan ihmisoikeussopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista

¹⁵ Ks. lisää päätöksestä KHO 2020:67, jossa punnittiin maasta poistamisen kokonaisharkintaa ja perhe-elämän suojausta suhteellisuusperiaatteen kautta. KHO katsoi, että karkottamisesta tuli luopua, koska lapsen etu ja perhe-elämän suoja painoivat harkinnassa enemmän. Päätöksessä KHO 2020:64 (tämän ohjeen s. 52) tuomioistuin katsoi puolestaan, että maahanmuuton hallintaan liittyvää yleistä etua on hakijan lain säännösten vastaisen menettelyn vuoksi pidettävä niin painavana, että perhe-elämän suojan on kokonaisharkinnassa väistyttävä.

¹⁶ HE 198/2005 vp, s. 17.

¹⁷ Ulkl 10 a §: Oleskelulupahakemuksen tai muun tämän lain nojalla tehdyn hakemuksen käsittelyn jatkaminen sen vireille tulon jälkeen edellyttää, että käsittelystä perittävä maksu on suoritettu.

sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) ei ole katsonut 8 artiklan suojaavan ulkomaalaisten oikeutta valita sopiva asuinpaikka perheelleen. Sopimusvelvoitteiden katsotaan voivan syntyä vain, jos perhe-elämän viettäminen ei ole mahdollista missään muussa maassa. Tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tilanteessa, jossa perhe-elämä on luotu aikana, jolloin perhe on ollut tietoinen siitä, että yhden heistä oikeus oleskella maassa on epävarmaa, on poikkeuksellista, että tämän henkilön maasta poistaminen rikkoisi ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa. Oleellista on erilaisten intressien huomioonottaminen eli kokonaisharkinta. Suhteellisuuspunninnassa tulee huomioida perhesiteen luonne ja riippuvuus, siteet vastaanottajavaltioon, siteet lähtömaahan, maahantulosäntöjen kiertäminen, yleinen järjestys ja turvallisuus, epävarma maahantulostatus, haavoittuva asema sekä lapsen etu. EIT on antanut lapsen edulle painoarvoa erityisesti tilanteissa, joissa lapset ovat syntyneet ja kasvaneet vastaanottajavaltiossa.

3.2 Perheenyhdistämisdirektiivi

Euroopan unionin neuvoston direktiivi (2003/86/EY) oikeudesta perheenyhdistämiseen on annettu 22.9.2003.¹⁸ Suomi on tehnyt perheenyhdistämisdirektiivin täytäntöönpanon edellyttämät muutokset ulkomaalaislakiin. Ulkomaalaislain muutokset tulivat voimaan 1.7.2006.¹⁹ Perheenyhdistämisdirektiiviä sovelletaan, kun perheenkokoajalla eli jäsenvaltiossa laillisesti oleskelevalla kolmannen maan kansalaisella on jäsenvaltion vähintään yhdeksi vuodeksi myöntämä oleskelulupa, perustellut mahdollisuudet saada pysyvä oleskeluoikeus ja perheenkokoajan perheenjäsenet ovat kolmannen maan kansalaisia. Direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden oikeuteen antaa tai pitää voimassa säännöksiä, jotka ovat suotuisampia. Toissijaista suojelua saaneet on rajattu perheenyhdistämisdirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle.

3.3 Kansainväliset sopimukset ja Euroopan unionin neuvoston päätöslauselmat

- Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 59–60/1991).²⁰ Erityisesti artikkelit 3, 7, 8, 9, 10 ja 12.
- Pakolaisten oikeudellista asemaa koskeva vuoden 1951 yleissopimus ja vuoden 1967 pöytäkirja (Geneven pakolaissopimus SopS 77/1968).²¹

¹⁸ [EUVL, N:o L 251, 3.10.2003, s. 12-18.](#)

¹⁹ HE 198/2005 vp.

²⁰ [Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus](#)

²¹ [Pakolaissopimus](#)

- Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi.²²
- Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma ilman huoltajaa tulevista kolmansien maiden alaikäisistä kansalaisista.²³
- Yhdistyneiden Kansakuntien yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus.²⁴ Erityisesti artikkelit 12 ja 16.
- Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus (SopS 8/1976).²⁵ Erityisesti artikla 23.
- Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976).²⁶ Erityisesti artikla 10.
- Suostumusta avioliittoon, vähimmäisavioliittoikää ja avioliittojen kirjaamista koskeva yleissopimus (SopS 50/1964).²⁷

4 PUOLISO OLESKELULUVAN HAKIJANA

4.1 Oleskelulupa avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen perusteella

Ulkomaisten avioliiton tunnustamisesta säädetään avioliittolaissa. Avioliittolain 115 §:n 1 momentin mukaan avioliitto, johon puoliset ovat menneet vieraassa valtiossa sen valtion viranomaisen edessä, on pätevä Suomessa, jos se on pätevä siinä valtiossa, jossa avioliitto solmittiin, tai siinä valtiossa, jossa jommallakummalla puolisoilla oli asuinpaikka, tai jonka kansalainen hän oli avioliittoa solmittaessa.

Avioliittolain 115 § ilmentää niin sanottua favor matrimonii -periaatetta, jonka mukaan ulkomailla asianmukaisesti solmittujen avioliittojen pätevyydelle Suomessa ei ole syytä asettaa tiukkoja rajoituksia. Jos avioliitto on pätevä sellaisessa vieraassa valtiossa, johon puolisoilla tai ainakin toisella heistä on läheiset liittymät, avioliiton katsominen Suomessa mitättömäksi aiheuttaisi puolisoille vaikeuksia. Niissä yksittäisissä tapauksissa, joissa voimakas julkinen etu edellyttää sitä, että avioliittoa ei tunnusteta, voidaan ehdottomuus- eli ordre public -periaatetta soveltamalla päätyä siihen, että vieraan valtion laki, jonka mukaan avioliitto on pätevä, jätetään täällä huomiotta.²⁸

Avioliittolain 139 §:n 2 momentin mukaan vieraan valtion lain säännös on jätettävä huomiotta, jos sen soveltaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen. Avioliittolain muutoksen²⁹ myötä

²² [EYVL, N:o C 382, 16.12.1997, s. 1-2.](#)

²³ [EYVL, N:o C 221, 19.7.1997, s. 23-27.](#)

²⁴ [YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus](#)

²⁵ [KP-sopimus](#)

²⁶ [TSS-sopimus](#)

²⁷ [Suostumusta avioliittoon, vähimmäisavioliittoikää ja avioliittojen kirjaamista koskeva yleissopimus](#)

²⁸ HE 44/2001 vp, s. 51-52.

²⁹ Laki avioliittolain 4 ja 109 §:n muuttamisesta tuli voimaan 1.6.2019. Lailla kumottiin aiemmin voimassa ollut poikkeuslupamenettely, jossa oikeusministeriö saattoi antaa hakemuksesta alle 18-vuotiaalle luvan mennä avioliittoon.

alaikäisenä avioituminen ei ole enää millään perusteella sallittua Suomessa, jonka vuoksi ulkomailla alaikäisenä solmittua avioliittoa ei pääsääntöisesti tunnusteta Suomessa ennen molempien aviopuolisoiden täysi-ikäisyyttä.³⁰

Avioliittolain 117 §:n 2 momentin mukaan, jos jonkun asian ratkaisu riippuu siitä, onko avioliitto pätevä, Suomen viranomaisen voi tutkia avioliiton pätevyyden tuon asian ratkaisemisen yhteydessä, vaikka viranomaisella ei 1 momentin mukaan olisi toimivaltaa. Jos Ulkl 37 § 1 momentin mukaisen perheenjäsenyyden katsotaan edellyttävän pätevää avioliittoa, on Maahanmuuttovirastolla toimitavalta tutkia avioliiton pätevyys eli soveltaa avioliittolain säännöksiä tehdessään ratkaisua oleskelulupa-asiaan. Yksinomaan avioliiton siviilioikeudellisella pätevyydellä ei kuitenkaan ole merkitystä arvioitaessa ulkomaalaislain mukaan sitä, onko avioliitto sellainen ulkomaalaislain mukainen perheside, jonka perusteella hakijalle voidaan myöntää oleskelulupa. Avioliittolain säännösten tulkinnan ohella Maahanmuuttovirasto arvioi perhesuhdetta aina myös ulkomaalaislain näkökulmasta.

Avioliitosta on ensisijaisesti esitettävä todisteeksi laillistettu vihkitodistus. Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annettu laki velvoittaa ulkomailla oleskelevan Suomen kansalaisen ilmoittamaan välittömästi ulkomailla oleskelunsa aikana tapahtuneista henkilötietojen muutoksista, kuten avioliitosta³¹. Suomen kansalaisen avioliiton tulee lähtökohtaisesti käydä ilmi Suomen väestötietojärjestelmästä, mutta koska se ei ole ulkomaalaislain mukainen edellytys oleskeluluvan myöntämiselle perhesiteen perusteella, ei lupaa voida evätä sillä perusteella, ettei avioliittoa ole merkitty väestötietojärjestelmään. Tapauskohtaisesti voi olla syytä tarkastaa Suomen edustuston välityksellä tai Maahanmuuttoviraston maatietopalvelun kautta, onko hakijan ja perheenkokoajan avioliitto kyseisen maan lakien mukaan pätevä ja virallinen, eikä esimerkiksi pelkästään uskonnollinen avioliitto.

Rekisteröidyn parisuhteen osapuoli rinnastetaan ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentin mukaan aviopuolisoon, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity. Rekisteröidystä parisuhteesta on esitettävä todistus. Parisuhteen tulee olla rekisteröity sekä Suomessa että ulkomaalaisen kotimaassa sikäli, kun se on kyseisen maan lainsäädännön mukaan mahdollista. Rekisteröityä parisuhdetta arvioidaan päätösharkinnassa samalla tavoin kuin avioliittoa.

4.1.1 Valtakirja-avioliitto

Valtakirja-avioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, joka on solmittu tilaisuudessa, jossa toinen tai kumpikaan kihlakumppaneista ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä, vaan häntä/heitä on edustanut joku toinen valtakirjalla valtuutettu henkilö.

³⁰ Alaikäisten solmimista avioliitoista ohjeistetaan lisää tämän ohjeen luvussa [5.6. Alaikäisten solmimat avioliitot ja pakkoavioliitot](#).

³¹ Laki väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista velvoittaa ulkomailla oleskelevan Suomen kansalaisen ilmoittamaan välittömästi ulkomailla oleskelunsa aikana tapahtuneista henkilötietojen muutoksista, muun muassa lapsen syntymästä, avioliitosta, avioerosta, nimenmuutoksesta ja osoitteenmuutoksesta.

Suomessa avioliiton solmiminen edustajan välityksellä ei ole mahdollista. Avioliitto, joka solmittaisiin Suomessa edustajan välityksellä, olisi mitätön. Tämä seikka, ei kuitenkaan ole riittävä syy siihen, että ulkomailla tällä tavoin aikaan tullut avioliitto katsottaisiin meillä mitättömäksi. Päinvastoin on perusteltua, että perhe-elämää, joka perustuu vieraassa valtiossa täysin asianmukaisesti muotoutuneeseen oikeussuhteeseen, pyritään täällä suojaamaan.³² Avioliittolain 116 §:ssä säädetään siitä, milloin Suomen oikeuden näkökulmasta poikkeuksellisella tavalla solmittu avioliitto voidaan katsoa Suomessa päteväksi. Säännöksen mukaan valtakirja-avioliitto on Suomessa pätevä ainoastaan, jos se on pätevä avioliittolain 115 §:n 1 momentissa tarkoitetussa valtiossa ja avioliiton katsomiseen täällä päteväksi on erityistä syytä.

Valtakirja-avioliittojen pätevyyttä ei tule arvioida täysin samojen perusteiden mukaan kuin sellaisten avioliittojen pätevyyttä, jotka vihkijä päättää kummankin kihlakumppanin ollessa samanaikaisesti läsnä. Poikkeavalla tavalla syntyneiden avioliittojen tunnustaminen ilman lisäedellytyksiä voi johtaa siihen, että mahdollisuutta solmia avioliitto tällä tavoin käytetään hyväksi avioliitolle vieraiden epäasiallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Esimerkiksi edustajan välityksellä solmitun avioliiton katsominen päteväksi riippumatta siitä, oliko kihlakumppaneilla painavaa syytä käyttää edustajaa ja hyväksyttävää yhteyttä avioliiton solmimisvaltioon voi rohkaista lumeavioliittojen solmimista.³³

Valtakirja-avioliittoja pidetään pätevinä vain, jos niiden päteväksi katsomiseen on olemassa erityinen syy. Erityisen syyn olemassaoloa harkittaessa huomioidaan perhe-elämän kesto ja kihlakumppanien yhteydet siihen valtioon, jossa avioliitto solmittiin. Erityinen syy voi olla olemassa esimerkiksi silloin, kun vähintään toisella kihlakumppaneista on asuinpaikka vihkimisvaltiossa ja asianmukainen peruste avioliiton solmimiseen edustajan välityksellä. Jos taas avioliitto solmitaan sellaisessa valtiossa, johon kummallakaan kihlakumppanilla ei ole hyväksyttävää liittymää, ja avioliiton solmimispaikan valinta perustuu lähinnä siihen, että kyseinen valtio sallii vihkimiset edustajan välityksellä, ei avioliittoa yleensä pidetä Suomessa pätevinä. Vaikka puolisoilla ei olisi ollut hyväksyttävää liittymää valtioon, jossa avioliitto solmittiin, voidaan avioliitto kuitenkin katsoa päteväksi, jos he ovat avioliiton solmittuaan eläneet huomattavan pitkään yhdessä aviopuolisoina.³⁴

Jos kyseessä on valtakirja-avioliitto, selvitetään asianosaisia kuulemalla ovatko puoliset antaneet tosiasiallisen suostumuksensa avioliiton solmimiselle, onko heillä asianmukaista liittymää valtioon, jossa avioliitto solmittiin ja onko heidän tarkoituksena yhteisen perhe-elämän viettäminen. Asianosaisia pyydetään esittämään selvitystä siitä, miksi avioliittoa ei ole voitu solmia molempien läsnä ollessa.

Avioliittolain 116 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittamaksi erityiseksi syyksi voidaan katsoa se, että molemmat kihlakumppanit eivät pakottavasta syystä voi olla henkilökohtaisesti läsnä vihkimistilaisuudessa. Tällainen pakottava syy voi olla esimerkiksi toiselle kihlakumppanille myönnetty pakolaisasema, jolloin

³² HE 44/2001 vp, s. 53.

³³ Ibid.

³⁴ HE 44/2001 vp, s.53-54.

hänen ei voi edellyttää matkustavan kotimaahansa. Yksinomaan taloudellisten syiden ei taas voida katsoa olevan laissa tarkoitettu erityinen peruste katsoa valtakirja-avioliittoa päteväksi Suomessa. Päätösharkinnassa tulee huomioida puolisoiden uskonnon ja kulttuurin perhe-elämän viettämiselle asettamat rajoitukset. Mikäli kihlakumppaneilla on hyväksyttävä liittynyt avioliiton solmimismaahan sekä heidän voidaan katsoa viettäneen huomattavan pitkän aikaa yhteistä, aidoksi katsottavaa perhe-elämää, voidaan valtakirja-avioliittoja koskevasta erityisen syyn vaatimuksesta harkinnanvaraisesti poiketa.

4.1.2 Lumeavioliitto

Lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, joka on solmittu muodollisesti pätevästi ja puolisoiden vapaasta tahdosta, mutta muussa kuin perhe-elämän viettämisessä. Avioliiton solmimisen todellisena motiivina voi tällöin olla oleskeluluvan saaminen. Avioliiton solmimisen todelliset motiivit voivat olla ainoastaan avioliiton osapuolten itsensä tiedossa tai vain toisen heistä tiedossa.

Lumeavioliittoepäilyyn perustuvassa kielteisessä päätöksessä todetaan hakijan olevan muodollisesti perheenkokoajan Ulkl 37 §:n 1 momentin mukainen perheenjäsen. Kielteisellä päätöksellä ei puututa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan perhe-elämän suojaan, koska ihmisoikeussopimus suojaa riittävän läheistä, tosiasiallista perhe-elämää. Lumeavioliitossa puolisoiden välillä ei ole todellista perhe-elämää.

Jos käsittelyssä nousee esiin epäilyys lumeavioliitosta, on asianosaisia hyvä kuulla asian selvittämiseksi. Esimerkiksi väestötietojärjestelmästä ilmenevien osoitetietojen avulla voi muun ohella tehdä päätelmiä asianosaisten välisestä perhe-elämästä, mutta pelkkien rekisteritietojen avulla ei voida kuitenkaan selvittää varmaksi sitä, viettävätkö asianosaiset tosiasiallista yhteistä perhe-elämää ja mikä heidän avioliittonsa todellinen luonne on.³⁵

Euroopan unionin neuvosto on antanut päätöslauselman toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi (97/C 382/01).³⁶ Päätöslauselmassa lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, jonka jäsenvaltiossa vakituisesti oleskeleva Euroopan unionin kansalainen tai laillisesti jäsenvaltiossa oleskeleva kolmannen maan kansalainen solmii kolmannen maan kansalaisen kanssa yksinomaan kolmansien maiden kansalaisten maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi ja oleskeluluvan saamiseksi kolmannen maan kansalaiselle kyseisessä jäsenvaltiossa. Lumeavioliittoa koskevaa arviointia käsitellään myös niin sanotussa vapaan liikkuvuuden direktiivissä (2004/38/EY) ja komission tiedonannossa Euroopan parlamentille ja neuvostolle edellä mainitun direktiivin täytäntöönpanon ja soveltamisen

³⁵ Katso lisää vuosikirjapäätöksestä KHO 2015:177 (antopäivä 11.12.2015), jossa käsitellään oleskeluluvan peruuttamista tosiasiallisen perhe-elämän päättymisen vuoksi ja suullisen käsittelyn merkitystä asian selvittämiseksi.

³⁶ [Neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi](#)

parantamisesta (KOM(2009) 313 lopullinen).³⁷ Vaikka vapaan liikkuvuuden direktiivin soveltamisala onkin rajattu tämän ohjeen ulkopuolelle, voidaan direktiivissä ja tiedonannossa määritellyt ohjeelliset kriteerit lumeliittoarviointille ottaa huomioon taustaselvityksenä myös muissa perhesideasioissa.³⁸

Lumeavioliittoarvioinnissa tulee huomioida seuraavat seikat, jotka pohjautuvat neuvoston päätöslauselmaan (97/C 382/01) ja komission tiedonantoon (KOM(2009) 313 lopullinen).

Yhteiselämän viettäminen

Avioliiton aitoutta selvittäessä kiinnitetään huomiota siihen, minkälaista yhteiselämää puoliset ovat viettäneet ennen avioliiton solmimista ja sen solmimisen jälkeen. Jos asianosaiset ilmoittavat tavanneensa toisiaan tai asuneensa yhdessä hakijan koti- tai oleskelumaassa, on heidän esitettävä näyttöä tapaamisista ja yhdessä asumisesta esimerkiksi passileimoilla, lentolipuilla, viisumi- tai oleskelulupatiedoilla, hotellimaksuilla tai vuokrasopimuksilla.

Päätösharkinnassa on otettava huomioon, että puolisojen uskonto ja kulttuuri voivat rajoittaa seurustelua sekä esiaviollista yhdessä asumista. Jos puoliset eivät ole lainkaan viettäneet yhteiselämää tai se on ollut hyvin lyhytaikaista, tulee heidän esittää perusteltu syy sille, miksi yhteiselämää ei ole vietetty. Puolisoiden tulee osoittaa, että heidän tarkoituksenaan on viettää Suomessa yhteistä perhe-elämää.³⁹ Tästä voi olla osoituksena esimerkiksi kiinteä yhteydenpito eri kommunikaatiovälinein.

Tapaamiset ja yhteydenpito ennen avioliiton solmimista

Jos puoliset eivät ole tavanneet kertaakaan ennen avioliiton solmimista, on lähtökohtaisesti syytä epäillä, että hakijan tarkoituksena on maahantuloa koskevien säännösten kiertäminen. Päätösharkinnassa on kuitenkin huomioitava, että tietyissä kulttuureissa ja uskonnoissa avioliitot sovitaan sukujen kesken ja tiettyjen maiden lainsäädäntö mahdollistaa myös niin sanotut valtakirja-avioliitot. Myös perheenkokoajan mahdollinen pakolaistausta ja hakijan kotimaan turvallisuustilanne on otettava harkinnassa huomioon.

Puolisoiden toisistaan ja suhteestaan antamat ristiriitaiset tiedot

Jos puoliset antavat ristiriitaisia henkilötietoja toisistaan, tutustumisolosuhteista, avioliiton solmimisesta tai muista heitä koskevista luonteeltaan henkilökohtaisista keskeisistä tiedoista, on syytä epäillä, ettei avioliittoa ole solmittu perhe-elämän viettämiseksi.

³⁷ [Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella annetun direktiivin 2004/38/EY täytäntöönpanon ja soveltamisen parantamisesta](#)

³⁸ Katso lisää vapaasta liikkuvuudesta Maahanmuuttoviraston antamasta ohjeesta; Euroopan unionin kansalaisen, häneen rinnastettavan sekä hänen perheenjäsenensä maassa oleskelu.

³⁹ Ks. lisää tämän ohjeen sivuilta 16–17 ratkaisusta KHO 2019:116 ja KHO 17.10.2018 taltio 4743.

Rahan maksaminen avioliiton solmimisesta

Jos avioliiton solmimisesta on maksettu rahaa, on syytä epäillä kyseessä olevan lumeavioliitto. Tästä poikkeuksena on myötäjäisinä maksetut rahasummat ja lahjat, kun kyse on sellaisista kulttuureista, joissa myötäjäisten antaminen on tavanomainen käytäntö.

Yhteisen kielen puuttuminen

Avioliiton uskottavuutta heikentää, jos aviopuolisot eivät puhu kieltä, jota molemmat ymmärtävät. Päätösharkinnassa on huomioitava puolisoiden yhteisestä kielestään eri yhteyksissä antamat mahdollisesti ristiriitaiset tiedot. Epäiltäessä yhteisen kielen puuttumista, on hyvä kuulla puoliset suullisesti ja selvittää sitä kautta osaavatko puoliset kertoa toisistaan ja yhteisestä perhe-elämästään. Jos puoliset osaavat kertoa edellä mainituista asioista, voidaan sitä yleensä pitää osoituksena siitä, että he pystyvät kommunikoimaan jollain tavalla, esimerkiksi sanakirjasovelluksen kautta.

Merkinnät aikaisemmista lumeavioliitoista tai muista väärinkäytön tai petoksen muodoista, joiden tarkoituksena on ollut oleskeluluvan saaminen

Jos toisen puolison tai molempien puolisoiden henkilöhistoriassa on merkintöjä aikaisemmista lumeavioliitoista tai muista väärinkäytön tai petoksen muodoista, ovat ne syytä tarkastella nykyistä avioliittoa tarkemmin. Merkinnät väärinkäytöksistä eivät kuitenkaan johda automaattisesti luvan epäämiseen, koska aikaisempi lumeavioliitto ei välttämättä kerro siitä, että nykyinen avioliitto olisi lumeavioliitto.

Avioliiton solmimisajankohdan merkitys

Avioliiton todelliseen tarkoitukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota silloin, jos hakija on solminut avioliiton heti sen jälkeen, kun hän on saanut ensin kielteisen päätöksen muulla perusteella esittämänsä oleskelulupahakemukseen.

Oleskeluun tai asumisjärjestelyihin liittyvät poikkeukselliset seikat

Jos Suomessa oleskeleva hakija ei asu puolisonsa kanssa samassa osoitteessa, on syytä epäillä avioliiton aitoutta, elleivät puoliset kykene perustelevaan erillään asumista esimerkiksi eri paikkakunnilla tapahtuvasta työskentelystä tai opiskelusta johtuvilla syillä.

KHO 2016:166 (7.11.2016); avioliiton arviointi; tosiasiallinen perhe-elämä; näyttövelvollisuus; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu oleskeluluvan myöntämiseksi.

KHO otti ratkaisussa kantaa lumeavioliittoarviointiin. Hakija haki lupaa Suomen kansalaisen puolisona. Hakijalla oli taustalla kolme kielteistä lupapäätöstä eri perusteilla. Hakija ja perheenkokoaja solmivat avioliiton vajaa kolme viikkoa sen jälkeen, kun hakija oli saanut käännyttämispäätöksen tiedokseen. KHO katsoi hakijan hakemushistorian ja avioliiton solmimisen pian käännyttämispäätöksen jälkeen olleen sellaisia objektiivisia seikkoja, joiden perusteella Migrillä oli päätöksentekohetkellä perusteltua aihetta epäillä avioliiton tarkoituksena olleen maassa

oleskelua koskevien säännösten kiertäminen. Viranomaisen osoittaessa, että asiassa on perusteltua aihetta epäillä lumeavioliittoa, oleskeluluvan hakijan on osoitettava epäily aiheettomaksi. Perhe-elämän suoja edellyttää, että avioliiton aitoutta ei arvioida vain Migrin päätöksentekohetken perusteella, vaan on arvioitava myös perhe-elämän myöhempää kehitystä. Asianosaiset osoittivat asuvansa vakituisesti yhdessä ja tekevänsä pariskuntana arkielämäänsä kuuluvia asioita yhdessä. Hakemusta ei siten voitu hylätä Ulkl 36 §:n 2 momentin nojalla.

KHO 17.10.2018 taltio 4743; hakijan näyttövelvollisuus viranomaisen epäillessä lumeavioliittoa; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu.

KHO arvioi ratkaisussa hakijan näyttövelvollisuutta silloin kun viranomaisen katsoo, että asiassa on perusteltua aihetta epäillä lumeavioliittoa. Perheenkokoaja esitti asiassa selvitystä siitä, miksi oleskelulupaa haettiin vasta 1,5 vuotta avioliiton solmimisen jälkeen sekä siitä, miksi puoliset eivät olleet tavanneet useammin. Perheenkokoajan työperusteinen leikkausta vaatinut vamma ja siihen liittyneet ongelmat johtivat perheenkokoajan tulojen tilapäiseen heikkenemiseen, jonka vuoksi perheenkokoaja ei voinut matkustaa hakijan luokse, eikä hakemusta ollut mahdollista saattaa vireille toimeentuloedellytyksen puuttuessa. KHO katsoi asianosaisten esittäneen asiassa riittävät perustelut sille, miksi he olivat tavanneet niin vähän ja miksi oleskelulupaa haettiin myöhään. Asiassa jäi siten näyttämättä, että lupaa olisi haettu Ulkl 36 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla lain säännösten kiertämistarkoituksessa.

KHO 2019:116 (18.9.2019); perhe-elämän kehittyminen; tarkoitus viettää perhe-elämää Suomessa; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu oleskeluluvan myöntämiseksi.

KHO totesi parisuhteiden syntymisen ja avioliittojen solmimisen tapojen muuttuneen viime vuosina ja parisuhteiden syntyvän yhä useammin tilanteissa, joissa puoliset ovat alun perin tutustuneet toisiinsa internet-sivustojen kautta. Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, että eri maissa asuvilla aviopuolisoilla ei lähtökohtaisesti ole samanlaista mahdollisuutta viettää tosiasiallista perhe-elämää kuin samassa maassa asuvilla puolisoilla. Se, että puoliset asuvat avioliiton alkuvaiheessa toisistaan erillään eri maissa, ei vielä yksinään osoita, että heidän tarkoituksensa ei olisi alkaa viettää tosiasiallista perhe-elämää siinä vaiheessa, kun he muuttavat asumaan yhteen. Jos oleskeluluvan hakija kykenee osoittamaan, että aviopuolisoiden tarkoituksena on alkaa viettää perhe-elämää Suomessa tai että aviopuolisot ovat jo viettäneet ja edelleen viettävät tosiasiallista perhe-elämää, avioliittoa ei ole pidettävä niin sanottuna lumeavioliittona. Näissä tapauksissa sille, onko avioliiton solmimishetkellä vallinneiden olosuhteiden perusteella vaikuttanut siltä, että avioliitto on solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi, ei ole enää annettava ratkaisevaa merkitystä, jos

puolisot sittemmin osoittavat heidän tarkoituksenaan olevan yhteisen perhe-elämän viettäminen Suomessa.

4.1.3 Pakkoavioliitto

Pakkoavioliitto tarkoittaa avioliittoa, jossa toinen tai molemmat puolisot eivät ole voineet vaikuttaa avioliiton solmimiseen tai puolison valintaan. Pakkoavioliitto voi perustua perinteeseen, jossa naisilta odotetaan alistumista miespuolisten sukulaisten tahtoon. Henkilö saatetaan esimerkiksi antaa puolisoiksi perheen yhteiskunnallisen aseman säilyttämiseksi tai myydä perheen velkojen kuittaamiseksi. Pakkoavioliittoon liittyy usein kunniaväkivallan pelko, suvun tai yhteisön painostus, väkivalta tai sen uhka sekä sosiaalisesti ja taloudellisesti riippuvainen asema.⁴⁰ Pakkoavioliitto on yksi ihmiskaupan muodoista.⁴¹ ja se voi olla myös kansainvälisen suojelun peruste.

Oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos kyseessä on pakkoavioliitto. Asianosaisten ei tällöin katsota viettävän tosiasiallista perhe-elämää. Jos on syytä epäillä, että kyseessä on pakkoavioliitto, pyritään puolisoita henkilökohtaisesti suullisesti kuulemalla selvittämään, ovatko he antaneet vapaaehtoisen suostumuksensa avioliiton solmimiselle ja haluavatko he viettää yhteistä perhe-elämää. Ulkomailla olevalta tiedustellaan, onko hän halukas muuttamaan Suomeen. Vastaavasti Suomessa asuvalta puolisolta tiedustellaan, haluaako hän viettää perhe-elämää oleskelulupaa hakevan puolisonsa kanssa.

Pakkoavioliiton perusteella evätyn oleskeluluvan yhteydessä on otettava huomioon kustotoimenpiteiden, esimerkiksi kunniamurhan mahdollisuus. Sosiaaliviranomaisten avulla on varmistettava, että avioelämän viettämisestä kieltäytyvälle ei aiheudu haitallisia seurauksia. Sosiaaliviranomaisiin otetaan yhteyttä jo ennen oleskelulupapäätöksen tiedoksi antamista ja heidän harkittavakseen jätetään, mihin käytännön toimenpiteisiin ryhdytään avioliiton solmimiseen pakotetun Suomessa oleskelevan henkilön suojelemiseksi. Päätöksen laadinnassa tulee muistaa arvioida sitä, tulisiko osa perusteluista salata toiselta asianosaiselta asianosaisjulkisuuden rajoittamisen perusteella, koska tiedon luovuttaminen vaarantaisi tärkeän yksityisen edun.⁴²

4.1.4 Moniavioisuus

Moniavioisuus on Suomessa kielletty lailla. Avioliittolain 6 §:n mukaan kukaan ei saa mennä avioliittoon, jos hänen aikaisempi avioliittonsa on vielä voimassa. Avioliittoon ei myöskään saa mennä se, jonka rekisteröity parisuhde on voimassa. Suomalainen yhteiskunta rakentuu yksiavioisuuden periaatteelle, jonka vuoksi oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella useammalle

⁴⁰ www.ihmiskauppa.fi/pakkoavioliitto (luettu 27.4.2021).

⁴¹ Hakijaa voidaan esittää pakkoavioliiton perusteella ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään, mikäli hakija antaa asiassa suostumuksensa. Jos kuulemisessa tulee esiin, että hakija on mahdollinen pakkoavioliiton uhri, tulisi häneltä pyytää suostumus auttamisjärjestelmään esittämiseksi. Hakijaa voi ohjata olemaan yhteydessä myös rikosuhripäivystykseen.

⁴² Maahanmuuttovirasto on julkaissut 9.10.2020 ohjeen asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta.

kuin yhdelle puolisolle ei ole mahdollista. Myöskään perhe-elämän suoja ei koske moniavioisuutta.

Poikkeuksena kuitenkin tilanteet, joissa aiempi päällekkäinen liitto on päättynyt ennen kuin uudemman avioliiton perusteella haetaan oleskelulupaa Suomeen. Tällöin luvan myöntämistä voidaan harkita, vaikka avioliitto olisikin solmittu edellisen avioliiton voimassa ollessa.

Tilanteessa, jossa päällekkäinen avioliitto on edelleen voimassa, voi oleskeluluvan myöntäminen tulla kyseeseen silloin, jos moniavioisuus on avioliiton solmimismaan lain mukaan sallittua ja oleskelulupaa haetaan vain yhdelle perhekokonaisuudelle. Jos perheenkokoaja vakuuttaa, ettei muiden puolisoiden ole tarkoitus muuttaa Suomeen ja avioliitto on sen solmimismaan lain mukaan pätevä, voidaan oleskeluluvan myöntämistä yhdelle perhekokonaisuudelle harkita, jos luvan myöntämisen muut edellytykset täyttyvät.

Suomeen on perhesiteen perusteella mahdollista hakea vain yhtä puolisoa ja tästä avioliitosta syntyneitä alaikäisiä naimattomia lapsia. Jos perheenkokoajan toinen puoliso jo oleskelee Suomessa tästä avioliitosta mahdollisesti olevien lasten kanssa, ei oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella toisesta samanaikaisesta avioliitosta syntyneille lapsille ole lähtökohtaisesti mahdollista. Oleskelulupaa voi lähtökohtaisesti hakea vain yhdelle perhekokonaisuudelle. Asiassa tulee kuitenkin käyttää aina tapauskohtaista harkintaa huomioiden lapsen etu. Jos perheenkokoajan katsotaan toimivan ulkomaalaislain mukaisena tosiasiallisena huoltajana, voidaan oleskeluluvan myöntämistä lapselle harkita.

KHO 15.3.2016 taltio 888; ulkomailla solmittu avioliitto; moniavioisuus; aiempi avioliitto päättynyt ennen oleskeluluvan hakemista; Migrin ja HAO:n päätökset kumottu.

Perheenkokoajana toiminut Suomen kansalainen solmi avioliiton Somalian kansalaisen kanssa Etiopiassa aikana, jolloin hänen aiempi avioliittonsa oli vielä voimassa. Perheenkokoajan aiempi avioliitto päättyi avioeroon noin 5 kuukautta uuden avioliiton solmimisen jälkeen. Hakija vireytti oleskelulupahakemuksen 2 kuukautta perheenkokoajan avioeron jälkeen. KHO katsoi avioliiton olevan pätevä sen solmimismaassa Etiopiassa, joka oli myös hakijan asuinpaikka. Avioliitto oli siten avioliittolain 115 §:n 1 momentin mukaan lähtökohtaisesti pätevä Suomessa. Sillä seikalla, että henkilö, joka Suomen lain mukaan on avioliitossa, voi joissain valtioissa solmia uuden avioliiton, ei voi olla sitä vaikutusta, että Suomessa asuvalla perheenkokoajalla voisi olla samanaikaisesti useampi UlkL 37 §:n 1 momentissa tarkoitettu aviopuoliso, joille tulisi myöntää oleskelulupa Suomeen. KHO otti päätöksessään kuitenkin huomioon sen, että perheenkokoajan edellinen avioliitto oli päättynyt avioeroon ennen hakijan oleskelulupahakemuksen vireille tuloa, jonka vuoksi oleskeluluvan myöntämisen ei voitu katsoa johtavan avioliittolain 139 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen lopputulokseen.

HeHaO 15.6.2018 taltio 18/0453/1; moniavioisuus; maahantulosäännösten kiertäminen; valitus hylätty; KHO ei myöntänyt valituslupaa.

HAO arvioi päätöksessään yhteiskunnan intressiä torjua moniavioisuus suhteessa yhtäältä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisen perhe-elämän suojaan ja toisaalta lapsen etuun. Asiassa toimi perheenkokoajana alaikäinen lapsi ja hakijoina olivat hänen äitinsä ja kolme alaikäistä sisarusta. Perheenkokoaja asui Suomessa yhdessä isänsä kanssa. Isä oli aiemmin toiminut perheenkokoajana toiselle vaimolleen sekä heidän yhteisille lapsilleen, jotka olivat saaneet oleskeluluvat Suomeen. Isä ja nyt perheenkokoajana toimiva alaikäinen lapsi olivat ennen Suomeen tuloa asuneet Turkissa yhdessä isän kahden vaimon sekä kaikkien lasten kanssa. HAO katsoi, että perheenkokoaja lähetettiin Turkista isänsä kanssa Suomeen, jotta isä voisi hakea perheenyhdistämisen kautta oleskelulupia toiselle perheelleen ja alaikäinen perheenkokoaja isän toiselle perheelle. HAO piti kyseistä menettelyä Ulkl 36 §:n 2 momentissa tarkoitettuna maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämisenä. EIS 8 artiklan mukaan viranomaiset voivat puuttua perhe-elämän suojaan, kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Moniavioisuuden torjumisella suojellaan muun muassa naisten ja lasten oikeuksia. HAO katsoi moniavioisuuden torjumisen olevan välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa, kun huomioidaan erityisesti muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamisen tarve. Perhe-elämän suoja väistyy siten yhteiskunnan tärkeän intressin suojaamiseksi, eli tässä tapauksessa moniavioisuuden estämiseksi. HAO punnitsi lisäksi yhteiskunnan tärkeää intressiä suhteessa lapsen etuun. Asiassa ei tullut esiin sellaisia yksilöllisiä, lapseen etuun konkreettisesti vaikuttavia seikkoja, joiden perusteella lapsen edulle olisi käsillä olevassa asiassa annettava yhteiskunnan intressiä suurempi painoarvo.

4.2 Oleskelulupa avoliiton perusteella

Vähintään kaksi vuotta jatkuvasti yhdessä avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneet avopuolisot rinnastetaan ulkomaalaislaissa aviopuolisoihin.

Asumisaikaa ei edellytetä, jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai muu painava syy. Avoliittotapauksissa edellytetään enemmän selvitystä puolisoitten yhteiselämästä, jotta voidaan varmistua siitä, että kyseessä on niin vakiintunut suhde, että siinä on kysymys perhe-elämästä.

Yhdessä asuminen on lähtökohtaisesti todistettava esimerkiksi vuokrasopimuksilla tai muulla asiakirjanäytöllä. Yhdessä olemista lomamatkojen aikana vuoroin kummankin puolison koti- tai oleskelumaassa ei pidetä riittävänä. Viisumiperusteista tai viisumivapaata oleskelua ei voida pitää yhteisessä taloudessa asumisena. Jos asianosaiset asuvat yhdessä, mutta toinen osapuoli oleskelee laittomasti maassa, ei kyseistä ajanjaksoa huomioida asumisaikaa laskettaessa.

Alaikäisenä tapahtunutta yhdessä asumista ei lähtökohtaisesti lasketa mukaan asumisaikaan. Tilannetta, jossa alaikäinen muuttaa toisen alaikäisen perheen luo asumaan ja hakee myöhemmin oleskelulupaa avopuolisona, tulee aina arvioida tapauskohtaisesti huomioiden erityisesti lapsen etu. Alaikäisenä toisen

osapuolen perheen luona asumista ei lähtökohtaisesti pidetä laissa tarkoitettuna avioliitonomaisissa olosuhteissa tapahtuneena yhdessä asumisena.

Avoliittotilanteessa edellytetään, ettei kumpikaan puolisoista ole avioliitossa. Kahden vuoden asumisajan lasketaan alkavan vasta siitä, kun toisen tai molempien asianosaisten avioero on astunut voimaan. Kahden vuoden asumisajasta voidaan kuitenkin poiketa, mikäli on painavia syitä. Painava syy voi olla esimerkiksi se, että yhdessä asuminen on keskeytynyt erityisistä olosuhteista johtuen, esimerkiksi avopuolisoiden työnteon, opiskelun tai jonkin pakottavan avopuolisosta riippumattoman syyn vuoksi.⁴³ Kokonaisharkinnassa otetaan huomioon muun muassa asianosaisten suhteen kesto ja tähänastinen yhdessä asuminen sekä hakijan tai perheenkokoajan raskaus.

KHO 29.3.2019 taltio 1293; avioero; yhteisessä huollossa olevat lapset; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu.

KHO katsoi, ettei puolisoitten avioero muodosta estettä avioliittoa koskevan Ulkl 37 §:n 2 momentin soveltamiselle. Hakija ja perheenkokoaja oli tuomittu kotimaassaan Irakissa siviilioikeudellisesti pätevään avioeroon ennen perheenkokoajan Suomeen saapumista. Hakija ei siten ollut enää perheenkokoajan Ulkl 37 §:n 1 momentissa tarkoitettu aviopuoliso. Asianomaisten mukaan heidän tarkoituksenaan ei kuitenkaan ollut päättää avioerolla keskinäistä perhe-elämäänsä, vaan avioero johtui turvallisuussyistä. Puolisoilla oli 3 yhteisessä huollossa olevaa alaikäistä lasta. KHO katsoi, että puolisoitten välillä on sellainen perheyhteys, että vaatimus Ulkl 37 §:n 2 momentissa tarkoitettua perheenjäsenyydestä saattaa heidän kohdallaan täytyä, joten asia palautettiin tältä osin Maahanmuuttovirastolle asian arvioimiseksi.

4.3 Oleskelulupa vakiintuneen suhteen perusteella

Ulkomaalaislain 45 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan tilapäinen oleskelulupa myönnetään ulkomailla olevalle henkilölle, jos on muu erityinen syy luvan myöntämiselle. Tilapäisen oleskeluluvan myöntäminen ulkomaalaiselle on poikkeustapauksissa mahdollista esimerkiksi perhe-elämän perusteella, kun ulkomaalainen on tulossa Suomeen avioitumistarkoituksessa.⁴⁴ Vakiintuneen suhteen (tai seurustelusuhteen) perusteella myönnetty oleskelulupa ei ole perhesiteen perusteella myönnettävä oleskelulupa ja siksi sen yhteydessä tehtävässä lupaharkinnassa ei ole tarpeen tehdä Ulkl 66 a §:n tai EIS 8 artiklan mukaista harkintaa.

Oleskeluluvan myöntäminen avioitumis- ja/tai perheenperustamistarkoituksessa edellyttää luotettavaa selvitystä asianosaisten vakiintuneesta suhteesta. Osoituksena voidaan pitää aikaisempaa yhdessä asumista, raskautta tai muuta vakaata yhteyttä osoittavaa seikkaa. Suhteen aitoutta selvitetäessä on soveltuvin osin kiinnitettävä huomiota vastaaviin seikkoihin kuin avioliiton aitoutta selvitetäessä. Oleskeluluvan myöntäminen vakiintuneen suhteen perusteella

⁴³ HE 28/2003 vp, s. 139.

⁴⁴ HE 28/2003 vp, s. 144.

edellyttää aina, että hakijan toimeentulo on turvattu Ulkl 39 §:ssä säädetyllä tavalla.

5 LAPSI OLESKELULUVAN HAKIJANA TAI PERHEENKOKOAJANA

Lapsen edusta säädetään ulkomaalaislain 6 §:ssä. Lapsen etu tulee aina huomioida ja perustella lasta koskevassa päätöksessä. Lapsen etu ei kategorisesti tarkoita sitä, että lapsen vanhemmalle myönnetään oleskelulupa Suomeen tai, että lapselle itselleen myönnetään oleskelulupa Suomeen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vakiintuneen käytännön mukaan lapsen etu on asetettava etusijalle ja sille on annettava merkittävää painoarvoa, mutta lapsen etu ei yksin voi olla määräävä asian ratkaisun kannalta.

Lapsen etua tulee aina arvioida yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti. Lapsen etu on aina sidottu lapsen kulloiseenkin elämäntilanteeseen, jonka vuoksi asian käsittelyssä on selvitettävä lapsen sen hetkinen etu. Päätösharkinnassa tulee kiinnittää huomiota olosuhdemuutoksiin ja siihen, että lapsen tilanne on voinut muuttua sen jälkeen, kun hakemus on laitettu vireille. Hakemuksen nopea käsittely on lapsen etu, mutta se ei saa olla este asian riittävälle selvittämiseksi.

Maahanmuuttovirasto on antanut erillisen ohjeen lapsen asian käsittelystä ja päätöksen teosta Maahanmuuttovirastossa, jossa lapsen edun arviointia avataan tarkemmin. Ohjeessa käsitellään myös lapsen kuulemista sekä 15 vuotta täyttäneen lapsen rinnakkaista puhevaltaa.

5.1 Edellytys lapsen alaikäisyydestä

Ulkomaalaislain 38 §:n 1 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella alaikäiselle naimattomalle lapselle edellyttää, että lapsi on alaikäinen sinä päivänä, jolloin lapsen oleskelulupahakemus ratkaistaan. Oleskeluluvan myöntäminen alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoaja on alaikäinen sinä päivänä, jolloin perheenjäsenen oleskelulupahakemus ratkaistaan. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että perheenkokoajalla on oleskelulupa jo asian vireilletulopäivänä.

Ulkl 38 §:n 3 momentin mukaan sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle, oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua saaneen ilman huoltajaa tulleen alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoaja on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin hän jätti kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi, että oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella jätetään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheenkokoaja sai tiedoksi päätöksen kansainvälisen suojelun antamisesta. Aikarajasta voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy.

Ulkl 38 §:n 3 momenttia ei tule soveltaa, jos se johtaa kielteisen päätöksen tekemiseen tilanteessa, jossa oleskelulupa muutoin myönnettäisiin Ulkl 38 §:n 1

tai 2 momentin perusteella. Perheenkokoajan on pitänyt jättää kansainvälistä suojelua koskeva hakemus nimenomaan Suomessa, jotta hänen kohdalla voidaan soveltaa UlkL 38 §:n 3 momenttia.⁴⁵

Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) antoi 16.7.2020 ratkaisun, joka käsitteli alaikäisen hakijan määritelmää perheenyhdistämisdirektiivin näkökulmasta. EUT:n ratkaisussa hakijan alaikäisyys määritellään UlkL 38 §:stä poikkeavalla tavalla. Ratkaisu edellyttää ulkomaalaislain muutosta, jota ei tämän ohjeen valmistuessa ole vielä ehditty tekemää. Lainsäädäntömuutosta odotellessa Maahanmuuttovirasto tulkitsee alaikäisedellytystä hakijan kohdalla EUT:n ratkaisun edellyttämällä tavalla.

EUT C-137/19 B.M.O. vs. Belgian valtio 16.7.2020; alaikäisen hakijan määritelmä; perheenyhdistämisdirektiivi.

EUT katsoi ratkaisussaan, että perheenyhdistämisdirektiivin 4 artiklan 1 kohdan ensimmäisen kohdan c alakohtaa on tulkittava siten, että päivämäärä, joka on otettava huomioon ratkaistaessa sitä, onko naimaton kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö tässä säännöksessä tarkoitettu alaikäinen lapsi, on päivämäärä, jolloin hakemus maahantulo- ja oleskeluluvan myöntämisestä perheenyhdistämistä varten on tehty alaikäisen lapsen puolesta, eikä päivämäärä, jolloin kyseisen jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset ovat ratkaisseet tämän hakemuksen.

UlkL 38 §:n 1 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella alaikäiselle naimattomalle lapselle edellyttää, että lapsi on alaikäinen sinä päivänä, jolloin lapsen oleskelulupahakemus ratkaistaan. Poikkeuksena edellä mainittuun, oleskeluluvan myöntäminen alaikäiselle hakijalle silloin, kun perheenkokoaja on kolmannen maan kansalainen, mutta hän ei ole toissijaista tai tilapäistä suojelua saanut edellyttää, että hakija on alaikäinen sinä päivänä, jolloin hän jättää perhesideperusteisen oleskelulupahakemuksen.

Siten tilanteessa, jossa hakija, joka on kolmannen maan kansalainen, on alaikäinen jättäessään hakemuksen vireille ja perheenkokoaja on kolmannen maan kansalainen, mutta hänen oleskelulupansa ei perustu toissijaiseen tai tilapäiseen suojeluun, pidetään hakijaa alaikäisenä koko päätöksentekoprosessin ajan.

EUT:n ratkaisun C-137/19 myötä hakijan alaikäisyys määritellään nyt eri tavalla riippuen siitä, mikä on hakijan ja perheenkokoajan kansalaisuus sekä mikä on perheenkokoajan oleskelun peruste. Tämä johtuu siitä, että EUT:n ratkaisu käsittelee perheenyhdistämisdirektiivin soveltamista, jonka soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu unionin kansalaiset sekä toissijaista tai tilapäistä suojelua saaneet. Tämän vuoksi EUT:n ratkaisuun perustuvaa alaikäisen hakijan määritelmää ei voida soveltaa silloin, jos perheenkokoajana tai hakijana on henkilö, johon perheenyhdistämisdirektiiviä ei sovelleta.

Tilanteesta riippuen alaikäisyisedellytyksen täyttymisen kannalta ratkaiseva ajankohta on siis joko oleskelulupahakemuksen ratkaisuhetki tai oleskelulupahakemuksen jättämishetki.

⁴⁵ HE 273/2018 vp, s. 11 ja 36.

Tilanteessa, jossa alaikäisyys määritellään ratkaisuhetken mukaan, voidaan harkita luvan myöntämättä jättämistä silloin, jos alaikäinen asianosainen on täyttänyt 18 vuotta hakemuksen vireilläoloaikana ja 9 kuukauden kuluessa hakemuksen vireilletulosta. Täysi-ikäistyminen 9 kuukauden kuluessa vireytyksestä ei kuitenkaan koskaan johda automaattisesti kielteiseen päätökseen, vaan asiassa tulee huomioida Ulkl 38 §:n 2 momentin edellytykset. Asiassa tulee tällöin harkita oleskeluluvan myöntämistä muuna omaisena, mikäli muut oleskeluluvan edellytykset täyttyvät.

Ulkl 38 §:n 2 momentin mukaan oleskelulupaa ei voida 1 momentin perusteella evätä, jos hakemuksen käsittely on merkittävästi viivästynyt hakijasta tai perheenkokoajasta riippumattomasta syystä ja tämä on myötävaikuttanut asian selvittämiseen. Merkittävänä viivästymisenä voidaan pitää sitä, että hakemuksen käsittely kestää yli 9 kuukautta. Jos hakemuksen käsittely kestää yli 9 kuukautta ja asianosaisena oleva alaikäinen ehtii täyttämään 18 vuotta tuon 9 kuukauden täyttymisen ja päätöksentekohetken välillä, tulee päätöksenteossa ottaa huomioon se, ovatko asianosaiset myötävaikuttaneet asian selvittämiseen. Jos käsittelyn merkittävä viivästyminen johtuu asianosaisista riippuvasta syystä ja alaikäinen ehtii täyttämään 18 vuotta käsittelyn aikana, voidaan asiassa tehdä kielteinen päätös sillä perusteella, että asiassa ei täyty alaikäisyysedellytys ja asianosaiset eivät ole myötävaikuttaneet asian selvittämiseen. Asianosaisesta riippuvan syyn tai myötävaikutusvelvollisuuden täyttämättä jättämisen merkitystä päätöksenteon viivästymiselle arvioidaan tapauskohtaisesti. Myötävaikutusvelvollisuutta arvioitaessa huomioidaan Ulkl 7 §, jonka mukaan asianosaisen edellytetään myötävaikuttavan asiansa selvittämiseen.⁴⁶

Jos alaikäinen asianosainen täyttää 18 vuotta hakemuksen vireilläoloaikana, on päätösharkinnassa kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei lopputulos ole Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan kannalta ongelmallinen. Tapauskohtaisessa harkinnassa huomioidaan, kuinka nopeasti hakemuksen jättämisen jälkeen asianosainen on täyttänyt 18 vuotta sekä hakemuksen käsittelyn kesto. Jos asianosainen on täyttänyt 18 vuotta hyvin nopeasti hakemuksen jättämisen jälkeen, eikä Maahanmuuttovirastolla ole ollut realistisia mahdollisuuksia ratkaista hakemusta sitä ennen, ei hakemuksen käsittelyssä katsota olevan merkittävää viivästymistä. Kuitenkin niin, että tilanteessa, jossa asianosaiset toimittavat kaikki pyydetyt selvitykset ajallaan, mutta Maahanmuuttovirasto ratkaisee hakemuksen vasta lähellä 9 kuukauden rajapyykkiä ja alaikäinen asianosainen on ehtinyt täysi-ikäistymään selvitysten toimittamisen ja ratkaisuhetken välissä, ei täysi-ikäistymistä voida tällöin tulkita asiakkaan haitaksi. Alaikäisyysedellytystä sovellettaessa tulee päätöksessä aina ottaa kantaa myös siihen, onko hakemuksen käsittely viivästynyt Ulkl 38 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Hakemusprosessin aikana täysi-ikäistynyt lapsi voi hakea lupaa muuna omaisena silloin, jos hänen kohdallaan alaikäisyys määritellään hakemuksen päätöksentekohetken perusteella. Samoin myös hakemusprosessin aikana

⁴⁶ Ulkl 7 § 2 mom.: Asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista ja muutoinkin myötävaikutettava oman asiansa selvittämiseen. Viranomaisen on osoitettava asianosaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää. Selvityspyynnön tulee olla yksilöity sekä oikeassa suhteessa niihin selvityskeinoihin, jotka asianosaisella on hänen olosuhteensa huomioon ottaen käytettävissä.

täysi-ikäistyneen perheenkokoajan vanhemmat voivat hakea oleskelulupaa muuna omaisena, jos perheenkokoajan täysi-ikäisyys määritellään päätöksentekohetken perusteella. Näissä tilanteissa Maahanmuuttovirasto harkitsee viran puolesta, voidaanko hakijalle myöntää oleskelulupa muuna omaisena.

KHO 2016:79 (24.5.2016); hakija täysi-ikäistynyt lupaprosessin aikana, edustuston ruuhka; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu luvan myöntämiseksi.

KHO katsoi, että Ulkl 38 §:n 2 momentin soveltaminen ei edellytä, että oleskelulupahakemuksen käsittelyn viivästyminen on johtunut Maahanmuuttoviraston omasta toiminnasta, vaan käsittelyn on tullut merkittävästi viivästyä hakijasta tai perheenkokoajasta riippumattomasta syystä. Kyseissä tapauksessa käsittelyn viivästymiseen vaikutti edustuston ruuhkautunut tilanne. Oleskelulupaprosessin aikana täysi-ikäistyneelle hakijalle tuli myöntää oleskelulupa perhesiteen perusteella hänen perheenkokoajana toimivaan äitiinsä. Kysymyksessä ei ollut poikkeuksellisen vaikea perheenyhdistämisasiä, eivätkä hakija ja perheenkokoaja olleet laiminlyöneet velvollisuuttaan myötävaikuttaa asiansa selvittämiseen.

5.2 Alaikäinen perheenkokoaja

Alaikäisen perheenkokoajan perheenjäseniksi katsotaan hänen tosiasialliset huoltajansa. Alaikäisen perheenkokoajan alaikäiset sisarukset eivät ole hänen perheenjäseniään, vaan muita omaisia. Vakiintuneen käytännön mukaan alaikäisille sisaruksille voidaan kuitenkin myöntää oleskeluluvat Suomeen perhesiteen perusteella, jos he hakevat yhdessä perheenkokoajan huoltajan kanssa, joka toimii myös heidän tosiasiallisena huoltajanaan ja oleskelulupien myöntämisen muut edellytykset täyttyvät. Alaikäisille sisaruksille myönnetään tällöin luvat suhteessa huoltajaan.

Kun perheenkokoajana on Suomeen yksin saapunut alaikäinen turvapaikanhakija ja hakijana hänen tosiasiallinen huoltajansa, tulee selvittää, miksi alaikäinen on saapunut Suomeen ilman huoltajaansa. Kyseessä saattaa olla tilanne, jossa huoltaja lähettää alaikäisen lapsen yksin edeltä Eurooppaan siinä toivossa, että muu perhe saa oleskeluluvat perässä. Päätöksessä tulee arvioida sitä, onko huoltajalla ollut pakottava syy lähettää lapsi yksin Eurooppaan. Kun lapsi on saanut pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman, hänen ei voida lähtökohtaisesti edellyttää palaavan kotimaahansa. Päätösharkinnassa on tällöin otettava huomioon, että jos perheenjäsenelle ei tällaisessa tilanteessa myönnetä oleskelulupaa Suomeen, niin lapsi ja hänen perheenjäsenensä joko asuisivat erillään eri maissa tai he asuisivat yhdessä jossain kolmannessa maassa. Harkinnassa on kyse punninnasta lapsen edun ja vanhempien menettelyn moitittavuuden välillä.

Eduskunnan hallintovaliokunta on hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä lausunut, että lapsen Suomeen tulo ei tarkoita sitä, että myös vanhemmat voivat automaattisesti tulla maahan. Perheenyhdistäminen voi tapahtua Suomessa, jos se on lapsen edun mukaista, mutta lapsen edun ei voida katsoa yksioikoisesti tarkoittavan juuri sitä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla ei sisällä

valtiolle yleistä velvoitetta kunnioittaa aviopuolisoiden tekemän asuinpaikan valintaa ja hyväksyä perheenyhdistäminen alueellaan. Yksin tulleiden alaikäisten lasten osalta perheenyhdistämistä koskeva ratkaisu edellyttää kokonaisvaltaista arviota lapsen edusta, perheen siteistä ja perheen siteiden painottumisesta. Lähettäessään lapsensa vieraaseen maahan vanhemmat saattavat pyrkiä turvaamaan ja suojaamaan lapsensa elämää. Hallintovaliokunta on kiinnittänyt vakavaa huomiota kuitenkin myös siihen, että lasten käyttöä maahanmuuton välineenä tulee ehkäistä. Se on myös lasten edun mukaista. Yksin liikkuvien lasten turvallisuus ja hyvinvointi ovat erityisesti matkan aikana uhattuina. Lapsikauppa, lasten salakuljetus ja lasten moninainen hyväksikäyttö ovat niin vakavia ongelmia, että yhteiskunnan tulee toiminnassaan puuttua näihin ongelmiin.⁴⁷

Jos lapsi on lähetetty kotimaastaan yksin Suomeen ja hänelle on myönnetty pakolaisasema suhteessa kotimaahansa, voidaan vanhempien lähtökohtaisesti katsoa lähettäneen lapsensa pakottavista syistä, koska lapsi on omassa asiassaan täyttänyt pakolaisaseman saamisen edellytykset. Samanlaisesta tilanteesta on kyse myös silloin, jos perhe on lähtenyt pakomatalle yhdessä, mutta lapsi on joutunut perheestään eroon pakomatkan aikana, ja saanut sittemmin pakolaisaseman Suomesta. Jos taas lapsi lähetetään yksin Suomeen sen jälkeen, kun perhe on muuttanut yhdessä asumaan johonkin heille riittävän turvalliseen maahan, voidaan oleskelulupien epäämistä tällöin harkita perheenkokoajan pakolaisasemasta huolimatta, jos asiassa on viitteitä lapsen käytöstä maahanmuuton välineenä. Tällöin kokonaisharkinnassa kiinnitetään perheenkokoajan pakolaisaseman ja kotimaan tilanteen lisäksi huomiota myös arvion keskiössä olevaan toimintaan eli lapsen lähettämiseen yksin vieraaseen maahan tilanteessa, jossa muu perhe jää yhdessä asumaan maahan, jossa heihin ei kohdistu erityistä uhkaa eikä heidän turvallisuutensa ole vaarantunut. Tällöin päätös lapsen Suomeen lähettämisestä on tapahtunut erilaisissa olosuhteissa kuin lapsen lähtiessä suoraan kotimaastaan. Kokonaisharkinnassa on kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka kauan lapsi ja muu perhe ehtivät asua heille riittävän turvallisessa maassa ennen lapsen lähtöä yksin Suomeen. Jos perhe on ehtinyt olemaan heille riittävän turvallisessa maassa yhdessä vain hyvin lyhyen aikaa ennen lapsen lähtöä yksin Suomeen, tulee tilanteessa tehdä tapauskohtainen harkinta siitä, onko kyseessä edelleen pakomatka kotimaasta vai voidaanko perheen katsoa asettuneen yhdessä asumaan maahan, jossa heidän turvallisuutensa ei ole vaarantunut.

Jos lapsi taas saa toissijaisen suojeluaseman esimerkiksi kotialueensa yleisen turvattomuuden perusteella tai oleskeluluvan UlkL 52 §:n yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella siksi, ettei hänen turvallisesta kotimaahan paluustaan alaikäisenä voida varmistua, voidaan oleskelulupien epäämistä harkita silloin kun asiassa tulee selkeästi esiin viitteitä lapsen käytöstä maahanmuuton välineenä. Kun lapsi lähetetään yksin toiseen maahan taloudellisissa, terveydellisissä tai lapsen koulunkäyntiin liittyvissä syissä, ei asiassa ole kyse kansainvälisiin suojeluperusteisiin liittyvistä pakottavista syistä, vaan syistä, jotka korostavat lapsen käyttöä maahanmuuton välineenä.

---

⁴⁷ HaVM 4/2004 vp, s. 13.

Perheenjäsenten hakiessa oleskelulupia pian perheenkokoajan luvan saamisen jälkeen, voidaan asianosaisten tarkoituksena katsoa olevan yhteisen perhe-elämän jatkaminen Suomessa, eikä asiassa siten voida puhua perhe-elämän katkeamisesta. Asianosaisten välisen perhe-elämän ei voida lähtökohtaisesti katsoa katkeavan myöskään tilanteessa, jossa vanhemmat lähettävät lapsen koti- tai oleskelumaasta Suomeen ilman pakottavaa syytä, jotta muu perhe voisi saada myöhemmin oleskeluluvat perhesiteen perusteella. Mikäli vanhempien menettelyä tällaisessa tilanteessa voidaan pitää maahantulosäännösten kiertämisenä, voidaan oleskeluluvat jättää myöntämättä UlkL 36 §:n 2 momentin mukaisesti. Asiassa on kyse ennen kaikkea kokonaisharkinnasta. Olennaista on selvittää se, miksi on toimittu kuten on toimittu eli mikä on ollut vanhempien toiminnan motiivi.

KHO 2009:86 (9.10.2009); yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija; vanhempien motiivi; valitus hylätty.

KHO katsoi alaikäisen perheenkokoajan vanhempien lähettäneen lapsen yksin Suomeen turvapaikanhakijana tarkoituksenaan saada itselleen ja muulle perheelle myöhemmin oleskeluluvat. Perheenkokoajalle oli myönnetty turvapaikkaprosessissa oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä (UlkL 52 §). Hakijat kertoivat perheenyhdistämistä koskevassa kuulemisessa, että perheenkokoajan isän Suomessa asuva veli auttoi perhettä ottamalla perheenkokoajan luokseen asumaan. Hakijoiden mukaan perheenkokoajan tarkoituksena oli auttaa hakijoita taloudellisesti hakemalla heille myöhemmin perheenyhdistämisen kautta oleskelulupia. KHO katsoi vanhempien pyrkineen kiertämään maahantuloa koskevia säännöksiä (UlkL 36.2 §) lähettämällä alaikäisen lapsensa Suomeen tarkoituksenaan saada itselleen ja muille lapsilleen oleskeluluvat Suomeen. KHO katsoi vanhempien ryhtyneen tähän tietoisina siitä, että perhe-elämän jatkaminen Suomessa on epävarmaa. Vanhemmilla ei ollut pakottavaa syytä lähettää lasta Suomeen Etiopiasta, jossa he olivat perheenä koko ajan oleskelleet. Asiassa ei tullut ilmi, että asianosaisten turvallisuus tai muut perustavaa laatua olevat oikeudet olisivat tuona aikana Etiopiassa vaarantuneet.

KHO 2020:98 (22.9.2020); yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija; toissijainen suojelu; vanhempien motiivi; valitus hylätty.

KHO katsoi vanhempien pyrkineen kiertämään maahantuloa koskevia säännöksiä lähettämällä alaikäisen tyttärensä Suomeen tarkoituksenaan saada itselleen oleskeluluvat. Perheenkokoajan toissijaista suojelua koskevan päätöksen mukaan hänen kotialueensa Anbarin läänin turvallisuustilanne ei ollut sellainen, että vaara uhkaksi henkilökohtaisesti ketä tahansa pelkästään alueella oleskelemisen vuoksi. Päätöksessä oli todettu hänen olevan alaikäinen tyttö, jonka vanhemmat asuivat Bagdadissa, eikä hänellä ollut kotialueellaan Anbarin läänissä sellaista aikuista, joka olisi pystynyt huolehtimaan hänen turvallisuudestaan tai muuta turvaverkkoa. KHO katsoi, etteivät toissijaisen suojelun myöntämisen perusteena olleet seikat olleet sellaisia syitä, joilla voitaisiin perustella tarvetta lähettäjää alaikäinen pois vanhempien luota. Perheenkokoajan lähettämislle Suomeen ei katsottu olevan hänen henkeen tai terveyteen liittyvää pakottavaa syytä. Vanhempien ja alaikäisen perheenkokoajan välillä ei katsottu olevan kiinteää perhe-elämää.

5.3 Alaikäinen hakija

Tässä kappaleessa tarkoitetaan alaikäisellä hakijalla yksin ilman huoltajaa perhesiteen perusteella oleskelulupaa hakevaa alaikäistä lasta. Tavallisimmin joko hakijan toinen tai molemmat huoltajat oleskelevat Suomessa, kun lapselle laitetaan oleskelulupahakemus vireille. Perheenkokoajana saattaa toimia myös lapsen muu omainen, jolloin lapselle haetaan usein oleskelulupaa sillä perusteella, että hänen tosiasiallisena huoltajanaan toiminut henkilö ei enää esimerkiksi vakavan sairauden takia kykene huolehtimaan hakijasta, eikä kotimaassa ole muita läheisiä, jotka voisivat toimia hakijan huoltajina. Päätösharkinnassa tulee huomioida lapsen sosiaaliset ja kulttuuriset siteet kotimaahan tai oleskelumaahan ja selvittää onko muutto vieraaseen maahan ja kulttuuriin lapsen edun mukaista.

Lapsen oleskelulupahakemuksen kohdalla kyse on lapsen ja perheenkokoajan välisestä siteestä/suhteesta. Päätösharkinnassa tulee punnita tosiasiallisen huoltosuhteen merkitystä suhteessa viralliseen huoltosuhteeseen. Asiassa tulee selvittää, kuka toimii lapsen huoltajana, ja onko häneltä saatu suostumus lapsen muuttoon. Tilanteessa, jossa vanhemmilla on yhteishuoltajuus ja toinen huoltajista ei ole muuttamassa Suomeen lapsen kanssa, tulee häneltä saada suostumus muuttoon.⁴⁸ Vaatimusta molempien huoltajien suostumuksesta tulee kuitenkin aina harkita lapsen edun kannalta, eikä suostumuksen puuttuminen voi suoraan johtaa oleskeluluvan epäämiseen. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä olennaisinta on tosiasiallisen huoltosuhteen olemassaolo. Asiakirjoin todistettava virallinen huoltosuhde ei ole osoitus Euroopan ihmisoikeussopimuksen suojaamasta riittävän läheisestä, tosiasiallisesta perhe-elämästä. Pelkkä huoltajuuden virallinen siirto toiselle henkilölle ei ole vielä osoitus tosiasiallisen perhe-elämän olemassaolosta.

KHO 11.7.2011 taltio 1998; yhteinen perhe-elämä; huoltajuuden siirto; valitus hylätty.

KHO arvioi ratkaisussaan sitä, mikä merkitys huoltosuhteen siirrolle tulee antaa arvioidessa lapsen tosiasiallista huoltoa. Hakijana ollut lapsi asui kotimaassaan Turkissa yhdessä hänen huoltajanaan toimineen äitinsä kanssa. Lapsi haki Suomeen oleskelulupaa perheenyhdistämisen kautta suhteessa Suomessa asuvaan isäänsä. Perheenkokoajana toiminut isä kertoi hakijan äidin siirtäneen huoltajuuden virallisesti hänelle, ja toimitti asiasta KHO:lle lisäselvityksenä siviilioikeuden antaman päätöksen. KHO katsoi, että pelkkä muodollinen huoltosuhde ei luo hakijan ja perheenkokoajan välille sellaista perhesidettä, jonka perusteella hakijalle voitaisiin myöntää oleskelulupa. Lapsi ja isä eivät olleet koskaan viettäneet yhteistä perhe-elämää ja he olivat tavanneet toisensa ainoastaan kahdesti. Heidän välillään ei ollut koskaan vallinnut tosiasiallista perhesidettä. KHO katsoi, ettei lapsen etu edellyttänyt oleskeluluvan myöntämistä koko ikänsä kotimaassaan asuneelle 15-vuotiaalle siitkin huolimatta, että hakija oli itse ilmaissut toiveensa Suomeen muutosta.

⁴⁸ Lapsen huollosta vastaavan tahon selvittäminen ja tämän lupa lapsen muuttoon on tärkeää myös lapsikaappausten estämisen vuoksi.

KHO 2016:168 (8.11.2016) ja KHO 7.2.2017 taltio 502; huoltajan suostumuksen puuttuminen; molemmat asiat palautettu uudelleen käsiteltäviksi.

KHO katsoi ratkaisuihinsa, ettei lapsen oleskelulupahakemusta voi suoraan hylätä sillä perusteella, ettei hakemuksen liitteeksi ole toimitettu toisen huoltajan suostumusta. Oleskelulupa koskee lapsen mahdollisuutta oleskella Suomessa. Oleskeluluvalla ei voida määrätä lapsen asuinpaikasta tai asuinmaasta, vaan tästä päättäminen kuuluu lapsen huoltajien päätösvaltaan. Ulkomaalaislaissa ei ole säädetty alaikäisen lapsen oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi, että lapsen huoltajina olevien vanhempien tulisi yhdessä allekirjoittaa oleskelulupahakemus. Toisen huoltajan suostumuksen merkitystä asiassa tulee arvioida lapsen edun kannalta. Suostumuksen vaatiminen ei saa johtaa siihen, että lapselle ei voida hakea oleskelulupaa, jota hänen oleskelunsa maassa edellyttää. Ratkaisua 7.2.2017 taltio 502 koskevassa asiassa lapsi oli Suomessa syntynyt ja hänen äidillään oli pakolaisasema. Lapsen isäksi oli väestötietojärjestelmään merkitty virheellisesti isyysolettaman perusteella äidin entinen puoliso, jonka olinpaikka oli tuntematon. Näissä oloissa oli katsottava, että lapsen äiti voi lapsen toisena huoltajana käyttää yksin lapsen puhevaltaa oleskelulupaa koskevassa asiassa.

Joskus kotimaahan jääneelle lapselle haetaan oleskelulupaa vasta useampi vuosi vanhemman Suomeen muuton jälkeen. Korkein hallinto-oikeus on oikeuskäytännössään katsonut, että sellaisissa tapauksissa, joissa vanhempi on muuttanut kotimaastaan vapaaehtoisesti ja oleskelulupaa lapselle on haettu vasta useita vuosia vanhemman Suomeen saapumisen jälkeen, voidaan joissain tapauksissa katsoa, että vanhemman ja lapsen välillä ei enää vallitse UlkL 37 §:n 1 momentissa tarkoitettua perhesidettä. Vanhemman ja lapsen välistä perhesidettä arvioitaessa tulee huomioida myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) näkemys lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. EIT:n mukaan lapsen ja vanhemman välinen perheside on vahva ja se katkeaa vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.

KHO on oikeuskäytännössään antanut painoarvoa sille, onko lapsi jättänyt hakemuksen Suomessa vai ulkomailla. Suomessa hakemuksen jättänyt lapsi on usein ehtinyt KHO:n päätöksentekohetkeen mennessä viettämään useamman vuoden perhe-elämää Suomessa, jolloin KHO on katsonut UlkL 37 §:n 1 momentin mukaisen perhesiteen syntyneen uudelleen. Hakemuksen jättäminen Suomessa ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapselle myönnettäisiin automaattisesti oleskelulupa. Asiaa on aina arvioitava ottaen huomioon kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvät olosuhteet kokonaisuudessaan.

KHO on kiinnittänyt yksittäistapausten kokonaisharkinnassa huomiota seuraaviin seikkoihin.

Kulttuuriset ja sosiaaliset siteet

Asiassa tulee arvioida painottuvatko Suomessa oleskelulupaa hakevan lapsen siteet enemmän Suomeen vai koti-/oleskelumaahan ulkomaille. Asiassa kiinnitetään huomiota myös lapsen olosuhteisiin kotimaassa ja siihen ovatko ne jotenkin muuttuneet viime aikoina. Esimerkkinä muutoksesta lapsesta huolehtineen henkilön kuolema.

Yhteydenpito

Kokonaisharkinnassa huomioidaan se, kuinka paljon lapsi ja vanhempi ovat tavanneet ja muutoin pitäneet yhteyttä erillään asuessaan. Selvitetään miten pitkiä aikoja he ovat kerrallaan tavanneet tai olleet yhteyksissä ja kuinka usein. Jos lapsi ja vanhempi eivät ole tavanneet, selvitetään syytä tälle.

Taloudellinen tukeminen

Selvitetään, onko vanhempi tukenut lasta taloudellisesti Suomesta käsin. Jos vanhempi ei ole tukenut lasta taloudellisesti, selvitetään syytä tälle.

Luvan hakemisen ajankohta

Selvitetään, miksi lapselle haetaan oleskelulupaa vasta nyt ja onko ollut pakottavaa syytä sille, ettei lupaa ole haettu aikaisemmin.

Kokonaisharkinnassa arvioidaan sitä, onko lupaa haettu perhe-elämän viettämiseksi vai esimerkiksi Suomen opiskelumahdollisuuksien vuoksi.

Perheenkokoajan lähdön syyt

Kokonaisharkinnassa kiinnitetään huomiota siihen, miksi yhteisen perhe-elämän viettäminen on alun perin keskeytynyt eli toisin sanoen miksi perheenkokoaja on lähtenyt lapsen luota ja onko hän lähtenyt pakottavasta syystä vai vapaaehtoisesti.

KHO 2018:114 (17.8.2018); olosuhteisiin perustuva kokonaisarvio; perhesiteen muodostuminen uudelleen; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu luvan myöntämiseksi.

KHO kiinnitti ratkaisussaan huomiota olosuhteiden perusteella tehtävään kokonaisarvioon. Arvioinnissa on huomioitava ainakin se, minkälaiseksi ja kuinka säännölliseksi vanhemman ja lapsen välinen yhteydenpito on muodostunut vanhemman kotimaasta lähdön jälkeen, miten vanhempi on tukenut kotimaassa asuvaa lastaan, mahdolliset syyt oleskeluluvan hakematta jättämiselle vanhemman Suomeen saapumisen jälkeen ja lapsen olosuhteet kotimaassaan sekä lapsen mahdolliset Suomeen syntyneet siteet. Olosuhteita on arvioitava erityisesti lapsen edun toteutumisen näkökulmasta. Perheenkokoajana oleva äiti ja hakijana oleva lapsi olivat asuneet erillään noin kymmenen vuoden ajan perheenkokoajan Suomeen muuton jälkeen. Perheenkokoaja oli yrittänyt aiemmin tuoda hakijan luokseen Suomeen ja esittänyt syyn sille, miksi hakijan muuttaminen Suomeen ei aikaisemmassa vaiheessa ollut mahdollista. Perheenkokoaja on vierailut hakijan luona usein ja he ovat pitäneet viikoittain yhteyttä. Hakija tuli oleskelulupaprosessin aikana viisumilla Suomeen ja oli KHO:n ratkaisun aikaan ehtinyt asumaan perheenkokoajan ja tämän puolison luona yli kahden vuoden ajan. KHO katsoi edellä esitetyn perusteella hakijan olevan perheenkokoajan UlkL 37 §:n 1 momentin mukainen perheenjäsen ja oleskeluluvan myöntämisen olevan lapsen edun mukaista.

KHO 2014:162 (5.11.2014); tosiasiallinen huoltajuus; pitkä erillään asuminen; valitus hylätty.

KHO katsoi, ettei Suomessa asuvan äidin ja Thaimaassa asuvien kaksoistytäreiden välinen perheside ollut koskaan täysin katkennut. Perheenkokoajana toiminut äiti ehti asumaan Suomessa 9 vuoden

ajan ennen kuin tyttärille haettiin oleskelulupia. Tyttäret asuivat Thaimaassa isoäitinsä ja tätinsä kanssa. Perheenkokoaja vieraili hakijoiden luona parin vuoden välein noin 2 kuukauden ajan ja tuki heitä taloudellisesti. KHO katsoi, että perheenkokoajan ennen hakemusten tekemistä Suomessa viettämän ajan pituus, tytärten pitkäkestoinen ja läheinen suhde Thaimaassa asuviin sukulaisiin sekä heidän puutteelliset tietonsa oloista, joissa heidän äitinsä Suomessa asui sekä hänen elämästään uuden perheensä parissa ei kuitenkaan tukenut päätelmää, jonka mukaan äidin ja tytärten välillä vallitsisi Ulkl 37 §:n 1 momentissa tarkoitettu perhesuhde. KHO otti lisäksi huomioon, että kaksoiset puhuivat pelkästään thain kieltä ja olivat käyneet koulunsa thain kielellä ja heillä oli siten vahvat perheeseen liittyvät kulttuuriset, sosiaaliset ja kielelliset siteet kotimaahansa. Hakemusten hylkäämistä ei voitu pitää lasten edun vastaisena.

EIT Berisha v. Sveitsi 948/12, 30.7.2013; pitkä erillään asuminen; vapaaehtoinen muutto kotimaasta; ihmisoikeussopimusta ei loukattu.

EIT katsoi tapauksessa, ettei valtio loukannut 8 artiklaa hylätessään kolmen lapsen perhesideperusteiset oleskelulupahakemukset. Perheen isä sai Sveitsistä oleskeluluvan vuonna 1999 ja perheen äiti vuonna 2007. Yhteisille alaikäisille lapsille haettiin oleskelulupia äidin saatua oleskeluluvan. Lapset asuivat tuolloin Kosovossa isoäitinsä kanssa. Lapsille ei myönnetty oleskelulupia, koska kumpikaan vanhemmista ei maininnut lapsia oman oleskelulupahakemuksensa yhteydessä. Päätöksestä ei valitettu. Vanhemmat toivat lapset päätöksen jälkeen laittomasti Sveitsiin. Lasten asuttua vuoden laittomasti maassa, hakivat he uudelleen oleskelulupia. Oleskelulupia ei myönnetty, koska hakijat olivat kiertäneet maahantulosäännöksiä saapumalla laittomasti maahan. Lisäksi päätöksessä toistettiin edellisen päätöksen johtopäätökset. EIT katsoi, että Sveitsiin kotoutumisesta huolimatta lasten Sveitsissä viettämä aika ei ole niin pitkä, että he olisivat kadottaneet siteensä Kosovoon, jossa heidän isoäitinsä edelleen asui. Lasten vanhemmille ei ollut myönnetty kansainvälistä suojeluasemaa, jonka myötä EIT katsoi, että vanhemmat voivat halutessaan palata Kosovoon, jolloin koko perhe voisi asua yhdessä. Vanhemmilla oli myös mahdollisuus tukea lapsia taloudellisesti lähettämällä heille rahaa Kosovoon.

5.4 Kasvatilapsi

Hakijana voi olla myös kasvatilapsi (Ulkl 37.3 §), joka hakee oleskelulupaa perhesiteen perusteella suhteessa Suomessa olevaan tosiasialliseen huoltajaansa. Hakijan katsominen kasvatilapiseksi edellyttää, että kasvattisuhde on ollut olemassa ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa. Kasvatilasten huoltosuhteesta on harvoin saatavilla virallista asiakirjaselvitystä, jonka vuoksi päätöksenteossa riittää, että lapsi on tosiasiallisessa huollossa ja tosiasiallisen huollon tarpeessa oleskelulupahakemuksen ratkaisupäivänä. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsi on alaikäinen ja naimaton, hän ei vielä elä itsenäistä elämää tai hän ei ole siirtynyt jonkun muun henkilön huoltoon.

Kasvatilapsen rinnastaminen Ulkl 37 §:n 1 momentissa määriteltyyn lapseen edellyttää luotettavaa selvitystä siitä, että lapsen aikaisemmat huoltajat ovat todistettavasti kuolleet tai kadoksissa ja, että lapsella on ollut tosiasiallinen huoltosuhde perheenkokoajaan tai tämän aviopuolisoon ennen

perheenkokoajan Suomeen saapumista. Jos perheenkokoaja on Suomessa oleva kasvattilapsi, rinnastaminen edellyttää luotettavaa selvitystä siitä, että tosiasiallinen huoltosuhte on ollut olemassa ennen perheenkokoajan Suomeen saapumista.⁴⁹

Tosiasiallisen huollon tarvetta ei ole esimerkiksi silloin, kun lähes täysi-ikäinen nuori asuu kasvattivanhemman luona, jos heidän elämäntilanteestaan käy ilmi, että kasvattilapsi viettää jo itsenäistä elämää. Näyttövelvollisuus vakiintuneen huoltosuhteen olemassaolosta on käytännössä kasvattisuhteeseen vetoavilla. Myös kasvattilapseksi ilmoitetulta lapselta voidaan edellyttää hänen ikänsä huomioon ottaen uskottavaa selvitystä kasvattisuhteesta lapsen etu huomioiden.⁵⁰

Kasvattilapsen ja Suomeen muuttaneen kasvatusvanhemman välinen tosiasiallinen huoltosuhte on voinut katketa kasvatusvanhemman Suomeen muuton seurauksena ja lapsi voi näin olla hänestä perheenkokoajan Suomeen muuton jälkeen huolehtineen henkilön tosiasiallisessa huollossa ja käytännössä nykyisen huoltajansa kasvattilapsi. Hallituksen esityksen mukaan tässä yhteydessä on huomioitava, ettei Ulkl 37 §:n 3 momenttia voi sivuuttaa soveltamalla muuta omaista koskevia Ulkl 50 §:n ja 115 §:n säännöksiä. Jos oleskelulupaa yksin hakevan lapsen ja Suomessa asuvan perheenkokoajan välillä ei ole ollut tosiasiallista perhesidettä ja huoltosuhdetta ennen kasvatusvanhemman tuloa Suomeen, edellytyksiä oleskeluluvan myöntämiselle perhesiteen perusteella ei ole muutoin kuin virallisen adoption kautta. Kasvattilasta ei rinnastettaisi lapseen myöskään tilanteissa, joissa varsinaisen perheenkokoajan lähtömaassa oleva aviopuoliso on ottanut kasvattilapsen perheenkokoajan maasta lähdön ja Suomeen tulon jälkeen. Edellytyksenä on, että koko perheen on tullut viettää yhteistä perhe-elämää. Perheenyhdistämissäännösten tarkoituksena ei ole suojata jo olemassa olevan ydinperheen laajentamista kasvattilapsilla sen jälkeen, kun lähtömaahan jäänen perheen tarkoituksena on muuttaa Suomeen.⁵¹

Kasvattilapsena ei siten voida pitää lasta, jonka tosiasiallinen huolto on muulla kuin biologisella vanhemmalla, jos biologinen vanhempi on elossa, eikä ole kadonnut. Lasta ei pidetä Ulkl 37 §:ssä tarkoitettuna perheenjäsenenä myöskään tilanteessa, jossa lapsi on vain väliaikaisesti sijoitettuna tuttaviansa tai sukulaistensa perheeseen ja/tai lapsen biologiset vanhemmat ovat heiltä asiaa tiedustellessa ilmoittaneet, että lapsen huolto ei ole tarkoitus siirtää.

Päätöksenteossa tulee huomioida kulttuuriset seikat, lähtömaan tilanne sekä se, että kaikissa maissa ei ole virallista ottolapsijärjestelmää. Monissa maissa kasvattilapset ovat yleisiä ja tosiasiallinen osa perhettä, vaikka heiltä puuttuisikin viranomaisen vahvistama tai lain suoma asema perheenjäsenenä. Toisaalta on kuitenkin varmistettava, että järjestelmää ei käytetä väärin tuomalla vieraita lapsia Suomeen mahdollisen hyväksikäytön kohteeksi. Lapsen etu on pyrittävä selvittämään mahdollisimman hyvin kussakin tapauksessa.

---

⁴⁹ HE 240/2009 vp, s. 38-39.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ HE 240/2009 vp, s. 38-39.

Viranomaisten vahvistamien selvitysten lisäksi päätösharkinnassa otetaan huomioon hakijoiden mahdollisesti esittämät muutkin selvitykset tosiasiallisesta perheyhteydestä. Samoin kiinnitetään huomiota aiempaan hakemushistoriaan. Jos aiemmissa hakemuksissa on ristiriidattomasti kerrottu perheessä olevasta kasvattilapsesta ja muutkin seikat viittaavat siihen, että lapsen ja hänestä vastuussa olevien aikuisten välillä on jo aikaisemmin vallinnut tosiasiallinen huoltosuhde, voidaan oleskelulupa myöntää, vaikka virallista selvitystä ei olisikaan saatavilla. Sen sijaan oleskelulupaa ei lähtökohtaisesti myönnetä, jos kasvattilapsesta ei ole aiemmissa hakemuksissa mitään mainintaa. Päätösharkinnassa on hyvä huomioida myös se, että maahantulosäännöksiä voidaan pyrkiä kiertämään antamalla lapsi kasvattilapseksi Suomeen oleskeluluvan saaneille henkilöille.

KHO 9.1.2014 taltio 45; tosiasiallinen huoltajuus; ei asiakirjoja; suullinen kuuleminen; valitus hylätty.

KHO arvioi ratkaisussaan tosiasiallisen huoltajuuden osoittamista tilanteessa, jossa asiakirjatodisteita ei ole saatavilla. Perheenkokoaja saapui Suomeen perheenyhdistämisellä suhteessa puolisoonsa. Perheenkokoajan lisäksi oleskelulupaa haettiin tuolloin neljälle lapselle. Kaksi lapsista oli perheenkokoajan ja hänen puolisonsa yhteisiä lapsia, kolmas lapsista oli puolison lapsi ja neljäs lapsi oli puolison veljen lapsi, jonka tosiasiallisena huoltajana perheenkokoaja oli toiminut. Kaikille viidelle myönnettiin oleskeluluvat. Nyt hakijoina olivat perheenkokoajan kaksi alaikäistä sisarusta, jotka perheenkokoajan mukaan olivat hänen tosiasiallisessa huollossaan. Perheenkokoaja ei maininnut tätä oman oleskelulupahakemuksensa yhteydessä suoritettua kuulemisessa tai hakemuslomakkeessa. Perheenkokoaja ei tuolloin kertonut hakijoiden asuneen yhdessä hänen kanssaan. Hakijoille ei haettu oleskelulupaa yhdessä perheenkokoajan ja muiden lasten kanssa. Tilanteessa, jossa asiakirjaselvitystä perhesuhteista ei ole taikka se on vajavaista, perhesuhteiden selvittäminen haastattelussa on tärkeää. KHO katsoi Maahanmuuttoviraston kanssa yhteneväisesti, että se, ettei perheenkokoaja aikanaan omassa perhesideperusteisessa kuulemisessa kertonut, että hänellä oli huollossaan kaksi nuorempaa sisarusta, osoittaa osaltaan, että tosiasiallista huoltosuhdetta ei ole ollut.

5.5 Adoptiolapsi ja Maahanmuuttoviraston rooli kansainvälisessä adoptiossa

Adoption yleisistä edellytyksistä sekä osapuolten oikeusvaikutuksista säädetään adoptiolaisissa. Adoptiolla vahvistetaan lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille. Adoptiolapsi rinnastuu ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentissa tarkoitettuun lapseen silloin kun asiakirjanäyttö ja muut edellytykset täyttyvät.

Kansalaisuuslain 10 §:n mukaan ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä. 12 vuotta täyttänyt adoptiolapsi saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos ainakin toinen adoptiovanhemmista on Suomen kansalainen (kansalaisuuslaki 27 §). Suurimmalle osalle ulkomailta adoptoiduista lapsista haetaan passi Suomen edustustosta ennen maahan saapumista, jolloin lapsien ei tarvitse hakea

oleskelulupaa tai viisumia. Osassa maista on käytössä kaksivaiheinen adoptio, jolloin ensin siirretään huoltajuus ja vasta myöhemmin vahvistetaan adoptio. Tällöin lapsi saa Suomen kansalaisuuden vasta Suomeen tulon jälkeen, ja hänen tulee siten hakea oleskelulupaa maahan saapuakseen. Jos kyseessä on kansainvälisen palveluntarjoajan kautta tapahtuva adoptio, voidaan lapselle myöntää Ulkl 45 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen tilapäinen oleskelulupa vuodeksi.⁵² Mikäli adoption vahvistamisasiat edistyvät hitaasti maassa, josta lapsi adoptoitiin, voidaan lapselle joutua myöntämään myös tilapäinen jatkolupa.

Oleskelulupaa tulee hakea myös silloin, jos ulkomailla adoptoitu lapsi muuttaa Suomeen maahanmuuttajana yhdessä adoptiovanhempiensa kanssa. Adoptiolapsi rinnastuu perheen biologiseen lapseen, kun asiakirjanäyttö adoptiosta on luotettava ja riittävä, ja lapsi on asunut adoptioperheessä ennen perheen Suomeen tuloa. Lapselle myönnetään tällöin oleskelulupa, kun vanhemmille myönnetään lupa ja muut oleskeluluvan edellytykset, kuten toimeentulo, täytyvät.

Oleskelulupaa tarvitaan myös, jos Suomessa asuvat maahanmuuttajat adoptoivat lapsen kotimaastaan. Esimerkiksi jos pysyvästi oleskeluvilla Suomessa oleskeleva kiinalainen pariskunta adoptoi Kiinasta palveluntarjoajan kautta, ei lapsi voi saada Suomen kansalaisuutta, koska kummallakaan vanhemmalla ei sitä ole, ja tällöin lapselle on haettava oleskelulupaa, vaikka olisi käytetty palveluntarjoajaa. Oleskelulupaa tulee hakea myös silloin, jos Suomen kansalainen ja hänen ulkomaalainen puolisonsa adoptoivat ilman palvelunantajaa lapsen ulkomaalaisen puolison kotimaasta tai Suomen kansalaiset adoptoivat ilman palvelunantajaa lapsen entisestä kotimaastaan. Ilman palvelunantajaa tapahtuvalla adoptiolla tarkoitetaan sitä, että Suomessa asuva henkilö adoptoi itsenäisesti lapsen ulkomailta. Itsenäisissä adoptioissa ei usein ole haettu adoptiolupaa. Adoptiolupaa tulisi hakea adoptiolautakunnasta etukäteen, mutta poikkeuksellisesti sitä voi hakea myös jälkikäteen. Lupa on voimassa korkeintaan 2 vuotta.

Oleskeluluvan myöntäminen ulkomailta ilman palvelunantajaa adoptoidulle lapselle ei ole itsestään selvää, vaikka adoptionhakijoilla olisi esittää voimassa oleva adoptiolautakunnan myöntämä adoptiolupa. Myöskään laillistettu adoptiopäätös lapsen kotimaasta ei tarkoita suoraa sitä, että adoptio olisi laillinen Suomessa. Adoptiolapsen oleskelulupahakemuksen käsittely muistuttaa pitkälti alaikäisen perheenjäsenen hakemuksen käsittelyä. Jos asiassa sovelletaan toimeentuloedellytystä (kumpikaan ilmoitetuista adoptiovanhemmista ei ole Suomen kansalainen), poiketaan siitä Ulkl 39 §:n mukaisesti vain erityisen painavasta syystä tai lapsen edun niin vaatiessa. Adoptiolapsen asema ja tilanne rinnastuu siten biologiseen lapseen.

Adoptiolapselle haetaan oleskelulupaa pääsääntöisesti edustustossa, mutta on myös tilanteita, joissa lapsi on tullut viisumilla maahan ja oleskelulupaa haetaan Maahanmuuttoviraston palvelupisteessä. Lapsen ollessa jo Suomessa

---

⁵² HE 28/2003 vp, s. 144: tilapäinen oleskelulupa muusta erityisestä syystä myönnettäisiin myös silloin, kun Suomeen adoptoidaan lapsi ulkomailta. Tämä koskee ainoastaan tilanteita, joissa adoptioon on adoptiolautakunnan lupa, mutta valtio, josta lapsi adoptoidaan edellyttää, että adoptioprosessin loppuun viemiseksi lapselle myönnetään oleskelulupa Suomeen.

tulee käsittelyn yhteydessä pyytää aina sosiaaliviranomaisen lausunto lapsen tilanteesta. Adoption pätevyyttä selvitetään käsittelyssä ensisijaisesti asiakirjanäytöllä ja toissijaisesti kuulemalla asianosaisia. Usein lapset ovat liian nuoria kuultaviksi, jolloin asiaa selvitetään kuulemalla adoptiovanhempia tai lapsesta ulkomailla huolehtineita henkilöitä.

Ilman palvelunantajaa tapahtunutta adoptiota ei aina voida vahvistaa Suomessa, koska lain mukaiset edellytykset adoptiolla eivät täyty. Hakijalle ei silloin voida myöntää oleskelulupaa adoptiolapsena. Harkittaessa kielteistä oleskelulupapäätöstä maassa hakevalle adoptiolapselle, tulee asiassa kiinnittää erityistä huomiota siihen, voidaanko lasta tosiasiallisesti palauttaa hänen kotimaahansa.⁵³ Jos lapsi on jo jonkin aikaa ehtinyt asumaan perheenkokoajan kanssa ja heidän välilleen on muodostunut kiintymyssuhde, voidaan lapselle myöntää oleskelulupa Ulkl 37 §:n 3 momentin perusteella kasvattilapsena. Päätöksestä tulee tällöin käydä ilmi se, ettei adoptiota ole tunnustettu vaan hakija on katsottu perheenkokoajan kasvattilapseksi.

HeHaO 15.6.2017 tallio 17/0577/3; Suomessa vahvistamaton adoptio; tosiasiallinen huoltajuus; valitus hylätty; KHO ei myöntänyt asiassa valituslupaa.

HAO arvioi päätöksessään oleskeluluvan myöntämistä vietnamilaisen adoption perusteella. Perheenkokoajana toimineen Suomen kansalaisen aviopuoliso matkusti Vietnamiin, jossa hän adoptoi ystävänsä vietnamilaisen lapsen. Adoption perusteeksi kerrottiin, ettei ystävä pystynyt oman puolisonsa kanssa huolehtimaan lapsesta päihdeongelmien ja työkiireiden vuoksi. Hakija kuitenkin tapasi biologisia vanhempiaan vielä adoption jälkeenkin. Hakemuksen liitteenä oli hakijaa koskeva syntymätodistus sekä adoptiotodistus. Maahanmuuttovirasto katsoi, ettei asiakirjaselvitys ollut riittävän luotettavaa ja yritti saada hakijan biologiset vanhemmat edustustoon kuultaviksi siinä onnistumatta. HAO totesi, että adoptiota osapuolten kesken ei ole Suomessa vahvistettu ja hakija ei siten ole perheenkokoajan aviopuolison Suomen oikeusjärjestelmän mukainen adoptiolapsi. Hakija ei ollut viettänyt yhteistä perhe-elämää perheenkokoajan kanssa, vaan ainoastaan perheenkokoajan aviopuolison kanssa. HAO katsoi, ettei asiassa esitetty selvitystä siitä, että hakijan suhde hänen biologiseen äitiinsä olisi katkennut ja perheenkokoajan aviopuoliso toimisi hakijan tosiasiallisena huoltajana. Asiassa voitiin katsoa olevan tarkoituksena maahantuloa koskevien säännösten kiertäminen.

KHO 2016:165 (7.11.2016); adoption simple; kansainvälisen adoptiojärjestelmän kiertäminen; tosiasiallinen huoltosuhde; valitus hylätty.

KHO otti päätöksessään kantaa siihen, muodostaako ulkomailla vahvistettu *adoption simple* sellaisen perhesiteen lapsen ja vanhempien välille, että lasta voidaan Ulkl 37 §:n ja 50 §:n 1 momentin tarkoittamassa mielessä pitää perheenkokoajien perheenjäsenenä. Perheenkokoajina toimivien vanhempien ja lapsen välille oli vahvistettu Norsunluurannikon alioikeudessa *adoption simple* eli niin sanottu heikko adoptio, joka on Suomen oikeusjärjestelmän mukaan

⁵³ Maahanmuuttovirasto on antanut erillisen maastapoistamisohjeen, jossa alaikäisen maasta poistamista käsitellään tarkemmin.

lähinnä huoltajuussuhde. Helsingin hovioikeus oli vanhempien hakemuksesta vahvistanut osapuolten välille huoltajuussuhteen, mutta se ei voinut vahvistaa adoptiota, koska kyseessä oleva *adoption simple* ei vastaa Suomen lainsäädännön mukaista adoptiota. Lapsi ei sitten ollut vanhempien Suomen oikeusjärjestelmän mukainen adoptiolapsi. Perheenkokoajat ja lapsi eivät olleet koskaan viettäneet yhteistä perhe-elämää, vaan se oli tarkoitus aloittaa Suomessa. Hakijana ollut lasta ei siten voitu pitää Ulkl 37 §:n 3 momentissa tarkoitettuna kasvattilapsena, joka on huoltajiensa tosiasiallisessa huollossa. Se, että huoltajuutta lapsen kotimaassa kutsutaan heikoksi adoptioksi, ei voi merkitä, että sille annettaisiin Suomessa erilainen merkitys kuin muille huoltajuussuhteille oleskelulupaa harkittaessa. Tällainen menettely olisi kansainvälisen adoptiojärjestelyn kiertämistä. Adoptio tulee toteuttaa adoptioilaisissa tarkoitetussa järjestyksessä. Oleskelulupaa ei voitu myöntää, koska lain tarkoittamaa perhesidettä tai kiinteää perhe-elämää ei ollut.

5.6 Alaikäisten solmimat avioliitot ja pakkoavioliitot

Kun perheenkokoajana on alaikäinen, ei hakijana aina ole hänen huoltajansa, vaan hakija voi myös olla hänen aviopuolisonsa. Myös hakija voi olla alaikäinen, joka hakee Suomeen oleskelulupaa solmimansa avioliiton perusteella.

Suomen avioliittolain mukaan alle 18-vuotias ei voi solmia avioliittoa. Ulkomailla avioliittoa solmittaessa edellytettävä vähimmäisikä voi olla alempi kuin Suomessa. Avioliittolain 139 §:n 2 momentin mukaan vieraan valtion lain säännös on jätettävä huomiotta, jos sen soveltaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen. Koska alaikäisenä avioituminen ei ole Suomessa millään perusteella sallittua, ei ulkomailla alaikäisenä solmittua avioliittoa pääsääntöisesti tunnusteta Suomessa ennen molempien aviopuolisoiden täysi-ikäisyyttä.

Alaikäisenä ulkomailla solmittu avioliitto voidaan tunnustaa Suomessa molempien asianosaisten tultua täysi-ikäisiksi, jos molemmat osapuolet ilmaisevat haluavansa jatkaa avioliitossa. Mikäli asianosaiset ovat solmineet avioliiton alaikäisinä kulttuurinsa tai uskontonsa mukaisella tavalla, mutta oleskelulupaa haetaan vasta molempien tultua täysi-ikäisiksi, ei oleskelulupaa voida evätä sillä perusteella, että asianosaiset olivat alaikäisiä avioliiton solmimishetkellä, jos heidän katsotaan nyt viettävän tosiasiallista perhe-elämää yhdessä.

Alaikäisen avioliitossa voi toisinaan olla kyse pakkoavioliittotapauksesta, jolloin se täyttää myös ihmiskaupan tunnusmerkit. Arvioitaessa alaikäisen antama suostumus tulee huomioida alaikäisen mahdollinen riippuvuussuhde hänen vanhempiinsa harkittaessa, onko hän voinut antaa vapaaehtoista ja täyttää suostumusta avioliitolle. Asianosaisia suullisesti kuulemalla on pyrittävä varmistumaan siitä, että alaikäisen antama suostumus on perustunut vapaaehtoisuuteen. Asiassa on hyvä pyytää myös Ulkl 63 §:n mukainen lausunto perheenkokoajan koti- tai asuinpaikkakunnan sosiaali- tai terveysviranomaiselta.

Maahanmuuttovirasto on ohjeistanut enemmän alaikäisavioliiton ja pakkoavioliiton arvioinnista lapsen asian käsittelyä ja päätöksentekoa koskevassa ohjeessa. Ulkomailla solmittujen avioliittojen tunnustamisesta ohjeistetaan enemmän tämän ohjeen luvussa 4.

KHO 2005:87 (5.12.2005); alaikäisen solmima avioliitto; lapsen etu; vapaaehtoinen suostumus; valitus hylätty.

KHO katsoi ratkaisussaan, ettei oleskeluluvan myöntäminen hakijalle perhesiteen perusteella ollut lapsen edun mukaista, koska 15-vuotiaan perheenkokoajan ei katsottu solmineen avioliittoa serkkunsa kanssa vapaaehtoisesti. KHO katsoi, ettei perheenkokoaja voinut antaa vapaaehtoista ja täyttä suostumusta avioliitolle, koska hän oli alaikäinen ja riippuvuussuhteessa vanhempia. Avioliitto oli solmittu laillisesti Syyriassa. Kumpikaan asianosaisista ei ollut Syyrian kansalainen eikä kumpikaan heistä asunut siellä. Sillä seikalla, että jossain valtiossa se, joka Suomen lain mukaan on vielä lapsi, voi solmia avioliiton, ei voi olla sitä vaikutusta, että tällaisen avioliiton perusteella tulisi asianomaiselle myöntää oleskelulupa Suomeen samoin edellytyksin kuin täysi-ikäisenä avioliiton solmineelle. KHO totesi, ettei perheenkokoajan kulttuuritaustalla voitu puolustaa sitä, että hänet oli viety Suomesta lapsena kolmanteen maahan, johon hänellä ei ollut siteitä, ja siellä liitetty avioliittoon henkilön kanssa, jonka hän oli tavannut ainoastaan pikkulapsena. Selvästi lapsi-ikäisenä solmittua avioliittoa ja sen perusteella oleskeluluvan hakemista voitiin pitää maahantulosäännösten kiertämisenä.

6 MUU OMAINEN OLESKELULUVAN HAKIJANA

Ydinperheen ulkopuoliselle muulle omaiselle voidaan ulkomaalaislain mukaan myöntää oleskelulupa vain tilanteissa, joissa luvan epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on Suomessa tarkoitus jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhe-elämää tai, että hakija on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta perheenkokoajasta.

Oleskelulupapäätöksessä tulee arvioida kummankin kriteerin täyttymistä.

Muulle omaiselle voidaan myöntää oleskelulupa vain, jos Suomessa asuva perheenkokoaja on Suomen kansalainen tai hän on saanut oleskelulupansa kansainvälisen suojelun perusteella. Kansainvälistä suojelua saaneen muun omaisen oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että hakijan toimeentulo on turvattu. KHO on oikeuskäytännössään katsonut, että muulla omaisella viitataan perheenkokoajan omiin sukulaisiin eikä esimerkiksi puolison sukulaisiin.

Kiinteällä perhe-elämällä tarkoitetaan käytännössä samassa taloudessa asumista. Oleskeluluvan myöntämisen kannalta on ratkaisevaa, että perheessä asuvan muun omaisen ja perheen välillä on sellainen suhde, että oleskeluluvan rajoittaminen pelkästään ydinperheen jäsenille olisi kohtuutonta. Oleskelulupaa ei kuitenkaan välttämättä myönnetä perheessä asuvalle muulle omaiselle, vaikka muu perhe olisi muuttamassa Suomeen, jos muu omainen kykenee viettämään itsenäistä elämää kotimaassaan.⁵⁴

⁵⁴ HE 43/2016 vp, s. 8.

Perhe-elämän katsotaan katkenneen jo lähtömaassa silloin kun aikuistunut henkilö perustaa oman perheen ja alkaa viettää kiinteää perhe-elämää heidän kanssaan omien vanhempiensa ja sisarustensa sijaan. Perhe-elämä voidaan katsoa katkenneeksi myös silloin kun perheenkokoaja on muuttanut vapaaehtoisesti Suomeen ja lähtömaahan jääneelle omaiselle haetaan oleskelulupaa vasta pitkän ajan jälkeen. Normaali yhteydenpito ja lyhyet vierailut kotimaassa eivät ole kiinteän perhe-elämän jatkamista. Oleskeluluvan epäämistä ei tällöin pidetä kohtuuttomana. Oleskelulupa voidaan myöntää, jos kiinteä perhe-elämä on katkennut jostain hakijasta riippumattomasta syystä kuten pakolaisuudesta. Jos kansainvälisen suojeluaseman saanut perheenkokoaja on ehtinyt perustamaan Suomessa oman perheen, on kyseenalaista, onko muun omaisen tarkoitus asettua viettämään kiinteää perhe-elämää tämän uuden perheen kanssa, vaikka perheenkokoaja ja muu omainen olisivatkin sitä viettäneet ennen perheenkokoajan lähtöä kotimaastaan.

Täyden riippuvuuden perusteella lupaa hakevista muista omaisista suurin osa on iäkkäitä vanhempia, joista täysi-ikäinen Suomessa asuva lapsi haluaisi huolehtia. Täyttä riippuvuutta on tulkittu suppeasti siten, että muun omaisen tilanne edellyttää, että perheenkokoaja huolehtii hänestä nimenomaan Suomessa, eikä perheenkokoaja voi huolehtia hänestä esimerkiksi lähettämällä rahaa kolmanteen maahan ja järjestämällä hänen hoitonsa siellä muulla tavoin Suomesta käsin.⁵⁵

Hakijan tulee olla riippuvainen nimenomaan perheenkokoajasta, eikä esimerkiksi Suomen paremmasta terveydenhuollosta tai vanhustenhuollosta. Myöskään se, että perheenkokoaja on riippuvainen hakijasta, ei ole perustelun myöntämiseksi muulle omaiselle. Hakemuksissa perusteena usein oleva ikääntyminen ei yksinään ole sellainen peruste, ettei ikääntynyt voisi kohtuudella jatkaa elämistään yksin kotimaassaan. Kiinteän perhe-elämän katkeamattomuuden tai täyden riippuvuuden lisäksi edellytetään, että oleskeluluvan epääminen johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen.

KHO 2016:177 (14.11.2016); muun omaisen määritelmä; valitus hylätty.

KHO linjasi ratkaisussaan, että perheenkokoajan puolison äitiä ei katsota sellaiseksi Ulkl 115 §:ssä tarkoitetuksi muuksi omaiseksi, jolle voidaan myöntää oleskelulupa perheenyhdistämisen perusteella. Lainkohdan tarkoittamalla muulla omaisella viitataan perheenkokoajan omiin sukulaisiin eikä puolison sukulaisiin.

KHO 2016:171 (9.11.2016); kiinteä perhe-elämä; valitus hylätty.

KHO katsoi hakijan ja perheenkokoajan välisen kiinteän perhe-elämän päättyneen perheenkokoajan muuttaessa Suomeen oman perheensä kanssa. Perheenkokoajana toimi hakijan täysi-ikäinen tytär, jolla oli Venäjän ja Suomen kansalaisuus. Perheenkokoajan Suomeen muuton jälkeen asianosaiset viettivät puolin ja toisin aikaa toistensa luona vuosittain noin 8 kuukauden ajan. Kiinteän perhe-elämän ei kuitenkaan katsottu jatkuneen enää aikana, jolloin asianomaisilla oli omat kotinsa eri maissa. Hakija vetosi myös heikentyneeseen terveydentilaansa, mutta hänen katsottiin voivan saada apua ja

⁵⁵ HE 43/2016 vp, s. 8.

hoitoa kotimaassaan. Oleskeluluvan epääminen ei ollut kohtuutonta Ulkl 50 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

KHO 2009:35 (1.4.2009); kiinteä perhe-elämä; erillään asuminen jo ennen Suomeen tuloa; riippuvaisuus perheenkokoajasta; valitus hylätty.

KHO katsoi, ettei kiintiöpakolaisena Iranista Suomeen saapuneen perheenkokoajan täysi-ikäistä tytärtä ja tämän alaikäistä lasta voitu pitää perheenkokoajan ulkomaalaislain mukaisina perheenjäseninä. Perheenkokoaja kertoi omassa kiintiövalintahaastattelussaan hänen tyttärensä elävän oman perheensä kanssa Afganistanissa ja tyttären olevan hänelle muu omainen. KHO katsoi, ettei hakijoiden ja perheenkokoajan tarkoituksena ollut kiinteän perhe-elämän jatkaminen, koska asianosaiset olivat asuneet erillään jo ennen perheenkokoajan Suomeen lähtöä. Hakijoiden ei katsottu olevan täysin riippuvaisia perheenkokoajasta, koska hakijana olevan tyttären ei osoitettu olevan kykenemätön huolehtimaan omasta lapsestaan. Pelkkä taloudellinen riippuvaisuus tai lähistöllä asuvien omaisten puuttuminen ei aiheuta täyttä riippuvuutta Suomessa asuvasta perheenkokoajasta.

KHO 28.6.2011 taltio 1810; aiemmin vietetty kiinteä perhe-elämä; valitus hylätty.

KHO otti ratkaisussa kantaa siihen, voidaanko Suomeen kiintiöpakolaisena saapuneen perheenkokoajan veljenpojalle myöntää oleskelulupa suhteessa perheenkokoajaan viisi vuotta sen jälkeen, kun perheenkokoaja saapui Suomeen. Asianosaiset kertoivat, että hakijan isä oli siirtänyt hakijan huoltajuuden perheenkokoajalle hakijan ollessa pieni. Asiasta ei ollut saatavilla asiakirjoja. Hakija katosi perheenkokoajan muuttaessa Suomeen ja sen vuoksi lupaa haettiin vasta nyt. KHO katsoi, että mahdollisesta muodollisesta huoltosuhteesta huolimatta asianosaisten ei voitu näissä olosuhteissa katsoa olevan perheenjäseniä, eikä asiassa voitu siksi soveltaa Ulkl 114 §:ää. Hakijalle ei myöskään voitu myöntää oleskelulupaa Ulkl 115 §:n perusteella, koska saadun selvityksen mukaan kysymys ei ollut aikaisemmin vietetystä kiinteästä perhe-elämästä, eikä hakijan katsottu olevan riippuvainen perheenkokoajasta.

KHO 2016:167 (8.11.2016); kiinteän perhe-elämän jatkaminen; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu lupien myöntämiseksi.

KHO katsoi, ettei täysi-ikäisen perheenkokoajan ja hänen vanhempiansa välinen kiinteä perhe-elämä päättynyt vapaaehtoisesti, koska perheenkokoajalle oli Suomessa myönnetty toissijainen suojeluasema. Perheenkokoajan vanhemmat hakivat oleskelulupia samaan aikaan perheenkokoajan vaimon ja lasten kanssa pian sen jälkeen, kun perheenkokoajalle oli myönnetty oleskelulupa. Perheenkokoaja oli asunut vanhempiansa kanssa koko elämänsä myös avioitumisensa jälkeen siihen saakka, kun hän lähti Suomeen. KHO katsoi, että vanhemmille tuli myöntää oleskeluluvat Ulkl 115 §:n perusteella, koska asianosaisten tarkoituksena oli katsottava olevan aikaisemmin viettämänsä kiinteän perhe-elämän jatkaminen Suomessa. Ratkaisussa otettiin huomioon se, että vanhemmilla ei ollut enää sukulaisia kotipaikassaan ja heidän oli kertomansa mukaan muutettava säännöllisin väliajoin asunnosta toiseen. Oleskelulupien epäämistä oli pidettävä Ulkl 115 §:ssä tarkoitettulla tavalla kohtuuttomana.

KHO 17.9.2018 taltio 4218; kiinteän perhe-elämän jatkaminen; toimeentuloedellytys; valitus hylätty.

KHO oli ratkaisussaan Vaasan hallinto-oikeuden kanssa samaa mieltä siitä, että hakijan oleskeluluvan epääminen oli kohtuutonta Ulkl 115 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla sen vuoksi, että hakijana olevan isän ja perheenkokoajana olevan hakijan täysi-ikäisen pojan oli tarkoitus jatkaa Suomessa aikaisemmin viettämänsä kiinteää perhe-elämää. Hakija ja perheenkokoaja olivat asuneet yhdessä koko perheenkokoajan elämän ajan aina tämän Irakista pakenemiseen asti. Asiassa ei ollut syytä epäillä, etteikö heidän tarkoituksenaan olisi jatkaa yhdessä asumista Suomessa. HAO oli arvioinut ratkaisussaan lisäksi myös hakijan riippuvuutta perheenkokoajasta. HAO katsoi, että hakijan terveydentila ja taloudellinen riippuvuus perheenkokoajasta eivät muodostaneet Ulkl 115 §:ssä tarkoitettua täyttä riippuvuutta, ja totesi vielä, ettei terveydenhoidon mahdollisella kalleudella ollut asiassa merkitystä. Oleskeluluvan myöntäminen hakijalle edellytti kuitenkin toimeentuloedellytyksen täyttymistä, jonka perusteella hakijan oleskelulupahakemus hylättiin.

KHO 2020:69 (10.6.2020); kiinteä perhe-elämä; erillään asuminen; asuinpaikkaa koskeva valinta; valitus hylätty.

KHO katsoi täysi-ikäisen perheenkokoajan ja hakijoina olleiden vanhempien välisen kiinteän perhe-elämän päättyneen heidän asuttua erillään kahden vuoden ajan ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa. Asianosaiset asuivat yhdessä kotimaassaan Irakissa perheenkokoajan lähtöön asti. Perheenkokoaja lähti Irakista Turkkiin, jossa hän oleskeli kaksi vuotta, jonka jälkeen hän matkusti Suomeen. Vanhemmat vierailivat perheenkokoajan luona Turkissa kaksi kertaa, mutta he päättivät palata Irakiin. KHO katsoi asianosaisten aiemmin viettämän kiinteän perhe-elämän katkenneen kahden vuoden erillään asumisen aikana. Vanhempien vierailuja Turkissa ja yhteydenpitoa puhelimen avulla ei voitu pitää osoituksena kiinteän perhe-elämän jatkamisesta. Koska erillään asuminen oli seurasta perheenkokoajan vanhempien omasta päätöksestä jäädä asumaan Irakiin, heidän ja perheenkokoajan kiinteän perhe-elämän ei voitu katsoa päättyneen pakottavista syistä perheenkokoajan pakolaisuuden vuoksi, vaan vapaaehtoisesti vanhempien asuinpaikkaansa koskevan valinnan seurauksena.

7 TOSIASIALLINEN PERHE-ELÄMÄ

Käsiteltäessä perheenyhdistämisen perusteella tehtyä oleskelulupahakemusta, tulee ensimmäisenä selvittää, onko hakijan ja perheenkokoajan välillä ollut tosiasiallista perhe-elämää ja aikovatko he tulevaisuudessa viettää sellaista Suomessa. Jos hakijan ja perheenkokoajan välillä ei katsota olevan tosiasiallista perhe-elämää, ei hakijalle voida myöntää oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Perhesideperusteinen oleskelulupa myönnetään vain tosiasiallisen perhe-elämän viettämistä varten ja sellaisen perusteella. Perhe-elämän suoja koskevan lainsäädännön tarkoituksena on suojata tosiasiallista perhe-elämää.

Ulkomaalaislaissa ei ole säädetty tosiasiallisen perhe-elämän kriteereistä. Päätösharkinnassa tosiasiallista perhe-elämää arvioidaan useista eri näkökulmista ja lopputulos perustuu aina kokonaisharkintaan. Harkinnassa kiinnitetään esimerkiksi huomiota aiemmin vietettyyn yhteiseen perhe-elämään, hakijan ja perheenkokoajan väliseen yhteydenpitoon sekä toistensa tapaamiseen, oleskeluluvan hakemisen ajankohtaan, taloudelliseen tukemiseen ja lasten kohdalla huoltosuhteen olemassa oloon. Asiassa arvioidaan myös sitä, onko tosiasiallinen perhe-elämä päättynyt pakottavista syistä vai vapaaehtoisesti asianosaisten omista ratkaisuksista johtuen.

Perheenjäsenten pitkittynyt vapaaehtoisesti tapahtunut erillään asuminen voi olla osoitus tosiasiallisen perhe-elämän päättymisestä. Pitkittynyt erillään asuminen koskee lähinnä vanhoja perheenjäseniä, joilla on pitkä historia, mutta syystä tai toisesta he ovat asuneet pidemmän aikaan erillään. Uusien perheenjäsenten tai tuoreiden avioparien kohdalla voi taas olla tilanne, että osapuolet ovat viettäneet vain hyvin lyhyen aikaa yhteistä perhe-elämää ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä. Molempien tilanteiden kohdalla tulee selvittää syy sille, miksi on asuttu pitkään erillään tai miksi yhteistä perhe-elämää on vietetty vain hyvin lyhyen aikaa.

Arvioitaessa syitä erillään asumiselle tulee huomioida osapuolten kulttuuriin liitetyt tavat. Joidenkin kulttuurien mukaan esimerkiksi yhteisen perhe-elämän viettäminen ennen avioliiton solmimista ei ole soveliaista. Erillään asumisen syynä voi toisaalta olla esimerkiksi perheen lasten koulunkäynnin loppuun saattaminen tai puolison työskentely kotimaassa tai joihinkin välttämättömiin käytännön järjestelyihin kulunut aika. Yhteisen tosiasiallisen perhe-elämän viettämisen tulee kuitenkin tällöinkin olla Suomeen tulon tarkoitus.

Jos oleskelulupaa perhesiteen perusteella haetaan vasta pitkän ajan kuluttua sen jälkeen, kun perheenkokoaja on saanut oleskeluluvan Suomeen, tulee selvittää, miksi oleskelulupaa haetaan vasta tässä vaiheessa. Jos hyväksyttävistä syistä ei kyetä esittämään, menettelyn voidaan tapauskohtaisesti katsoa viittaavan siihen, että puoliset eivät ole enää todellisessa avioliitossa tai perhesuhteessa, ja että oleskelulupaa haetaan jostain muusta syystä kuin perhe-elämän viettämistarkoituksessa.

Päätösharkinnassa kiinnitetään huomiota myös siihen, miten hakija ja perheenkokoaja ovat pitäneet yhteyttä toisiinsa eron aikana. Mahdolliset toistuvat tapaamiset sekä säännöllinen yhteydenpito ovat merkkejä tosiasiallisesta perhe-elämästä. Mikäli perheenjäsenet eivät ole tavanneet toisiaan, tulee selvittää miksi tapaamisia ei ole ollut. Tapaamattomuus voi johtua esimerkiksi perheenkokoajan työstä tai opiskelusta Suomessa tai liikkumista rajoittavista terveydellisistä seikoista. Perheenjäsenen taloudellista tukemista ei katsota ainoana kriteerinä osoitukseksi tosiasiallisesta perhe-elämästä, mutta se otetaan kokonaisharkinnassa yhtenä seikkana huomioon.

Tosiasiallista perhe-elämää arvioidessa on huomioitava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) näkemys lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. EIT:n mukaan lapsen ja vanhemman välinen perheside on vahva ja se katkeaa vain poikkeuksellisissa olosuhteissa. EIT on oikeuskäytännössään kiinnittänyt hakijan olosuhteiden lisäksi huomiota myös perheenkokoajan olosuhteisiin ja siihen, onko perheenkokoajalla tosiasiallista mahdollisuutta

palata takaisin kotimaahan viettämään yhteistä perhe-elämää. Tilanteessa, jossa perheenkokoajana toimiva vanhempi on asunut vuosia oleskelumaassa ja perheen nuorimmat lapset ovat syntyneet siinä maassa, on EIT katsonut, ettei ole enää mahdollista palata perheenä takaisin kotimaahan.

UlkL 37 §:n 1 momentin perheenjäsenen käsitteen mukaisesti lasten kohdalla on lisäksi kiinnitettävä huomiota siihen, kuka lapsen tosiasiallinen huoltaja on. Pelkkä huoltajuuden siirto asiakirjalla henkilöltä toiselle ei ole osoitus tosiasiallisesta huoltajuudesta, eikä näin ollen oikeuta luvan myöntämiseen. Lupaharkinnassa annetaan painoarvoa sekä muodolliselle huoltajuudelle että tosiasialliselle huoltajuudelle.

Tapauksissa, jossa perhe-elämän päättymistä harkitaan tilanteessa, jossa hakijana on ulkomailla asuva alaikäinen ja muu perhe asuu Suomessa, on käytettävä erityistä harkintaa. Hakijan vanhemmat ovat saattaneet pakottavista syistä (esimerkiksi pikkulapselle liian vaarallinen pakomatka) joutua jättämään hakijan esimerkiksi isovanhempien hoitoon, ja kotimaan tilanteesta johtuen voi kestää useita vuosia ennen kuin lapselle pystytään hakemaan oleskelulupaa Suomeen. On myös tilanteita, joissa ulkomailla olevan lapsen tosiasiallisena huoltajana toimiva henkilö haluaa toimia lapsen edun vastaisesti, jolloin päätösharkinnassa tulee arvioida lapsen ja Suomessa asuvan vanhemman pitkään jatkunutta erossa asumista suhteessa lapsen edun toteutumiseen.

Jos kokonaisuudessaan tullaan siihen lopputulokseen, että asianosaisten välillä ei ole tosiasiallista perhe-elämää, voidaan oleskelulupa evätä UlkL 36 §:n 2 momentin perusteella. Asiassa voidaan tällöin katsoa, ettei oleskelulupaa ole haettu yhteisen perhe-elämän viettämisen tarkoituksessa. On kuitenkin huomattava, että näissä tilanteissa ei kuitenkaan ole kyse lumeavioliitosta, koska avioliittoa ei ole alun perin solmittu maahantulosäännösten kiertämistarkoituksessa.

EIT Tuquabo-Tekle ja muut v. Alankomaat 60665/00, 1.12.2005; perhe-elämän katkeaminen; ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan loukkaus.

EIT katsoi tapauksessa, ettei perhe-elämä äidin ja tyttären välillä ollut katkennut, vaikka he olivat asuneet 8 vuotta eri valtioissa. Äiti lähti Eritreasta turvapaikanhakijaksi Eurooppaan vuonna 1989 aviomiehensä kuoleman jälkeen ja jätti tyttärensä oman äitinsä huollettavaksi. Äiti sai oleskeluluvan Norjasta humanitaarisen suojelun perusteella. Äiti perusti myöhemmin uuden perheen ja muutti puolison perässä Alankomaihin ja sai Alankomaiden kansalaisuuden. Äiti haki tyttärelle oleskelulupaa Alankomaihin vuonna 1997, koska tämän huoltajana toiminut isoäiti otti tyttären pois koulusta tämän täytettyä 13 vuotta, jotta hän voisi Eritrean kulttuurin mukaisesti avioitua ja perustaa perheen. Äiti ei hyväksynyt tyttären elämäntilannetta, mutta ei voinut tehdä asialle mitään niin kauan kuin tytär asuisi Eritreassa. Äiti ei voinut hakea tyttärelle aiemmin oleskelulupaa, koska Eritrean tilanteen vuoksi hän ei onnistunut hankkimaan tyttärelle matkustusasiakirjaa, joka vaadittiin maasta poistumiseen.

EIT Sen v. Alankomaat 31465/96, 21.12.2001; tosiasiallinen perhe-elämä; esteet palata kotimaahan; ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan loukkaus.

EIT katsoi valtion loukanneen ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa, koska Alankomaissa pitkään asuneilla vanhemmilla ja heidän siellä syntyneillä kahdella lapsella oli huomattavia esteitä palata kotimaahansa viettämään perhe-elämää yhdessä perheen kolmannen lapsen kanssa. Perheenkokoajina toimivat vanhemmat lähtivät Turkista Alankomaihin ja jättivät tyttärensä tämän tädin hoitoon. Perheeseen syntyi Alankomaissa vielä 2 lasta lisää. Vanhemmat hakivat Turkkiin jääneelle tyttärelle oleskelulupaa, mutta Alankomaat katsoi, ettei tytär kuulunut enää biologisten vanhempiansa perheeseen (tosiasiallinen perhe-elämä päättynyt), vaan hän oli nyt osa tätinsä perhettä. Tytär oli hakemusta jätettäessä 9-vuotias ja asunut tätinsä luona tuolloin kuuden vuoden ajan. EIT kiinnitti päätöksessään huomiota siihen, että tytär oli asunut koko ikänsä Turkissa, jonne hänellä oli vahvat kielelliset ja kulttuuriset siteet ja hänen sukulaisiaan asui siellä. Asiassa oli kuitenkin huomioitava myös se, että vanhemmat olivat asuneet jo monta vuotta laillisesti Alankomaissa ja heidän kaksi nuorempaa lastaan olivat syntyneet ja asuneet siellä koko elämänsä. EIT katsoi perheen pystyvän viettämään tosiasiallista perhe-elämää koko perheen kesken ainoastaan Alankomaissa.

EIT Gül v. Sveitsi 23218/94, 19.2.1996; mahdollisuus viettää perhe-elämää kotimaassa; perhe-elämän katkeaminen; ihmisoikeussopimusta ei loukattu.

Tapauksessa Gül v. Sveitsi oli kyse Turkista Sveitsiin muuttaneiden vanhempien ja heidän Turkkiin jääneiden lasten välisestä perhe-elämästä ja mahdollisuudesta viettää perhe-elämää yhteisessä kotimaassa Turkissa. Vanhemmat olivat asuneet usean vuoden ajan Sveitsissä erossa lapsistaan, jotka puolestaan olivat asuneet koko elämänsä Turkissa. Sveitsi hylkäsi lasten hakemukset muun muassa puuttuvan toimeentulon vuoksi. EIT katsoi vanhempien ja lasten välillä olevan tosiasiallista perhe-elämää, mutta ei katsonut vanhemmilla olevan ylitsepäasemätöntä estettä palata takaisin kotimaahan. Toisella vanhemmista oli erityishoitoa vaativa sairaus, johon EIT katsoi olevan mahdollista saada hoitoa myös kotimaassa. Vanhemmat vierailivat Turkissa lastensa luona useaan otteeseen lähtönsä jälkeen, jonka katsottiin osoittavan perhesiteen olevan yhä olemassa usean vuoden erillään asumisesta huolimatta. Vanhempien vierailujen katsottiin toisaalta osoittavan heillä olevan myös mahdollisuus asettua uudelleen asumaan kotimaahansa, vaikka he olivatkin jo ehtineet viettämään Sveitsissä useamman vuoden. Myös lasten kielelliset ja kulttuuriset siteet kotimaahan otettiin huomioon ratkaisussa.

7.1 Perheenkokoajan suojeluaseman vaikutus perhe-elämän arviointiin

Perheenkokoajan pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema on osoitus siitä, että perheenkokoaja on joutunut pakenemaan kotimaastaan pakottavista syistä. Perheenkokoajan kansainvälinen suojeluasema tulee huomioida myös arvioitaessa tosiasiallista perhe-elämää ja mahdollisia syitä erillään asumiselle. Perheenkokoajan kansainvälinen suojeluasema ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että tosiasiallinen perhe-elämä on päättynyt asianosaisista

riippumattomista pakottavista syistä. Tosiasiallista perhe-elämää arvioidaan samoin kuin muidenkin perheenkokoajien (perheenkokoajan oleskelu Suomessa perustuu muuhun kuin kansainväliseen suojeluun) kohdalla, mutta suojeluasema on yksi kokonaisharkinnassa huomioon otettava tekijä.

Perheenjäsenen oleskelulupahakemuksen käsittelyssä selvitetään ovatko hakija ja perheenkokoaja viettäneet yhteistä perhe-elämää perheenkokoajan lähtemiseen saakka. Jos yhdessä vietetty tosiasiallinen perhe-elämä on päättynyt jo ennen perheenkokoajan lähtöä, selvitetään hakemuksen käsittelyssä syy tähän esimerkiksi kuulemalla asianosaisia. Tosiasiallinen perhe-elämä saatetaan katsoa päättyneeksi esimerkiksi silloin, jos asianosaiset ovat vapaaehtoisesti eläneet pitkään eri valtioissa tai samassa valtiossa, mutta eri kaupungeissa. Mikäli perheenkokoaja tai hakija on perheenkokoajan lähdön jälkeen, mutta ennen hakijan oleskelulupahakemuksen vireytystä, viettänyt jonkun toisen henkilön kanssa yhteistä perhe-elämää, voidaan tätä pitää osoituksena hakijan ja perheenkokoajan välisen tosiasiallisen perhe-elämän päättymisestä.

Pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman saanut perheenkokoaja on ollut pakotettu lähtemään kotimaastaan. Tällöin tosiasiallisen perhe-elämän arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota perheenkokoajan olosuhteisiin ennen Suomeen saapumista. Käsittelyssä selvitetään, johtuuko perhe-elämän päättyminen pakolaisuudesta vai jostain muusta. Toisin sanoen onko yhdessä vietetty tosiasiallinen perhe-elämä päättynyt siksi, että perheenkokoaja sai kansainvälisen suojeluaseman Suomesta ja tähän johtaneesta tilanteesta vai onko perhe-elämän päättyminen ollut asianosaisten tietoinen valinta. Kansainvälisen suojeluaseman saaneen perheenkokoajan kohdalla kiinnitetään huomiota siihen, minkä takia hänelle kyseinen asema myönnettiin ja mikä on tilanne hänen kotimaassaan nyt. Asianosaisten kotimaassa vallitsevat olosuhteet ovat saattaneet pakottaa perheenjäsenet asumaan erillään toisistaan.

KHO 2016:204 (20.12.2016); perhe-elämän katkeaminen; pakottava syy eroon; luvan hakemisen ajankohta; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu luvan myöntämiseksi.

KHO otti ratkaisussaan kantaa äidin ja lapsen välisen perhe-elämän katkeamiseen. Perheenkokoaja pakeni Somaliasta Suomeen vuonna 2008 ja jätti alle 2-vuotiaan lapsensa äitinsä huollettavaksi.

Perheenkokoajalle myönnettiin turvapaikka ja pakolaisasema henkilökohtaiseen vainoon perustuvasta syystä marraskuussa 2011.

Perheenkokoaja haki samassa kuussa oleskelulupaa lapselleen perhesiteen perusteella. KHO katsoi Suomesta turvapaikan saaneen perheenkokoajan ja hänen lapsensa eron johtuneen pakottavista syistä. Vainon vuoksi pakenemaan joutuneen äidin ei voitu olettaa luopuneen alle 2-vuotiaan lapsensa huollosta pelkästään sillä perusteella, että hän oli jättänyt lapsensa oman äitinsä luokse asumaan lähtömaahansa. Lisäksi perheenkokoaja haki oleskelulupaa lapselleen viivyttämättä oman turvapaikkapäätöksensä jälkeen. Siten perheenkokoaja osoitti toiminnallaan Suomeen saavuttuaan, että hänen tarkoituksenaan ei ollut luopua lapsensa huollosta pysyvästi. Lisäksi perheenkokoaja oli pitänyt yhteyttä omaisiinsa Somaliassa ja tukenut heitä taloudellisesti. Asiassa ei lapsen ikä äidin paon tapahtumahetkellä huomioon ottaen voitu antaa ratkaisevaa

merkitystä sille, että lapsi oli perheenyhdistämishaastattelussa vuonna 2014 kertonut pitävänsä isoäitiään omana äitinään.

Kansainvälistä suojelua saaneen perheenkokoajan perheenjäsenet, eivät välttämättä hae oleskelulupaa kotimaastaan käsin. Perhe on saattanut paeta kotimaastaan yhdessä ja asettua ensin perheenä asumaan johonkin toiseen oleskelumaahan, josta perheenkokoaja on sittemmin saapunut Suomeen. Hakijat ovat myös voineet paeta kotimaastaan turvallisempaan maahan perheenkokoajan turvapaikkatutkimuksen aikana. Maasta toiseen muuttaminen ei tarkoita perhe-elämän päättymistä, jos se on tehty pakottavista syistä ja muut perheenjäsenet Suomessa olevaa perheenkokoajaa lukuun ottamatta ovat pysyneet yhdessä muutoista huolimatta, eikä perhekokonaisuuteen ole liittynyt esimerkiksi toisen vanhemman uutta puolisoa.

KHO 3.9.2019 taltio 3942; perhe-elämän katkeaminen; yhteydenpito; syyt erillään asumiselle; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu luvan myöntämiseksi.

KHO arvioi ratkaisussaan onko hakijoiden ja perheenkokoajan välinen perhe-elämä katkennut kotimaasta lähdön jälkeen ja voidaanko hakijoita pitää perheenkokoajan Ulkl 37 §:n 1 momentissa tarkoitettuina perheenjäseninä. Kyseessä oli eritrealainen perhe, joka pakeni yhdessä kotimaastaan, mutta asui sittemmin vuosia toisistaan erillään eri valtioissa Afrikassa. Vuosien erillään asumisen jälkeen perheenkokoaja hakeutui Eurooppaan ja sai Suomesta turvapaikan ja pakolaisaseman kesäkuussa 2016. Hakijoina olleet puoliso ja lapset jättivät oleskelulupahakemukset perhesiteen perusteella kolme kuukautta turvapaikkapäätöksen saamisen jälkeen. KHO katsoi perheenkokoajalle myönnetyn turvapaikan osoittavan perheen joutuneen aikanaan jättämään kotimaansa pakottavasta syystä. Perheenkokoajan ei voitu olettaa katkaisseensa perhesidettään hakijoihin, kun hän joutui kotimaasta lähdön jälkeen asumaan erillään perheestään pyrkiessään elättämään hakijoita. Perheenkokoaja piti Suomeen saavuttuaan säännöllisesti puhelimitse yhteyttä hakijoihin, tuki heitä taloudellisesti ja kävi tapaamassa heitä heidän oleskelumaassaan. Perheenkokoaja osoitti näin toiminnallaan Suomeen saavuttuaan, että hänen tarkoituksenaan ei ole ollut katkaista perhesidettään hakijoihin.

Perheenkokoajan ja hakijan välinen perhe-elämä on voinut päättyä myös heistä riippumattomista pakottavista syistä, mutta erillään asuminen on sittemmin muuttunutkin tietoisiksi valinnaksi. Tällainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, jos hakija on ollut vangittuna (pakottava syy) ja perheenjäsenet ovat paenneet vankeuden aikana Suomeen, mutta vapauduttuaan vankilasta hakija ei haekaan heti oleskelulupaa, vaikka olisikin tietoinen perheenjäsentensä olinpaikasta. Tällöin hakemuksen käsittelyssä selvitetään, onko asianosaisten tarkoitus jatkaa Suomessa yhteistä perhe-elämää ja miksi hakemuksen jättäminen viivästyi. Päätösharkinnassa arvioidaan, onko hakemuksen jättäminen viivästynyt perustelluista syistä vai johtuiko se hakijan tietoisesta valinnasta.

8 OLESKELULUVAN MYÖNTÄMISEN YLEISTEN EDELLYTYSTEN ARVIOINTI

8.1 Yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantaminen

Ulkomaalaislain 36 §:n 1 momentin mukaan oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita taikka, jos henkilön maahantulo ja kauttakulku tulee Suomea sitovan kansainvälisoikeudellisen velvoitteen tai Euroopan unionista tehdyn sopimuksen nojalla annetun neuvoston päätöksen mukaisesti estää. Yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantamista koskevat seikat on huomioitava kaikessa lupaharkinnassa, myös käsiteltäessä jatkolupahakemuksia. Säännöksen painoarvo voi olla erilainen riippuen siitä, onko kyseessä ensimmäistä oleskelulupaa hakeva vai jo maassa pidemmän aikaa oleskellut hakija ja onko hänellä määräaikainen (tilapäinen tai jatkuva) tai pysyvä oleskelulupa.⁵⁶

Yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen katsotaan kuuluvaksi kaikki se, jolla pyritään takaamaan yhteiskunnan jäsenille turvallinen ja viihtyisä elin- ja toimintaympäristö. Yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen sisältyy myös rikosten ja oikeudenloukkausten torjuminen ja selvittäminen sekä häiriöiden ennaltaehkäiseminen ja poistaminen. Arvioitaessa vaarantaako ulkomaalainen yleistä järjestystä tai turvallisuutta voidaan ottaa huomioon ulkomaalaislaissa säädetyt käännyttämisen ja maasta karkottamisen perusteet. Oleskelulupaa ei myönnetä, jos oleskeluluvan hakijan kohdalla täyttyisivät maasta poistamisen edellytykset, eikä tapauksessa suoritettava kokonaisharkintakaan johtaisi maasta poistamisesta luopumiseen. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen perusteina voivat tulla kysymykseen erityisen vakavat rikokset, kuten esimerkiksi vakavat väkivalta- ja seksuaalirikokset sekä vakavat huumausainerikokset.⁵⁷

Oleskelulupaa ei voida evätä pelkästään rikollisuuden yleisestääviin näkökohtiin vetoamalla. Oleskeluluvan epääminen on kyettävä perustelemaan yksittäiseen tapaukseen liittyvillä seikoilla. Asianomaisen yksilön käyttäytymisen on muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun. Päätösharkinnassa on punnittava perhe-elämän suojaa ja lasten etua suhteessa valtion turvallisuusintressiin. Vankatkin perhesiteet voivat väistyä silloin, kun asiassa on riittävän vahvat syyt maasta poistamiselle.

KHO 2012:47 (20.6.2012); YJT-syyt; huollettava Suomen kansalainen; toistuvat rikokset; valitus hylätty.

KHO arvioi ratkaisussa sitä, mikä merkitys oli annettava hakijan aviopuolison ja heidän yhteisessä huollossa olevan lapsen Suomen kansalaisuudelle tilanteessa, jossa hakijan oleskeluluvan epäämistä harkitaan sillä perusteella, että hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Hakija oli oleskellut Suomessa noin 6 vuotta

⁵⁶ HE 28/2003 vp, s. 138.

⁵⁷ HE 94/2006 vp, s. 35 ja HE 28/2003 vp, s. 138.

ja haki jatkolupaa perhesiteen perusteella. Hakijan katsottiin viettävän kiinteää perhe-elämää ja hänellä oli vahvat perhesiteet Suomeen. Hakija oli kuitenkin Suomessa oleskeluaikanaan syyllistynyt toistuvasti rikoksiin, joista osa oli laadultaan vakavia ja luonteeltaan muiden turvallisuutta vaarantavia. KHO totesi, ettei arvioinnissa ole syytä aliarvioida niitä käytännön vaikeuksia, joita suomalainen aviopuoliso tulisi kokemaan, mikäli hän seuraisi hakijaa tämän kotimaahan Nigeriaan. Kun kuitenkin otetaan huomioon, että hakijan syyksi on luettu muun ohella törkeä huumausainerikos, yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvät näkökohdat ovat ratkaisun oikeasuhtaisuutta punnittaessa painavampia kuin nämä vaikeudet. Hakijan hakemus voitiin evätä Ulkl 36 §:n 1 momentin perusteella ja hänet voitiin karkottaa kotimaahansa Nigeriaan. Maahantulokiellon pituuden (3 vuotta) ei katsottu olevan suhteeton rikosten laatuun nähden. Maahantulokiellon pituudessa huomioitiin hakijan perhesiteet Suomeen ja erityisesti lapsen oikeus tavata isäänsä.

Kun perheenkokoajana on kansainvälistä suojelua saanut, on oleskelulupaharkinnassa otettava Ulkl 36 § 1 momentin lisäksi huomioon myös Ulkl 114 §:n säännökset.⁵⁸ Ulkomaalaislain 114 §:n 2 ja 3 momentit korostavat kokonaisharkintaa, joka on suoritettava niissä tapauksissa, joissa hakijan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta, ja perheenkokoajalla on kansainvälinen suojeluasema. Kokonaisharkinnassa on huomioitava ne erityisseikat, jotka liittyvät kansainvälistä suojelua saaneiden ulkomaalaisten perhe-elämän suojaan. Henkilön, joka on saanut toissijaista suojelua aseellisen selkkauksen vuoksi, voidaan tietyissä olosuhteissa olettaa voivan palata kotimaahansa. Sen sijaan pakolaisaseman saanut ei voi palata kotimaahansa, joten perheenjäsenet joko asuisivat yhdessä jossain kolmannessa maassa, taikka asuisivat erillään riippuen kokonaisharkinnan lopputuloksesta. Kokonaisharkinnassa huomioidaan perhe-elämän merkitys asianosaisille.⁵⁹

Lähtökohtaisesti luvan epäämisen perusteena ovat kielteiset tekijät liittyvät oleskelulupaa hakevaan henkilöön, mutta merkitystä voi kuitenkin olla myös perheenkokoajaan liittyvillä seikoilla. Pääsääntöisesti perheenkokoajan tekemät rikokset tai häntä koskevat rikosepäilyt eivät vaikuta hakijan oleskelulupa-asiaan. Niihin on kuitenkin hyvä reagoida silloin, kun niillä saattaa olla vaikutusta perheenjäseniin tai perhe-elämän viettämiseen (esimerkiksi lapsiin kohdistuneet rikokset). Jos perheenkokoajaa vastaan on vireillä maastapoistamismenettely tai hän suorittaa vankeustuomiota syyllistyttyään vakavaan rikokseen, ei perheenjäsenelle tai muulle omaiselle pääsääntöisesti

⁵⁸ Ulkl 114 § 2 mom.: Jos hakijan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä, turvallisuutta tai kansanterveyttä, suoritetaan kokonaisharkinta, jossa otetaan huomioon perheenkokoajan mahdollisuus viettää perhe-elämää hakijan kanssa jossain kolmannessa maassa. Harkinnassa on otettava huomioon perhesiteen merkitys asianosaisille.

Ulkl 114 § 3 mom.: Jos perheenkokoaja on saanut oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella ja luvan myöntämisen peruste on aseellinen selkkaus, taikka jos hän on saanut oleskeluluvan tilapäisen suojelun perusteella, kokonaisharkintaa suoritettaessa otetaan huomioon se, että ehdotonta estettä perheenkokoajan paluulle kotimaahan ei ole.

⁵⁹ HE 28/2003 vp, s. 194. KHO katsoi ratkaisussaan 21.12.2018 taltio 6061 (lyhyt ratkaisuseloste), että lain esitöissä ilmaistun Ulkl 114 §:n 1,2 ja 3 momentin välisen sääntely-yhteyden vuoksi 114 §:n 3 momenttia voidaan soveltaa vain silloin, jos asiassa on kyse siitä, että hakijan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä, turvallisuutta tai kansanterveyttä.

myönnetä oleskelulupaa. Päätös on tehtävä yksilöllisen harkinnan jälkeen. Yksilölliseen harkintaan vaikuttavat muun muassa perheenkokoajan vapautumisen ajankohta (ennen vai jälkeen hakijalle tehtävää päätöstä) ja perheenkokoajan mahdollinen maastapoistaminen vankeuden jälkeen, johon taas puolestaan vaikuttavat perheenkokoajalle myönnetyn luvan tyyppi (pysyvä, jatkuva vai tilapäinen oleskelulupa) sekä palautuskielto.

8.1.1 Poissuljentaperusteet

UlkL 87 §:n 2 momentin mukaan turvapaikka jätetään antamatta ulkomaalaiselle, joka on tehnyt tai jonka on perusteltua aihetta epäillä tehneen:

- 1) rikoksen rauhaa vastaan, sotarikoksen tai rikoksen ihmiskuntaa vastaan, sellaisia rikoksia koskevien kansainvälisten sopimusten määritelmien mukaisesti;
- 2) törkeän muun kuin poliittisen rikoksen Suomen ulkopuolella ennen kuin hän tuli Suomeen pakolaisena; taikka
- 3) Yhdistyneiden kansakuntien tarkoituksien ja periaatteiden vastaisen teon.

UlkL 88 §:n 2 momentin mukaan oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella jätetään myöntämättä ulkomaalaiselle, jos on perusteltua aihetta epäillä, että hän on tehnyt:

- 1) rikoksen rauhaa vastaan, sotarikoksen tai rikoksen ihmiskuntaa vastaan, sellaisia rikoksia koskevien kansainvälisten sopimusten määritelmien mukaisesti;
- 2) törkeän rikoksen; taikka
- 3) Yhdistyneiden kansakuntien tarkoituksien ja periaatteiden vastaisen teon.

Turvapaikanhakijoita koskevat poissuljentaperusteet tulee huomioida myös silloin kun kansainvälistä suojelua saaneen henkilön perheenjäsen hakee oleskelulupaa. Hakijalle ei saa myöntää pakolaisasemaa tai toissijaista suojeluasemaa, mikäli poissuljennan edellytykset täyttyvät hänen kohdallaan. Oleskelulupa voidaan tällöin jättää myöntämättä UlkL 36 §:n 1 momentin perusteella, koska hakijan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta.

Hakijaa koskevia poissuljentaperusteita tulee ensisijaisesti selvittää joko Maahanmuuttovirastossa tai Suomen edustustossa pidettävällä suullisella kuulemisella. Suojelupoliisilta on myös mahdollista pyytää hakijaa koskeva lausunto tai asiaa voidaan selvittää keskusrikospoliisin kautta. Poliisi tekee itsenäisen arvion lausunnon antamisesta, eikä aina lausu asiassa Maahanmuuttoviraston pyynnöstä huolimatta.

Jos perheen kokoaja on saanut tilapäisen oleskeluluvan poissuljennan perusteella (UlkL 89 §), ei hänellä ole oikeutta perheen yhdistämiseen ennen kuin oleskelulupa on muuttunut jatkuvaksi.⁶⁰

8.2 Maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen

Ulkomaalaislain 36 §:n 2 momentin mukaan oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos on perusteltua aihetta epäillä ulkomaalaisen tarkoituksena olevan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen. Maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämistä koskevan sääntelyn ja viranomaistoiminnan tarkoituksena on ehkäistä ja puuttua vilpilliseen toimintaan, kuten väärin tietojen antamiseen ja ulkomaalaislain säännösten rikkomiseen. Lisäksi tarkoituksena on ylläpitää tehokasta maahanmuuttovalvontaa ja uskottavaa maahanmuuttojärjestelmää.

Laiton maahanmuutto tarkoittaa usein laillisten maahanmuuttokeinojen väärinkäyttöä. Oleskelulupaa haetaan perusteella, joka ei vastaa maahanmuuton todellista tarkoitusta. Näennäisesti laillinen maahanmuutto saadaan aikaan salaamalla viranomaiselta maahanmuuton todellinen tarkoitus ja antamalla asiaan liittyviä väärin tietoja mukaan lukien asiakirjaväärennykset.⁶¹

Harkittaessa oleskeluluvan myöntämistä perhesiteen perusteella tulee varmistua siitä, että hakija täyttää perhesiteeseen liittyvien edellytysten lisäksi UlkL 36 §:ssä säädetyt oleskeluluvan yleiset edellytykset. Perhesiteperusteisissa oleskelulupahakemuksissa maahanmuutossäännösten kiertäminen liittyy useimmiten luvun käyttöön, toimeentuloedellytyksen kiertämiseen ja lasten käyttämiseen maahanmuuton välineenä. Luvun käyttöön tarkoitetaan tilannetta, jossa pariskunta tai pariskunnan toinen osapuoli on solminut avioliiton pelkäämään oleskeluluvan saamiseksi ilman todellista tarkoitusta viettää perhe-elämää.⁶² Toimeentuloedellytyksestä yritetään kiertää esimerkiksi esittämällä, että oleskeluluvan hakija on vanha perheenjäsen, vaikka todellisuudessa perhe on muodostettu vasta sen jälkeen, kun perheen kokoaja on saapunut Suomeen ja siten kyse on uudesta perheenjäsenestä. Puhuttaessa lasten käyttämisestä maahanmuuton välineenä tarkoitetaan tilannetta, jossa vanhempi lähettää ilman pätevää syytä lapsen yksin turvalliseen maahanmuuttoon saada itselleen ja muille perheenjäsenille myöhemmin oleskeluluvat perhesiteen perusteella.⁶³

KHO on oikeuskäytännössään linjannut UlkL 36 §:n 2 momentin säännöksen tarkoittavan ennen kaikkea tilanteita, joissa oleskelulupaa haetaan maahanmuuton todellista tarkoitusta vastaamattomalla perusteella, mutta säännöstä voidaan soveltaa myös muunlaiseen menettelyyn, jonka tarkoituksena on maahanmuutto tai maassa oleskelu maahanmuuttoviranomaisia harhauttamalla tai muutoin virheellisin perustein. Tällaisissa tilanteissa oleskelulupa voidaan evätä UlkL 36 §:n 2 momentin

⁶⁰ HE 28/2003 vp, s. 193.

⁶¹ HE 28/2003 vp, s. 138.

⁶² Aiheesta lisää tämän ohjeen luvussa [4.1.2. Luvun käyttö](#).

⁶³ Aiheesta lisää tämän ohjeen luvussa [5.2. Alaikäinen perheen kokoaja](#).

perusteella, vaikka perheside olisi aito, mutta hakijan oma toiminta osoittaa sellaista maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämistä, jota on yleisen edun vuoksi pidettävä perhe-elämän suojaa painavampana.

Oleskelulupa voidaan tällaisissa tilanteissa jättää myöntämättä, vaikka oleskelulupahakemuksen peruste muutoin olisi sinänsä todellinen. Päätöksessä voidaan tällöin katsoa hakijan ja perheen kokoajan viettävän tosiasiallista perhe-elämää yhdessä, mutta hakijan oma toiminta lupaa hakiessa osoittaa kuitenkin maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämistä.

Tilanteessa, jossa perheside katsotaan olemassa olevaksi, mutta lupa evätään hakijan oman toiminnan perusteella, tulee päätösharkinnassa kiinnittää huomiota yleisen edun (hakijan oma toiminta) ja perhe-elämän suojan välisen punnintaan. Jos perhe-elämän suojan katsotaan olevan harkinnassa yleistä etua painavampi, ei oleskelulupaa voi evätä sillä perusteella, että hakijan oman toiminnan katsotaan osoittavan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämistä. Jos taas yleinen etu katsotaan perhe-elämää painavammaksi, voidaan oleskelulupa evätä hakijan oman toiminnan perusteella viittaamalla Ulkl 36 §:n 2 momenttiin. Päätöksessä tulee tällöin muistaa tuoda esiin se, että asiaa on arvioitu myös Ulkl 66 a §:n ja EIS:n 8 artiklan näkökulmasta.

KHO:n oikeuskäytännössä osoituksena maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämisestä on pidetty muun muassa seuraavia seikkoja:

- hakija on rikkonut maahantulokielloa ja/tai hakenut oleskelulupaa maahantulokiellon voimassa ollessa,
- hakija on esiintynyt useilla eri henkilöllisyyksillä,
- hakija on tullut ja oleskellut maassa laittomasti,
- hakija on pakoillut tai harhaanjohtanut viranomaisia,
- hakijalla on taustalla aiempia kielteisiä päätöksiä.

Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää Ulkl 11 §:n mukaan muun ohella, että ulkomaalaista ei ole määrätty maahantulokielloon. Siten oleskelulupa voidaan jättää lähtökohtaisesti myöntämättä, jos hakija saapuu Suomeen maahantulokiellon voimassa ollessa tai hakee oleskelulupaa maahantulokiellosta riippumatta ja maahantulokiello on voimassa vielä Maahanmuuttoviraston ratkaistessa hakemuksen. Maahantulokiellon rikkomista ja laitonta maassa oleskelua voidaan pitää maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämisinä. Päätösharkinnassa on kuitenkin otettava huomioon se, millä perusteella maahantulokiello on määrätty ja muistettava se, että perhe-elämän suoja voi myös joskus edellyttää maahantulokiellon peruuttamista.

Maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämistä osoittaa myös useilla eri henkilöllisyyksillä esiintyminen, väärennettyjen henkilöllisyysasiakirjojen esittäminen tai muu väärin tietojen antaminen viranomaisten harhauttamiseksi. Oleskelulupa voidaan evätä myös Ulkl 36 §:n

2 momentin perusteella silloin, jos hakija saapuu laittomasti maahan esimerkiksi viisumijärjestelmää väärin käyttämällä tai, jos hakija oleskelee vuosia laittomasti maassa.

KHO 2016:31 (15.3.2016); työlupa; laitton oleskelu; hakemushistoria; HAO kumosi Migrin päätöksen; KHO kumosi HAO:n päätöksen ja palautti Migrin päätöksen voimaan.

KHO katsoi päätöksessään, että oleskelulupahakemus voitiin hylätä 36 §:n 2 momentin nojalla, kun otettiin huomioon hakijan aiempi toiminta ja hakemushistoria. Hakija saapui Suomeen maahantulokiellon voimassa ollessa ja oleskeli maassa laittomasti yli 5 vuoden ajan. Hakija harhautti viranomaisia toistuvasti tilanteissa, joiden tarkoituksena oli selvittää hänen maassa oleskelunsa edellytyksiä. Hakija esitti väärää tietoa henkilöllisyydestään sekä väärennettyjä asiakirjoja. Hakija haki oleskelulupaa vasta kun laitton oleskelu tuli ilmi. KHO totesi, ettei lupahakemuksen hylkäämistä estänyt se, että hakemuksen perusteeksi esitetty, pitkän laittoman maassa oleskelun aikana hankittu työsuhde oli sinänsä todellinen.

KHO 2016:164 (7.11.2016); tosiasiallinen perhe-elämä; maahantulokiellon rikkominen; valitus hylätty.

KHO katsoi, että sillä oliko avioliitto solmittu tosiasiallisen perhe-elämän viettämiseksi, ei ollut merkitystä tilanteessa, jossa hakija oli saapunut Suomeen ja hakenut oleskelulupaa maahantulokiellon voimassa ollessa. Lisäksi hakija esiintyi viranomaisille useilla eri henkilötiedoilla. Oleskeluluvan myöntämättä jättämistä harkittaessa oli kuitenkin huomioitava ulkomaalaislain 66 a §:ssä säädetyt seikat. KHO katsoi, että voimassa olevan maahantulokiellon johdosta asianosaisten on avioliiton solmiessa täytynyt ymmärtää, että perhe-elämän viettäminen Suomessa ei välttämättä ole heille mahdollista. Oleskelulupahakemus voitiin hylätä 66 a §:stä huolimatta.

KHO 2017:41 (17.3.2017); maahantulokiello; viranomaisten harhaanjohtaminen; tosiasiallinen perhe-elämä; valitus hylätty.

KHO katsoi, että oleskeluluvan hakemista vuosien tarkoituksellisen laittoman maassa oleskelun jälkeen ja aikaisemmalla päätöksellä määrätyn maahantulokiellon voimassa olon aikana voitiin pitää maahantulosäännösten kiertämisenä. Hakija oli ilmeisen tarkoituksellisesti pakoillut saamansa päätöksen tiedoksiantoja ja jatkanut laitonta maassa oleskelua yli kolme vuotta. Hakija aloitti perhe-elämän tietoisena oleskelunsa laittomuudesta. Lisäksi hän esiintyi viranomaisille useilla eri henkilötiedoilla ja antoi ristiriitaisia tietoja. Näissä oloissa sillä, että hakijan voitiin katsoa viettävän puolisonsa kanssa sinällään todellista perhe-elämää, ei ollut Ulkl 36 §:n 2 momentin täyttymisen kannalta ratkaisevaa merkitystä. Hakijan oli täytynyt ymmärtää avioliiton solmiessaan, että perhe-elämän viettäminen Suomessa ei välttämättä ole heille mahdollista.

EIT Darren Omoregie ym. v. Norja 265/07, 22.11.2007; maastapoistamispäätöksen noudattaminen; tosiasiallinen perhe-elämä; ihmisoikeussopimusta ei loukattu (tuomion kohdat 54 ja 68).

EIT:n antamassa tuomiossa oli kysymys siitä, oliko Norja loukannut ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa, kun se oli karkottanut maassa ulkomaalaislainsäädännön vastaisesti oleskelleen ulkomaalaisen ja määrännyt tämän viiden vuoden pituiseen maahantulokielloon,

vaikka tämä oli avioitunut Norjan kansalaisen kanssa ja puolisoilla oli yhteinen lapsi. Ulkomaalaiselle ei ollut missään vaiheessa myönnetty oleskelulupaa Norjaan. Hänet oli kahdesti määrätty poistumaan maasta, mutta hän ei ollut noudattanut määräyksiä. EIT katsoi, että ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa ei ollut loukattu.

KHO 2020:63 (5.6.2020); laitton maassa oleskelu; perhe-elämän suoja; Suomen kansalaisen perheenjäsen; HAO:n ja Migrin päätökset kumottiin ja asia palautettiin luvan myöntämiseksi.

KHO arvioi asiassa yleisen edun ja perhe-elämän suojan välistä suhdetta. Migrin arvioi omassa päätöksessään hakijan avioituneen yksinomaan oleskeluoikeuden saadakseen. HAO katsoi puolestaan hakijan ja perheenkokoajan viettävän tosiasiallista perhe-elämää yhdessä, mutta piti menettelyä kokonaisuutena arvioituna kuitenkin maahantulosäännösten kiertämisenä. KHO totesi, ettei HAO ole voinut hakijan solmineen avioliittoa muussa tarkoituksessa kuin tosiasiallisen perhe-elämän viettämiseksi katsottuaan esitetyn selvityksen perusteella puolisoiden viettävän keskenään perhe-elämää. HAO ei siten voinut hylätä hakemusta Ulkl 36 §:n 2 momentin nojalla avioliiton aitouden kyseenalaistavilla perusteilla. Asiassa oli vielä arvioitava, liittyikö hakijan hakemushistoriaan ja aikaisempaan oleskeluun Suomessa sellaisia seikkoja, jotka osoittivat maahantuloa koskevien säännösten kiertämisen tarkoitusta. Hakija oli hakenut viisumia Schengen-alueelle Ranskalta, vaikka hänen tarkoituksenaan oli tulla nimenomaan Suomeen. KHO katsoi tämän osoittaneen pyrkimystä saapua Suomeen maahantulosäännöksiä kiertäen, mutta kun asiassa punnittiin hakijan menettelyä ja sitä, että hakija vietti perheenkokoajan kanssa tosiasiallista perhe-elämää, ei yleistä etua voitu pitää niin painavana, että perhe-elämän suojan olisi tullut harkinnassa väistyä.

KHO 2020:64 (5.6.2020); työskentely ja oleskelu ilman lupaa; perhe-elämän suoja; valitus hylätty.

Hakijan ja perheenkokoajan välinen avioliitto oli KHO:n ratkaisun aikaan kestänyt jo 3,5 vuotta ja KHO katsoikin Migrin ja HAO:n päätöksestä poiketen, ettei lupahakemuksen hylkäämistä voitu perustella Ulkl 36 §:n 2 momentin nojalla asianosaisten parisuhteen alkamisesta ja avioitumisesta ilmenevillä seikoilla. Hakijalle oli aiemmin määrätty Suomessa sakkorangaistus kahdesta ulkomaalaisrikkomuksesta, joista toinen koski laitonta työskentelyä ja toinen laitonta oleskelua. Laiton työskentely kesti 8 kuukautta ja oleskelu 1 kuukauden. Hakija oli myös kerran aikaisemmin jäänyt Suomessa kiinni laittomasta oleskelusta. KHO katsoi hakijan selvästi, toistuvasti sekä tietoisesti rikkoneen maahantuloa ja maassa oleskelua koskevia säännöksiä. Maahanmuuton hallintaan liittyvää yleistä etua oli hakijan lain säännösten vastaisen menettelyn vuoksi pidettävä niin painavana, että perhe-elämän suojan oli kokonai-harkinnassa väistytävä. Ulkl 66 a §:ssä säädetty tai EIS:n 8 artikla eivät antaneet aihetta arvioida asiaa toisin.

8.3 Perheenkokoaja on saanut oleskeluluvan maahantulosäännöksiä kiertämällä

Ulkomaalaislain 36 §:n 3 momentin mukaan oleskelulupa perhesiteen perusteella voidaan jättää myöntämättä, jos on perusteltua aihetta epäillä

perheenkokoajan saaneen oleskelulupansa maahantuloa tai maassa oleskelua koskevia säännöksiä kiertämällä antamalla väriä tietoja henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan.

Hallituksen esityksen mukaan säännöstä sovellettaisiin silloin, kun on perusteltua aihetta epäillä, että perheenkokoaja ei olisi saanut oleskelulupaansa ilman, että hän on antanut oman oleskelulupahakemuksensa yhteydessä tarkoituksellisesti henkilöllisyyttään tai perhesuhteitaan koskevia väriä tietoja tai jättänyt kertomatta tietoja henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan, mutta jonka oleskeluluvan peruuttaminen tai maasta poistaminen ei kokonaisharkinnan perusteella ole mahdollista. Harkinnassa voitaisiin hyödyntää perheenkokoajan aiemmin oman oleskelulupa-asiansa yhteydessä antamia tietoja. Erityisesti turvapaikkatutkinnassa kerätään tarkat tiedot turvapaikanhakijan perheenjäsenistä ja muista omaisista. Oleskelulupaa tai kansainvälistä suojelua hakevalle tulisi jo hakemusvaiheessa kertoa, että väriiden tietojen antaminen voi vaikuttaa myöhemmin kielteisesti perheenyhdistämismahdollisuuteen. Oleskelulupa voitaisiin jättää myöntämättä maahantulosäännösten kiertämisen perusteella, vaikka itse perhesuhteen aitoutta ei kyseenalaistettaisikaan. Kussakin tapauksessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon ulkomaalaisen kokonaistilanne Ulkl 66 a §:n mukaisesti.⁶⁴

Hallituksen esityksessä on mainittu esimerkkejä tilanteista, joissa säännöstä sovellettaisiin. Esimerkiksi, jos perheenkokoaja on alun perin saanut oman oleskelulupansa Suomessa asuvan ulkomaalaisen alaikäisenä ja naimattomana lapsena, ja Suomeen tultuaan hän ilmoittaakin olevansa täysi-ikäinen ja hakevansa oleskelulupaa perhesiteen perusteella kotimaahan jääneelle puolisolleen, voidaan perhesiteen perusteella tehty oleskelulupahakemus hylätä, koska perheenkokoaja on saanut oleskelulupansa väriä tietoja antamalla. Säännöstä voitaisiin soveltaa myös silloin, jos perheenkokoajana toimii Suomeen yksin tullut alaikäinen, joka on saanut oleskeluluvan yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi Ulkl 52 §:n perusteella ja joka hakee oleskeluluvan saatuaan lupaa vanhemmilleen, joiden oli kertonut oman lupahakemuksensa yhteydessä kuolleen tai kadonneen, mutta joiden olinpaikka onkin ollut koko ajan tiedossa. Säännöstä voisi soveltaa myös, jos oleskelulupa on myönnetty haavoittuvassa asemassa olevalle naiselle, joka hakee oleskeluluvan saatuaan lupaa aviomiehelleen, vaikka hän on itse saanut oman oleskelulupansa sillä perusteella, että hänellä ei ole kotimaassaan ketään, jonka luokse hän voisi turvallisesti palata.⁶⁵

Kun hakijan hakemus evätään Ulkl 36 §:n 3 momentin perusteella ja perheenkokoajalla on suojeluasema, tulee asiasta ilmoittaa myös turvapaikkayksikköön, joka tekee harkinnan siitä, tulisiko perheenkokoajan kansainvälinen suojeluasema peruuttaa.⁶⁶

⁶⁴ HE 240/2009 vp, s. 37–38.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Aiheesta lisää tämän ohjeen luvussa [11.1. Kansainvälisen suojeluaseman peruuttaminen tai lakkauttaminen](#).

KHO 2009:85 (9.10.2009); maahantulosäännösten kiertäminen; perheenjäsenistä kertominen; valitus hylätty.

KHO katsoi perheenkokoajan syyllistyneen maahantulosäännösten kiertämiseen antamalla perhesiteistään tietoisesti vääriä tietoja saadakseen oleskeluluvan Suomeen perhesiteen perusteella. Perheenkokoaja sai aikanaan alaikäiseksi ilmoitettuna oleskeluluvan Suomeen perhesiteen perusteella salaamalla tätä maahantuloaan koskevassa perhesidehaastattelussa avioliittonsa ja lapsensa olemassaolon. KHO piti epäuskottavana sitä, että perheenkokoajan lähisukulaiset eivät olisi tiedneet perheenkokoajan avioliitosta ja lapsesta ja että mainitusta syystä hän ei olisi uskaltanut kertoa näistä seikoista haastattelussaan. Perheenkokoajan vaimon ja lasten oleskelulupahakemukset voitiin evätä siitä huolimatta, että hakijat itse eivät olleet syyllistyneet maahantulosäännösten kiertämiseen.

Harkittaessa oleskelulupahakemuksen hylkäämistä UlkL 36 §:n 3 momentin perusteella, tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että perheenkokoajan oma oleskelulupa perustui nimenomaan hänen omasta henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan antamiin väärin tietoihin. Usein kyse on siitä, että perheenkokoaja on oman oleskelulupansa yhteydessä jättänyt jotain kertomatta omasta henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan. Tällaisesta tilanteesta on kyse esimerkiksi silloin, jos henkilö eroaa kotimaassaan asuvasta puolisoistaan vain sen vuoksi, että voisi avioitua Suomessa asuvan henkilön kanssa saadakseen avioliiton myötä itselleen oleskeluluvan Suomeen. Saatuaan pidemmän oleskeluluvan Suomeen henkilö eroaa Suomessa olevasta puolisoistaan ja avioituu uudelleen kotimaassaan olevan entisen puolison kanssa, ja hakee sen jälkeen hänelle ja mahdollisille yhteisille lapsille oleskelulupia Suomeen. Tällöin perheenkokoajan voidaan katsoa solmineen avioliiton Suomessa olevan puolison kanssa yksinomaan oleskeluluvan saamiseksi itselleen sekä myöhemmin kotimaassa oleville perheenjäsenille, ja siten oleskelulupien myöntämiselle on olemassa UlkL 36 §:n 3 momentissa tarkoitettu este.

Jos tilanne taas on se, että perheenkokoaja on itse aikanaan saapunut Suomeen perheenyhdistämisen kautta, mutta kyseinen suhde on sittemmin päättynyt eroon ja perheenkokoaja on löytänyt uuden puolison, joka nyt hakee lupaa, ei UlkL 36 §:n 3 momenttia voida soveltaa asiassa, koska perheenkokoaja ei ole voinut oman lupansa yhteydessä kertoa uudesta puolisoistaan, jonka hän on tavannut vasta myöhemmin.

KHO 19.4.2016 taltio 1441; perheenkokoajan toiminta; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu uudelleen käsiteltäväksi.

KHO katsoi, että UlkL 36 §:n 3 momentin perusteella oleskelulupaa ei voida evätä sillä perusteella, että jälkikäteen arvioidaan perheenkokoajan tarkoituksena olleen maahantulosäännösten kiertäminen esimerkiksi solmimalla avioliitto pääasiassa tarkoituksenaan oleskeluluvan saaminen, ellei voida todeta perheenkokoajan antaneen myös vääriä tietoja henkilöllisyydestään ja perhesiteistään. Migrin katsoi hakijan oleskelulupapäätöksessä perheenkokoajan kiertäneen maahantuloa koskevia säännöksiä solmimalla avioliiton pian kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen ja eroamalla kyseisestä puolisoistaan alle vuosi sen jälkeen, kun hänelle myönnettiin neljän vuoden jatko-oleskelulupa. Perheenkokoajan omien oleskelulupien

myöntämisen yhteydessä hänen ensimmäistä avioliittoaan oli kuitenkin pidetty luonteeltaan aitona perhesiteenä. Perheenkokoaja ja hakija olivat aloittaneet seurustelun perheenkokoajan avioeron jälkeen. KHO katsoi, että Maahanmuuttoviraston päätöksestä ilmenevä käsitys perheenkokoajan ensimmäisen avioliiton luonteesta ei perustunut seikkoihin, jotka olisivat tulleet viranomaisen tietoon vasta nyt kyseessä olevan hakijan oleskelulupahakemuksen käsittelyn yhteydessä. Asiassa ei ollut ilmennyt, että perheenkokoajan aiemmin oman oleskelulupa-asiansa yhteydessä antamat tiedot eivät pitäisi paikkaansa, eikä asiassa siten ollut perusteltua aihetta epäillä perheenkokoajan saaneen oman oleskelulupansa Ulkl 36 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla maahantulosäännöksiä kiertämällä antamalla vääriä tietoja henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan.

9 VAATIMUS MATKUSTUSASIAKIRJAN VOIMASSAOLOSTA

Ulkomaalaislain 35 §:n mukaan oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen matkustusasiakirja on voimassa. Matkustusasiakirjan tulee olla voimassa luvan myöntämishetkellä, mutta sen ei tarvitse olla voimassa koko myönnetyn luvan voimassaoloaikaa. Ulkl 35 §:ssä säädetään myös mahdollisuuksista poiketa matkustusasiakirjavaatimuksesta. Säännöksen mukaan oleskeluluvan myöntäminen perheenjäsenelle ei kuitenkaan ole poikkeamismahdollisuus.

Kansainvälisten sopimusten ja erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan (perhe-elämän suoja) velvoitteiden perusteella matkustusasiakirjavaatimuksesta voidaan kuitenkin yksittäistapauksissa poiketa. Tarpeellisten matkustusasiakirjojen hankkiminen voi olla kansainvälistä suojelua saaneille ja heidän perheenjäsenilleen erityisen haastavaa ja muodostaa käytännön esteen perheenyhdistämiselle. Pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman saaneen perheenkokoajan perheenjäsen voi olla myös oikeutettu saamaan saman aseman oleskeluluvan yhteydessä, jonka vuoksi häntä ei voida vaatia kääntymään kansalaisuusvaltionsa puoleen matkustusasiakirjan hankkimiseksi erityisesti silloin, jos matkustusasiakirjan hankkiminen edellyttää matkustamista kansalaisuusvaltioon. Euroopan komissio on kiinnittänyt jäsenvaltioiden huomiota tähän erityistilanteeseen ja jäsenvaltioiden tulisikin varmistaa, että kansainvälistä suojelua saaneiden oikeus perheenyhdistämiseen voi tosiasiallisesti toteutua.⁶⁷

Oleskeluluvan myöntäminen ilman voimassa olevaa matkustusasiakirjaa on aina poikkeuksellista ja vaatii erityistä harkintaa. Myös kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäseniltä tulee lähtökohtaisesti aina pyytää matkustusasiakirja sekä laillistetut asiakirjat (poikkeuksena somalialaiset hakijat). Pyyntö tulee muotoilla niin, ettei sitä tulkita viranomaisen pyytämänä vahingossakaan vaatimukseksi lähteä asioimaan kotimaan viranomaisten

⁶⁷ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle oikeudesta perheenyhdistämiseen annetun neuvoston direktiivin 2003/86/EY soveltamista koskevista ohjeista COM(2014)/210, Bryssel 3.4.2014.

kanssa tilanteessa, jossa perheenkokoaja on kansainvälistä suojelua saanut ja perheenjäsenetkin saattavat olla oikeutettuja suojeluasemaan.

Vaatimuksesta poikkeamista harkitaan vasta sen jälkeen, kun hakija on selvittänyt miksi ei pysty pyydettyjä asiakirjoja toimittamaan. Mikäli hakija osoittaa, ettei hän pysty toimittamaan pyydettyjä asiakirjoja, ei hakemukseen saa tehdä kielteistä päätöstä pelkästään tällä perusteella. Poikkeamista voidaan harkita erityisesti tilanteessa, jossa perheenkokoaja on Suomesta kansainvälistä suojelua saanut henkilö, jonka ei voida edellyttää palaavan viettämään perhe-elämää asianosaisten yhteiseen koti- tai asuinmaahan ja kun perhe on perustettu jo ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa. Jos kyse on siitä, ettei hakija halua toimittaa pyydettyjä asiakirjoja, on harkinta toisenlainen. Poikkeaminen ei ole mahdollista silloin, jos hakija ei halua hakea kotimaansa matkustusasiakirjaa tavanomaisten oikeusseuraamusten pelossa.

KHO 2017:61 (20.4.2017); matkustusasiakirjavaatimuksesta poikkeaminen; perhe-elämän suoja; hakijan oma toiminta; valitus hylätty.

KHO katsoi poliisilaitoksen voineen hylätä Yhdysvaltojen kansalaisen perhesideperusteisen jatko-oleskelulupahakemuksen puuttuvan matkustusasiakirjan vuoksi. Hakija vetosi siihen, ettei hän voi saada Yhdysvalloista uutta passia, ellei hän maksa 60 000 dollarin elatusapuvelkaansa, jota hän ei voinut taloudellisista syistä hoitaa. Lisäksi hän katsoi olevansa vaarassa joutua vankilaan, jos matkustaa Yhdysvaltoihin hoitamaan asiaa. KHO totesi, että UKL 35 §:n matkustusasiakirjavaatimuksesta voidaan eräin edellytyksin poiketa muun muassa perhe-elämän suojaan liittyvistä painavista syistä. KHO katsoi kuitenkin, että hakijan mahdollisuus saada matkustusasiakirja kotimaansa viranomaisilta ei ollut estynyt hakijasta riippumattomista syistä, vaan hän oli itse myötävaikuttanut siihen, ettei hänelle oltu myönnetty uutta matkustusasiakirjaa. Mahdollisten oikeudellisten seuraamusten välttelyä ei voitu katsoa perustelluksi syyksi poiketa vaatimuksesta. KHO totesi, että hakijalta voitiin edellyttää voimassa olevan matkustusasiakirjan vaatimuksen täyttämistä oleskeluluvan saamisen edellytyksenä eivätkä perhe-elämän suojaan koskevat näkökohdat hänen tapauksessaan olleet niin painavia, että niiden vuoksi olisi voitu poiketa vaatimuksesta.

Jos hakijalla on perhesidehakemuksen kanssa samaan aikaan vireillä myös turvapaikkahakemus, ei hakijalta pyydetä matkustusasiakirjaa perhesidehakemuksen käsittelyn yhteydessä. Hakijan ei voida edellyttää hankkivan matkustusasiakirjaa kotimaansa viranomaisilta, kun kysymys siitä, onko hän kansainvälisen suojelun tarpeessa, on edelleen avoinna. Kun matkustusasiakirjan esittämisen tarve riippuu turvapaikkahakemuksen lopputuloksesta, perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen täydentämisen tarpeellisuutta voidaan arvioida vasta turvapaikkahakemuksen ratkaisemisen jälkeen. Tällaisessa tilanteessa perhesidehakemusta ei oteta ratkaistavaksi ennen kuin kansainvälistä suojelua koskeva asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Poikkeuksena edellä todetusta tilanne, jossa hakemus evätään jollain muulla perusteella kuin matkustusasiakirjan puuttumisen vuoksi. Tällöin perhesidehakemus voidaan ratkaista ennen kansainvälistä suojelua koskevan asian lainvoimaisuutta.

Lainvoimaista ratkaisua ei tarvitse kuitenkaan odottaa silloin, jos kyseessä on uusintahakemus, jota ei ole aineellisesti tutkittu, vaan tällöin hakijaa voidaan pyytää esittämään matkustusasiakirja käsittelyn yhteydessä. Matkustusasiakirjaa voidaan vaatia ennen turvapaikka-asian lainvoimaisuutta myös silloin, jos turvapaikkahakemus jätetään tutkimatta, koska kyseessä on turvallinen turvapaikkamaa, tai hakija on saanut suojelua toisesta EU-maasta.

KHO 28.12.2017 taltio 6741; turvapaikkahakemus vireillä perhesidehakemuksen kanssa samanaikaisesti; passin puuttuminen; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asia palautettu uudelleen käsiteltäväksi.

KHO totesi, ettei perhesiteen perusteella tehtyä oleskelulupahakemusta voitu hylätä puuttuvan matkustusasiakirjan vuoksi, koska hakija oli hakenut myös kansainvälistä suojelua. Hakijan ei voitu edellyttää turvapaikkahakemuksen vireillä ollessa kääntyvän kotivaltionsa puoleen saadakseen perhesiteeseen perustuvan oleskeluluvan myöntämiseksi vaadittavan matkustusasiakirjan. Koska matkustusasiakirjan esittämisen tarve riippui turvapaikkahakemuksen lopputuloksesta, perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen täydentämisen tarpeellisuutta ei voitu arvioida ennen turvapaikkahakemuksen ratkaisemista.

Perheenkokoajalla on pakolaisasema

Matkustusasiakirjavaatimuksesta voidaan poiketa silloin, jos perheenkokoajalla on pakolaisasema ja hakija on hänen vanha perheenjäsenensä ja hakijalla on sama kansalaisuus kuin perheenkokoajalla. Tällaisessa tapauksessa hakijaa ei voida vaatia asioimaan kansalaisuusvaltion viranomaisessa. Jos hakija on pakolaisaseman saaneen perheenkokoajan uusi perheenjäsen, ei matkustusasiakirjavaatimuksesta lähtökohtaisesti poiketa, koska kansalaisuusvaltion viranomaisilla ei välttämättä ole tietoa hakijan yhteydestä perheenkokoajaan. Poikkeaminen on kuitenkin yksittäistapauksissa mahdollista, jos esimerkiksi avioliitto on solmittu perheenkokoajan ja hakijan kansalaisuusvaltiossa ja viranomaisilla on siten tieto asiasta tai, jos matkustusasiakirjan hankkiminen olisi turvallisuussyistä mahdotonta.

Perheenkokoajalla on toissijainen suojeluasema

Matkustusasiakirjavaatimuksesta voidaan poiketa myös silloin, jos perheenkokoaja on saanut toissijaisen suojeluaseman Ulkl 88 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdan mukaan, ja hakija on hänen vanha perheenjäsenensä ja heillä on sama kansalaisuus. Hakijaa ei voida tällöin edellyttää asioimaan kansalaisuusvaltion viranomaisessa, koska hakija saattaa joutua sijaikärsijäksi Suomessa olevan perheenkokoajan asiassa (viranomaiset voivat esimerkiksi aiheuttaa hakijalle vaikeuksia saadakseen tietää perheenkokoajan olinpaikan).

Jos perheenkokoaja taas on saanut toissijaisen suojeluaseman Ulkl 88 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan, poiketaan matkustusasiakirjavaatimuksesta pääsääntöisesti vain silloin, jos hakija joutuu viranomaisessa asioidakseen menemään alueelle, jossa on mielivaltaista väkivaltaa. Jos hakijana on toissijaisen suojeluaseman saaneen perheenkokoajan uusi perheenjäsen, ei matkustusasiakirjavaatimuksesta pääsääntöisesti poiketa. Poikkeaminen on kuitenkin yksittäistapauksissa mahdollista sekä vanhan että uuden

perheenjäsenen kohdalla silloin, jos hakija ei itsestään riippumattomasta syystä voi saada kansallista matkustusasiakirjaa. Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että hakija joutuisi matkustamaan sota-alueen tai muun vaarallisen alueen kautta passiviranomaisen luo. Jos hakijalla on mahdollista asioida oman maan edustustossa jossain toisessa valtiossa, ei matkustusasiakirjavaatimuksesta poiketa, ellei hakija osoita, ettei voi saada passia edustustosta. Taloudelliset syyt eivät koskaan ole hyväksyttävä syy olla hankkimatta kansallista matkustusasiakirjaa.

Hakijalla on pakolaisasema tai hän on hakenut sitä

Jos hakijalla on UNHCR:n antama pakolaisasema tai hän on hakenut sitä ja esittänyt siitä UNHCR:n antaman todistuksen, tulee matkustusasiakirjavaatimuksesta poiketa, koska hakijaa ei voida vaatia asioimaan kansalaisuusvaltion viranomaisessa. Jos hakijalla taas on toisen maan antama pakolaisasema, ei matkustusasiakirjavaatimuksesta poiketa, vaan hakijaa pyydetään hankkimaan kyseisen maan myöntämä matkustusasiakirja.

Suomi ei hyväksy hakijan kansalaisuusvaltion myöntämää passia

Matkustusasiakirjavaatimuksesta poiketaan perheenkokoajan maassa oleskelun perusteesta riippumatta silloin, kun hakija ei itsestään riippumattomasta syystä voi saada Suomen hyväksymää matkustusasiakirjaa, koska Suomi ei hyväksy hakijan kansalaisuusvaltion myöntämää passia. Tällä hetkellä ainoastaan somalialaiset hakijat kuuluvat tähän poikkeuskategoriaan.

KHO 2015:107 (1.7.2015) ja KHO 2014:22 (6.2.2014); Suomen valtion hyväksymä matkustusasiakirja; matkustusasiakirjavaatimuksesta poikkeaminen; Somalia; HAO:n ja Migrin päätökset kumottu ja asiat palautettu uudelleen käsiteltäviksi.

KHO:n päätöksillä matkustusasiakirjavaatimuksesta tulee poiketa tilanteessa, jossa hakijan kotimaasta ei ole saatavilla Suomen hyväksymiä matkustusasiakirjoja. KHO katsoi päätöksissä, että oleskeluluvan epäminen hakijalta, sillä perusteella, että hänellä ei ole eikä myöskään voi saada Somalian valtiolta sellaista matkustusasiakirjaa, jonka Suomi hyväksyisi, ei ota riittävästi huomioon laillisesti Suomessa oleskelevan perheenkokoajan oikeutta perhe-elämään. Matkustusasiakirjan vaatiminen Somalian kansalaiselta rajoitti hakijan ja perheenkokoajan oikeutta perheenyhdistämiseen Suomessa enemmän kuin oli välttämätöntä.

10 TOIMEENTULOEDELLYTYS

Ulkomaalaislain 39 §:n 1 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu, jollei tässä laissa toisin säädetä. Toimeentuloedellytyksestä voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy, tai lapsen etu sitä vaatii.

Ulkomaalaislain 114 §:n 4 momentin mukaan Ulkl 114 §:ssä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Toimeentuloedellytystä ei kuitenkaan sovelleta, jos:

1) oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella on jätetty kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun:

- a) perheenkokoaja on saanut tiedoksi päätöksen hänelle annetusta turvapaikasta; tai
- b) perheenkokoaja on saanut tiedoksi päätöksen hyväksymisestään Suomeen pakolaiskiintiössä;

2) perheenkokoajan perhe on muodostettu:

- a) ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa, jos hänelle on annettu turvapaikka; tai
  - b) ennen perheenkokoajan hyväksymistä Suomeen pakolaiskiintiössä;
- ja

3) perheenyhdistäminen ei ole mahdollista sellaisessa kolmannessa maassa, johon perheenkokoajalla tai perheenjäsenellä on erityisiä siteitä.

Edellä kuvattu toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen koskee vain tilanteita, jossa perheenkokoaja on saanut Suomessa pakolaisaseman (turvapaikka tai kiintiöpakolainen). Lisäksi kaikkien kolmen laissa säädetyn edellytyksen on täyttyävä. Mikäli perheenkokoaja on saanut oman oleskelulupansa toissijaisen suojelun tai tilapäisen suojelun perusteella, sovelletaan hänen perheenjäsentensä oleskelulupahakemuksiin aina toimeentuloedellytystä, josta voidaan poiketa vain yksittäisessä tapauksessa Ulkl 39 §:n mukaisin perustein.

Ulkl 115 §:n 2 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen muulle omaiselle edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Toimeentuloedellytystä ei kuitenkaan sovelleta, jos oleskelulupa myönnetään Suomeen yksin tulleen alaikäisen lapsen ulkomailla olevalle alaikäiselle sisarukselle, jos sisarukset ovat asuneet yhdessä ja jos heidän vanhempansa eivät ole elossa tai näiden olinpaikka on tuntematon.⁶⁸

Toimeentuloedellytystä ei sovelleta silloin, jos oleskelulupa myönnetään Suomen kansalaisen perheenjäsenelle tai muulle omaiselle (Ulkl 50.4 §). Toimeentuloedellytystä ei sovelleta myöskään silloin, jos perheenkokoajana on Suomeen yksin tullut alaikäinen lapsi, joka on saanut oleskeluluvan yksilöllisestä inhimillisestä syystä ja hakijana on hänen ulkomailla oleva alaikäinen sisarus, jonka kanssa perheenkokoaja on asunut yhdessä ja heidän vanhempansa eivät ole elossa (Ulkl 52.4 §).

Jatkoluvan myöntämisen edellytyksenä on Ulkl 39 §:ssä säädetty turvaton toimeentulon vaatimus, silloin kun sitä on vaadittu myönnettäessä ensimmäistä lupaa. Jos toimeentuloedellytyksestä on poikettu ensimmäisen luvan kohdalla ja perusteet, joilla poikettu ovat edelleen olemassa, poiketaan toimeentuloedellytyksestä lähtökohtaisesti myös jatkoluvan kohdalla.

⁶⁸ KHO katsoi ratkaisussaan 17.9.2018 taltio 4218, ettei ulkomaalaislakia muuttaneeseen lakiin 505/2016 sisältyvä siirtymäsäännös, jossa säädettiin poikkeuksesta toimeentuloedellytykseen, koske ulkomaalaislain 115 §:ssä tarkoitettua muuta omaista. Näin ollen Ulkl 115 §:n 2 momentissa säädettyä toimeentulovaatimusta on sovellettava annettaessa ratkaisu kansainvälistä suojelua saaneen muun omaisen oleskelulupahakemukseen 1.7.2016 voimaan tulleen lainmuutoksen 505/2016 jälkeen, vaikka perheenkokoaja on saanut turvapaikan ennen mainitun lainmuutoksen voimaantuloa.

Toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen ei ole kuitenkaan automaattista, vaan harkinta tehdään aina jokaisen hakemuksen kohdalla erikseen.

Maahanmuuttovirasto on antanut toimeentuloedellytyksen soveltamisesta erillisen ohjeen, jossa käsitellään toimeentuloedellytyksen arvioimista tarkemmin.

11 KANSAINVÄLISEN SUOJELUASEMAN MYÖNTÄMINEN PERHEENJÄSENELLE

Ulkomaalaislain 106 §:n mukaan perheenjäsen saa pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman, mikäli perheenkokoajalla on kyseinen asema ja perheenjäsenen katsotaan olevan toissijaisen suojelun tarpeessa tai hänet voidaan katsoa pakolaiseksi.

Vanhalle perheenjäsenelle (puoliso, alle 18-vuotiaat naimattomat lapset sekä alaikäisen perheenkokoajan huoltaja) myönnetään pääsääntöisesti pakolais- tai toissijainen suojeluasema, kun perheenjäsenet ovat asuneet yhdessä aiemmin ja heillä on perheenkokoajan kanssa sama kansalaisuus. Perheenjäsenen asema määräytyy perheenkokoajan aseman perusteella. Turvapaikkayksikkö on arvioinut perheenkokoajan asemaa silloin, kun perheenkokoaja on hakenut Suomesta kansainvälistä suojelua. Jos niin sanottuun vanhaan perheeseen syntyy Suomeen muuton jälkeen uusi lapsi, myönnetään hänelle suojeluasema vanhemman aseman perusteella, jos lapsella on sama kansalaisuus kuin vanhemmalla eikä hänellä ole minkään toisen maan kansalaisuutta (kaksoiskansalaisuus), eikä hänellä ole kansallista passia. Syntynyt lapsi rinnastetaan tällöin vanhaan perheenjäseneseen, eikä häntä aseteta eri asemaan siksi, että hän on syntynyt vasta Suomessa.

Perheenjäsenen asema ei voi olla parempi kuin perheenkokoajan. Esimerkiksi jos perheenkokoajalla on toissijainen suojeluasema ja puolisollla (vanha perheenjäsen) oma itsenäinen UNHCR:n tai kolmannen valtion⁶⁹ myöntämä pakolaisasema, myönnetään puolisolle toissijainen suojeluasema eikä pakolaisasemaa. Sama pätee puolison mukana hakeviin alaikäisiin lapsiin.

Jos perheenjäsenellä on toisen EU:n jäsenvaltion myöntämä pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema, ei hänelle myönnetä Suomessa mitään asemaa. Tämä sääntö koskee sekä vanhoja että uusia perheenjäseniä. Perheenjäsen voi tietysti edellytyksin hakea pakolaisaseman siirtoa toisesta valtiosta Suomeen.⁷⁰

Kansainvälistä suojeluasemaa ei pääsääntöisesti myönnetä uusille perheenjäsenille. Jos uudella perheenjäsenellä on jonkin toisen valtion myöntämä pakolais- tai toissijainen suojeluasema, ei hänelle myönnetä suojeluasemaa Suomessa. Tästä poikkeuksena on uusi perheenjäsen, jolla on UNHCR:n myöntämä pakolaisasema. Hän saa Suomessa pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman sen mukaisesti, mikä asema perheenkokoajalle on

⁶⁹ Kolmannella valtiolla tarkoitetaan tässä muita kuin EU:n jäsenvaltioita.

⁷⁰ Katso lisää [Pakolaisaseman siirtäminen Suomeen - Maahanmuuttovirasto \(migri.fi\)](https://migri.fi/Pakolaisaseman_siirtaminen_Suomeen_-_Maahanmuuttovirasto)

myönnetty. UNHCR:n myöntämää pakolaisasemaa koskeva poikkeus perustuu siihen, että UNHCR on järjestö, eikä itsenäinen valtio. Järjestöllä ei ole itsenäiseen valtioon verrattuna samanlaisia mahdollisuuksia suojella pakolaisia, eikä järjestö voi esimerkiksi myöntää matkustusasiakirjoja.

Pakolaisen tai toissijaista suojelua saaneen perheenjäsenelle ei välttämättä aina myönnetä pakolaisasemaa tai toissijaista suojeluasemaa, jos hänen oma asemansa ei ole lainkaan verrattavissa suojelua saaneen perheenkokoajan asemaan.⁷¹ Pakolais- tai toissijaista suojeluasemaa ei myönnetä vanhalle eikä uudelle perheenjäsenelle silloin, jos perheenjäsenellä on eri kansalaisuus kuin perheenkokoajalla tai, jos perheenjäsenellä on kaksoiskansalaisuus. Perheenjäsenelle ei myönnetä kansainvälistä suojeluasemaa myöskään silloin, jos hän hakee perhesiteen perusteella oleskelulupaa sen jälkeen, kun hän on ensin saapunut Suomeen turvapaikanhakijana yhtäaikaaisesti muun perheen kanssa, mutta hänelle ei ole turvapaikkaprosessissa myönnetty lupaa tai asemaa. Tällöin ei ole merkitystä, vaikka kyseessä olisi vanha perheenjäsen, koska hakijan oma kansainvälisen suojelun tarve on jo tutkittu turvapaikkaprosessissa.

Muulle omaiselle ei myönnetä pakolaisasemaa tai toissijaista suojeluasemaa. Ulkl 106 §:n mukaan oikeus kansainvälisen suojeluaseman saamiseen perheenyhdistämisen perusteella on ainoastaan perheenjäsenillä. Jos perheenkokoaja on alaikäinen ja hänen alaikäisille sisaruksille myönnetään oleskelulupa yhdessä huoltajan kanssa, heille ei myönnetä suojeluasemaa, koska he eivät ole perheenkokoajan Ulkl 37 §:n mukaisia perheenjäseniä. Muiden omaisten kohdalla suojeluaseman myöntämättä jättämistä ei tarvitse perustella päätöksessä paitsi silloin, jos kyseessä on alaikäisten sisarusten hakemus.

11.1 Kansainvälisen suojeluaseman peruuttaminen tai lakkauttaminen

Maahanmuuttoviraston työjärjestyksen mukaisesti pakolaisaseman ja toissijaisten suojeluaseman lakkauttamisesta tai peruuttamisesta päättää turvapaikkayksikkö. Perheenyhdistämisen yhteydessä saattaa tulla esille mahdollinen lakkauttamis- tai peruuttamisperuste. Tieto tällaisesta perusteesta tulee toimittaa turvapaikkayksikköön. Mikäli perheenkokoajalla on vireillä kansainvälisen suojeluaseman peruuttaminen tai lakkauttaminen, ei hakijan hakemusta saa ratkaista ennen perheenkokoajan asian ratkaisua. Jos hakija ei täytä perhesidehakemuksen edellytyksiä, ja perheenkokoajan asemalla ei ole asiassa merkitystä, voidaan hakijan asia tällöin poikkeuksellisesti ratkaista siitä huolimatta, että perheenkokoajan asema on harkinnassa. Hakijan päätöksessä voi tällöin todeta, että perheenkokoajan kansainvälisen suojeluaseman harkinta on kesken.

Ulkomaalaislain 107 §:n mukaan henkilön pakolaisasema lakkautetaan, jos hän

- vapaaehtoisesti uudelleen turvautuu kansalaisuusvaltionsa suojeluun,

⁷¹ HE 28/2003 vp, s. 189 ja HE 166/2007 vp, s. 57.

- menetettyään kansalaisuutensa saa sen takaisin omasta vapaasta tahdostaan,
- saa toisen valtion kansalaisuuden ja voi turvautua uuden kansalaisuusvaltionsa suojeluun,
- vapaaehtoisesti asettuu asumaan maahan, josta pakeni ja jonka ulkopuolelle jäi vainon pelosta tai
- ei enää ole suojelun tarpeessa, koska olosuhteet, joiden vallitessa hänestä tuli pakolainen ovat lakanneet olemasta.

Henkilön toissijainen suojeluasema lakkautetaan, jos toissijaisen suojeluaseman myöntämiseen johtaneet olosuhteet ovat lakanneet olemasta tai muuttuneet siinä määrin, ettei suojelua enää tarvita.

Hallituksen esityksen mukaan säännös pakolaisuuden lakkauttamisesta perustuu pakolaissopimukseen, jonka perusteella pakolaisuus on tarkoitettu ohimeneväksi olotilaksi, vaikka siitä käytännössä on muodostunut pysyvän maahanmuuton muoto. Suomessa ei ole ryhdytty järjestelmällisesti pakolaisaseman lakkauttamiseen, vaikka ihmisoikeusolosuhteet alkuperämaassa olisivatkin muuttuneet. Sen sijaan pakolaisasemia lakkautetaan esimerkiksi silloin, kun viranomaiset kiinnittävät huomiota siihen, että ulkomaalainen matkustelee kotimaahansa ja viettää siellä ehkä pitkiäkin aikoja. Yhtenä syynä säännöksen soveltamistapaan on se, että vaikka pakolaisasema lakkautettaisiin, saisi asianomainen todennäköisesti silti jäädä Suomeen tänne muodostuneiden siteiden tai muiden vastaavien seikkojen vuoksi, jotka otetaan huomioon maasta karkottamisen edellytyksiä tutkittaessa.⁷²

Vapaaehtoisella turvautumisella kansalaisuusvaltiossa suojeluun tarkoitetaan esimerkiksi kansalaisuusvaltiossa passin tai viisumin hankkimista joko itselle tai lapselle sekä matkustamista kansalaisuusvaltioon ja lyhytaikaista oleskelua siellä.

Ulkomaalaislain 108 §:n mukaan pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema peruutetaan, jos

- hakija on kansainvälistä suojelua hakiessaan antanut tietoisesti vääriä tietoja, jotka ovat vaikuttaneet päätöksen lopputulokseen,
- hakija on kansainvälistä suojelua hakiessaan salannut sellaisen seikan, joka olisi vaikuttanut päätöksen lopputulokseen tai
- turvapaikka olisi pitänyt jättää 87 §:n 2-4 momentin nojalla antamatta tai oleskelulupa 88 §:n 2 momentin nojalla myöntämättä.

Pakolaisasema peruutetaan tilanteissa, joissa hakijalle ei alun perinkään olisi sitä pitänyt antaa. Tällainen tilanne on voinut syntyä siitä syystä, että hakija on tahallisesti tai tietoisesti antanut vääriä tietoja, jotka ovat vaikuttaneet päätöksen lopputulokseen eli pakolaisaseman myöntämiseen. Vastaavasti hakija on voinut salata seikan, jolla olisi ollut vaikutusta päätökseen siten, että pakolaisasemaa ei olisi annettu. Pakolaisasema peruutetaan vain selvissä

⁷² HE 28/2003 vp, s. 190.

tapauksissa, jolloin yksiselitteisesti voidaan todeta, että hakijan tahallinen väärrien tietojen esittäminen tai tietojen salaaminen on johtanut pakolaisaseman myöntämiseen. Kun pakolaisasema peruutetaan, samalla tulee harkittavaksi muiden oleskeluluvan myöntämisperusteiden olemassaolo.⁷³

Perheenjäsen on usein saanut kansainvälisen suojeluaseman perheen yhtenäisyyden periaatteen nojalla, eikä kansainväliselle suojeluasemalle yleensä ole enää perusteita, mikäli esimerkiksi perheenkokoajan suojeluasema lakkautetaan. Perheenjäsenen asema otetaan harkittavaksi, mikäli heille myönnetty asema perustuu pakolaisen tai toissijaisen suojeluaseman omaavan perheenkokoajan asemaan. Jos muita lakkauttamis- tai peruuttamisperusteita ei ole, tulee lähtökohtaisesti kyseeseen lakkauttaminen olosuhdemuutoksen johdosta. Perheenjäsenten osalta arvioidaan aina erikseen, onko heillä mahdollisia itsenäisiä perusteita aseman säilyttämiselle.

12 PERHESITEEN SELVITTÄMINEN DNA-TUTKIMUKSEN AVULLA

Ulkomaalaislain 65 §:n 1 momentin mukaan Maahanmuuttovirasto voi varata hakijalle ja perheenkokoajalle tilaisuuden osoittaa biologinen sukulaisuus toteen valtion varoista kustannettavan DNA-tutkimuksen avulla, jos biologiseen sukulaisuuteen perustuvasta perhesiteestä ei muutoin voida saada riittävää selvitystä ja jos DNA-tutkimuksen avulla on mahdollista saada olennaista näyttöä perhesiteestä. 2 momentin mukaan DNA-tutkimuksen suorittaminen edellyttää, että tutkittava on antanut tietoon ja vapaaseen tahtoon perustuvan kirjallisen suostumuksensa. Tutkimustietoja ei voida käyttää muuhun tarkoitukseen kuin oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä olevan perhesiteen selvittämiseen.

Suomeen saapuu ulkomaalaisia maista, joissa ei ole käytettävissä luotettavaa väestörekisteriä tai vastaavaa asiakirja-aineistoa, mistä johtuen heillä ei ole saatavilla luotettavia henkilötietoja koskevia asiakirjoja, kuten henkilöllisyystodistuksia, syntymä-, avioliitto- ja kuolintodistuksia. Kaikki hakijat eivät siten kykene esittämään riittävää asiakirjanäyttöä perhesiteestä. Aina ei ole mahdollista saada riittävää selvitystä perhesiteestä perheenjäseniä haastattelemallakaan. Tällöin biologinen sukulaisuus voidaan todentaa DNA-tutkimuksella. Eryteisesti monien yksin tulleiden alaikäisten osalta DNA-tutkimus on usein tarpeellinen myöhemmässä perheenyhdistämismenettelyssä, koska lapset eivät ikänsä vuoksi kykene esittämään riittävää selvitystä perhesiteestä.⁷⁴

DNA-tutkimusta tulisi käyttää silloin kun hakijalle ollaan myöntämässä oleskelulupa ja oleskeluluvan myöntämisen muut ehdot täyttyvät. Perheenkokoajaa/hakijaa kuullaan tavallisesti ennen DNA-tutkimusta asianosaisten välisen tosiasiallisen perhe-elämän selvittämiseksi. DNA-tutkimus

⁷³ HE 28/2003 vp, s. 190–191.

⁷⁴ HE 28/2003 vp, s. 160.

ei ole ensisijainen keino perhesiteen selvittämiseksi, koska pelkkä biologinen sukulaisuus ei riitä oleskeluluvan saamiseen.

DNA-tutkimus on aina vapaaehtoinen, mutta hakijalle ja perheenkokoajalle ilmoitetaan, että kieltäytyminen voi johtaa kielteiseen ratkaisuun sen vuoksi, että oleskelulupaa ei voida myöntää perhesiteestä muutoin saadun selvityksen riittämättömyyden perusteella. Asianosaiselle on annettava etukäteen asianmukaiset tiedot DNA-tutkimuksen tarkoituksesta ja luonteesta sekä siihen liittyvistä seurauksista ja vaaroista (UlkL 65.2 §). Asianosaiselle tulee antaa tietoa myös siitä, että DNA-testilausunto saattaa sisältää biologisesta sukulaisuudesta tietoa, jota ei ole aiemmin ollut kaikilla perheenjäsenillä. Asianosaiselle tulee antaa tarvittaessa mahdollisuus jo annettujen selvitysten täydentämiseen ennen DNA-tutkimukseen ohjaamista.⁷⁵ Jos hakija/perheenkokoaja ei saavu hänelle järjestettyyn/varattuun tilaisuuteen, eikä ilmoita hyväksyttävää syytä estymiselle, on ratkaisu tällöin lähtökohtaisesti kielteinen.

Mikäli oleskelulupapäätös on DNA-tutkimuksessa saadun tiedon perusteella kielteinen, kirjataan DNA-tulos näkyviin päätöksen perusteluihin. Jos oleskelulupa taas myönnetään kielteisestä DNA-tuloksesta huolimatta, ei DNA-tulosta välttämättä kirjata päätökseen. DNA-tulos jätetään kirjaamatta päätökseen silloin, kun DNA-tuloksen julkistamisesta katsotaan olevan tarpeetonta haittaa asianosaisille ja heidän vakiintuneelle perhe-elämälleen. Asianosaisille tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi poikkeavan tutkimustuloksen johdosta. Mikäli tutkimustulos jätetään kirjaamatta päätökseen sen aiheuttaman tarpeettoman haitan vuoksi, voidaan tilaisuus tulla kuulluksi varata vain toiselle osapuolelle. Perhesuhteet tulee muistaa korjata UMA-järjestelmään tutkimustuloksia vastaaviksi.

Ulkomaalaislain 66 §:n mukaan DNA-tutkimus tehdään Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksessa. DNA-tutkimuksen tekijän on viipymättä lähetettävä DNA-tutkimuksen perusteella annettu lausunto Maahanmuuttovirastolle. DNA-tutkimusta varten tarvittava näyte otetaan suun limakalvolta tai verinäytteenä. Suun limakalvolta näytteen ottaa asianosainen itse, Maahanmuuttoviraston tai ulkoasiainhallinnon virkamies taikka muu tarkoitukseen soveltuva henkilö. Verinäytteen ottaa terveydenhuollon ammattihenkilö. Tutkimusnäytteen ottamista valvoo ja näytteenantajan henkilöllisyyden varmistaa Maahanmuuttoviraston tai ulkoasiainhallinnon virkamies. Virkamiehen on oltava läsnä henkilökohtaisesti koko näytteen ottamisen ajan.

Mikäli Maahanmuuttovirasto ei ohjaa asianosaista DNA-tutkimukseen, voi hän halutessaan suorittaa DNA-tutkimuksen omalla kustannuksellaan. Asianosaisen omasta aloitteesta ja omalla kustannuksella tapahtuvan testauksen on täytettävä samat luotettavuusvaatimukset kuin Maahanmuuttoviraston aloitteesta ja valtion varoista kustannettavan testauksen. Maahanmuuttovirasto antaa omakustanteisten testien osalta tutkittavalle tarvittavat ohjeet. Henkilölle tarjotaan tällöin tilaisuus osallistua testaukseen vastaavalla tavalla kuin niissä tapauksissa, joissa testaus tapahtuu Maahanmuuttoviraston aloitteesta. Erona on ainoastaan se, että tutkittavalta

⁷⁵ HE 28/2003 vp, s. 161.

peritään tutkimuksesta aiheutuneet kustannukset (näytteenottopalkkio, näytteen lähettämiskulut sekä maksu laboratoriotutkimuksesta ja siihen liittyvästä lausunnosta).⁷⁶ Maahanmuuttoviraston aloitteesta tehtyä DNA-tutkimusta vastaa vain sellainen asiakkaan aloitteesta tehty DNA-tutkimus, jossa tutkimusnäytteenotto tapahtuu virkamiehen valvonnassa ja näyte tutkitaan Maahanmuuttoviraston käyttämässä paikassa.

13 JATKOLUVAN TAI PYSYVÄN LUVAN HAKEMINEN PERHESITEEN PERUSTEELLA

13.1 Jatkolupa perhesiteen perusteella

Ulkomaalaislain 54 §:n 1 momentin mukaan uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään, jos edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnettiin edellinen määräaikainen oleskelulupa, ovat edelleen voimassa. Ulkl 54 §:n 7 momentin mukaan uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään uudella perusteella, jos ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää ensimmäinen oleskelulupa tällä uudella perusteella.

Ratkaistaessa perhesiteen perusteella tehtyä jatkolupahakemusta, kiinnitetään päätösharkinnassa huomiota vastaaviin seikkoihin kuin myönnettäessä ensimmäistä oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Ennen jatkoluvan myöntämistä on muun muassa tarkistettava asuvatko hakija ja perheenkokoaja väestötietojärjestelmän mukaan edelleen yhteisessä taloudessa, ovatko puoliset hakeneet avioeroa tai onko hakijan passissa merkintöjä pidemmästä oleskelusta ulkomailla. Oleskelulupa myönnetään aina Suomessa asumista varten, jonka vuoksi lupaa ei voida myöntää, mikäli oleskelu/asuminen painottuu enemmän ulkomaille.

Perheenjäsenten erillään asuminen ei tarkoita automaattisesti tosiasiallisen perhe-elämän päättymistä ja siten kielteistä päätöstä, vaan asiaa on selvitettävä kuulemalla asianosaisia erillään asumisen syistä. Jos puolisoilla on avioero vireillä, ei oleskelulupaa voida myöntää avioliiton perusteella. Puoliso saattaa tällöin hakea jatkolupaa huoltajana, mikäli heillä on lapsia. Tilanteessa, jossa huoltajuuden perusteella lupaa hakeva ei asu perheenkokoajana toimivan lapsen kanssa yhteisessä taloudessa, tulee selvittää hakijan ja perheenkokoajan välistä tosiasiallista huoltosuhdetta. Asiassa on hyvä kuulla molempia huoltajia sekä lasta, mikäli hän on yli 12-vuotias. Asiassa voidaan pyytää myös sosiaaliviranomaisen lausunto. Pelkkä asiakirjoilla todistettava muodollinen huoltajuus ei ole riittävä edellytys luvan myöntämiselle, vaan asiassa tulee osoittaa, että hakija on myös tosiasiallisesti lapsen elämässä mukana. Esimerkiksi tiivis yhteydenpito ja säännölliset tapaamiset osoittavat tosiasiallista huoltosuhdetta.

Täysi-ikäistyneiden asianosaisten kohdalla tulee huomioida, etteivät he enää ole ulkomaalaislaissa tarkoitettuja perheenjäseniä. He voivat kuitenkin hakea jatkolupaa muuna omaisena, mikäli perheenkokoaja on Suomen kansalainen

---

⁷⁶ Ibid.

tai kansainvälistä suojelua saanut. Mikäli hakija ei voi hakea muun omaisen lupaa perheenkokoajan statuksesta johtuen, on hänellä mahdollisuus saada lupa Ulkl 54 §:n 7 momentin kiinteiden siteiden perusteella.

Jatkolupa myönnetään ainoastaan perhe-elämän viettämiseksi Suomessa. Jos hakija tai perheenkokoaja on pysyvästi muuttanut pois maasta tai heidän elämä painottuu muualle kuin Suomeen, ei jatkolupaa myönnetä. Jos poissaolo Suomesta on ollut tilapäistä, kuullaan hakijaa poissaolon syistä ja siitä, aikooko hän asua jatkossa pysyvästi Suomessa.

Jatkolupaa voi hakea perhesiteen perusteella vaikka edellisen luvan peruste olisi ollut jokin muu, esimerkiksi työ tai opiskelu. Vastaavasti perhesiteen perusteella myönnetyllä oleskeluluvalla maassa oleskeleva ulkomaalainen voi halutessaan hakea jatkolupaa jollain muulla perusteella. Perhesiteeseen perustuvaa jatkolupaa on mahdollista hakea myös suhteessa uuteen puolisoon (edellisessä perhesideperusteisessa luvassa perheenkokoajana toiminut eri henkilö). Päätösharkinta vastaa tällöinkin ensimmäisen perhesideperusteisen oleskelulupahakemuksen yhteydessä tehtävää harkintaa.

Yleisimmät perusteet jatkoluvan myöntämättä jättämiselle ovat maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen (Ulkl 36.2 §), yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantaminen (Ulkl 36.1 §) sekä puuttuva toimeentulo (Ulkl 39 §). Jatkolupa voidaan Ulkl 36 §:n 2 momentin perusteella jättää myöntämättä, jos hakija on aikaisemmassa hakemusvaiheessa salannut maassa oleskelun perusteen muuttumisen tai oleskelun peruste on osoittautunut keinotekoiseksi. Oleskelun perustetta on syytä epäillä keinotekoiseksi esimerkiksi silloin, kun hakija on ensimmäisen luvan aikana muuttanut erilleen perheenkokoajasta, mutta juuri ennen jatkoluvan hakemista hakija on palannut asumaan takaisin perheenkokoajan luokse.

Harkittaessa jatkoluvan epäämistä Ulkl 36 §:n 1 momentin perusteella, punnitaan hakijan rikoksia suhteessa maassa oleskelun pituuteen. Jos kyseessä on hakijan tekemä yksittäinen rikos, tulee sen olla luonteeltaan vakava, jotta lupa voidaan evätä pelkästään sen perusteella. Käytännössä harkintaan vaikuttavat rikosten määrä ja laatu (toistuva syyllistyminen rikoksiin), se miten tuoreita rikokset ovat ja onko hakijalla uusia tuomioita edellisen luvan myöntämisen jälkeen.

Jatkoluvan myöntämättä jättämistä harkittaessa on Ulkl 66 a §:n mukaisesti otettava huomioon ulkomaalaisen perhesiteiden luonne ja kiinteys, hänen maassa oleskelunsa pituus sekä kulttuuriset ja sosiaaliset siteet kotimaahan. Kielteisen jatkolupapäätöksen yhteydessä päätetään usein hakijan maastapoistamisesta, koska ilman oleskelulupaa hakija ei täytä maahantulon edellytyksiä (Ulkl 11 §).

Maastapoistamispäätös tehdään aina kokonaisharkinnan perusteella, eikä se ole koskaan automaattinen päätös. Käytännössä punnitaan vastakkain maastapoistamista puoltavia seikkoja ja sitä vastaan puhuvia seikkoja sekä todetaan kummat ovat painavampia ja miksi. Harkinnassa maastapoistamisen puolesta puhuvia seikkoja ovat esimerkiksi rikoksen vakavuus, turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko ja vaara, vankeustuomio, tuomion jälkeen jatkunut rikollisuus, luvaton oleskelu sekä siteet kotimaahan.

Maastapoistamista vastaan puhuvia seikkoja ovat puolestaan esimerkiksi lapsen etu, perhe-elämän suoja, siteet Suomeen, oleskelun pituus, oleskelun tarkoitus sekä terveydentila.⁷⁷

Tilanteessa, jossa harkitaan jatkoluvan myöntämättä jättämistä ja maasta poistamista ulkomaalaiselle vanhemmalle, jonka puoliso ja lapset ovat Suomen kansalaisia.⁷⁸, on kokonaisharkinnassa merkitystä lapsen huoltosuhteilla, ulkomaalaisen vanhemman tapaamisoikeudella ja onko hän tosiasiallisesti pyrkinyt käyttämään tätä oikeutta. Maastapoistamistilanteessa saatetaan vedota perhesiteeseen, vaikka sidettä ei ole yritettykään pitää yllä. Jos yhteyttä vanhemman ja lapsen välillä ei ole ylläpidetty, maasta poistamisella ei ole tosiasiallista vaikutusta lapsen tilanteeseen. Yksittäisissä tapauksissa voi olla tilanteita, joissa esimerkiksi perheväkivallan vuoksi henkilökohtaiset tapaamiset eivät ole lapsen edun mukaisia. Tapaamisoikeudesta ja sen toteutumisesta ja tarpeellisista taustatiedoista tulee hankkia selvitystä oikeuden päätöksistä, perheenjäseniltä ja sosiaaliviranomaisilta.⁷⁹

UlkL 55 §:n 1 momentin mukaan uusi määräaikainen jatkolupa myönnetään enintään neljäksi vuodeksi. Mikäli lupa myönnetään enimmäisaikaa lyhyemmäksi ajaksi, tulee luvan pituus perustella päätöksessä. Perhesiteen perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassaoloaika ei saa koskaan olla pidempi kuin perheenkokoajan määräaikaisen oleskeluluvan voimassaoloaika (UlkL 55.3 §). Asiassa ei ole merkitys onko kyseessä ensimmäinen lupa vai jatkolupa. Jatkolupa voidaan myöntää enimmäisaikaa lyhyemmäksi ajaksi esimerkiksi silloin, jos hakijalla on keskeneräisiä rikosasioita, puoliset ovat eronneet ja palanneet uudelleen yhteen, oikeudessa on vireillä lasta koskeva huoltajuusasia, tai hakija on edellisen luvan aikana oleskellut yli puolet luvan voimassaoloajasta ulkomailla, eikä hänellä ole esittää perustelua syytä ulkomailla oleskelulle (onko jatkossakaan tarkoitus oleskella Suomessa).

13.1.1 Jatkoluvan myöntäminen kiinteiden siteiden perusteella, jos perheside on päättynyt

Tilanteessa, jossa ulkomaalaiselle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella ja perheside on sittemmin päättynyt, voidaan ulkomaalaiselle UlkL 54 §:n 7 momentin mukaan myöntää oleskelulupa, jos henkilöllä on kiinteät siteet Suomeen ja luvan epääminen olisi olosuhteet huomioiden kohtuutonta. Säännöksen taustalla on ajatus siitä, että tilanteissa, joissa hakija on ehtinyt integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan hyvin vahvasti, olisi perhesiteen päätyttyä kohtuutonta jättää oleskelulupa myöntämättä ja vaatia hakijaa poistumaan maasta.

Oleskelulupa kiinteiden siteiden perusteella ei tule harkittavaksi, jos hakijalla ei ole jossain vaiheessa lupahistoriaa ollut oleskelulupaa perhesiteen perusteella (ei tarvitse olla juuri edeltävä lupa). Perhesiteen päättymisellä tarkoitetaan esimerkiksi avioeroa, puolison jäämistä leskeksi sekä alaikäisen täysi-

⁷⁷ Katso lisää maastapoistamisen kokonaisharkinnasta Maahanmuuttoviraston erillisestä maastapoistamisohjeesta.

⁷⁸ Katso asiaa koskeva vuosikirjapäätös KHO 2012:47 tämän ohjeen s. 46.

⁷⁹ HE 28/2003 vp, s. 10-11.

ikäistymistä. Muun omaisen oleskelulupa katsotaan myös perhesideperusteiseksi oleskeluluvaksi. Oleskeluluvan myöntäminen kiinteiden siteiden perusteella edellyttää turvattua toimeentuloa.

Ulkomaalaislaissa tai lain esitöissä ei ole määritelty sitä, mitä henkilön kiinteillä siteillä tarkoitetaan. Kiinteiden siteiden olemassaolon arviointi perustuu aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan, jossa huomioidaan kaikki hakijan asiaan vaikuttavat seikat. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota hakijan integroitumiseen vuosien kuluessa Suomeen. Toisin sanoen katsotaan, onko hakijalla Suomessa vakiintuneita siteitä työn, opiskelun ja sosiaalisten verkostojen perusteella. Kiinteitä siteitä muodostavat myös Suomessa olevat lapset ja muut lähisukulaiset. Kokonaisharkinnassa arvioidaan yhtäältä hakijan siteitä Suomeen ja toisaalta myös siteitä kotimaahan.

Kokonaisharkinnassa kiinnitetään huomiota myös hakijan nuhteettomuuteen. Rikokset osoittavat integraation epäonnistumista, joten varsinkin rikollisen käyttäytymisen ollessa toistuvaa ja/tai vakavaa, tukee tämä vahvasti oleskeluluvan epäämistä. Myöskään juuri ennen oleskelulupahakemusta solmittu työsopimus tai vasta-alkaneet opinnot eivät ole osoitus kiinteistä siteistä. Harkittaessa oleskeluluvan epäämistä kiinteiden siteiden puuttumisen perusteella, tulee asiassa vielä UlkL 54 §:n 7 momentin mukaisesti arvioida, onko luvan epääminen kohtuutonta. Kohtuuttomuuden arviointia voi lähestyä esimerkiksi arvioimalla sitä, kuinka paljon oleskeluluvan epääminen vaikeuttaisi Suomessa olevien siteiden hoitamista tai sitä, liittyykö hakijan terveyteen tai ikään sellaisia seikkoja, jotka tukisivat oleskeluluvan myöntämistä.

Täysi-ikäisenä Suomeen tulleet

Täysi-ikäisenä Suomeen tulleella hakijalla tulee olla vahvat siteet, jotta hänelle voitaisiin myöntää lupa kiinteiden siteiden perusteella. Yleensä kiinteiden siteiden syntyminen edellyttää pitkää oleskelua Suomessa. Kiinteistä siteistä osoituksena voi olla esimerkiksi alaikäinen lapsi, jonka huoltaja hakija ei ole, mutta jota hän tapaa säännöllisesti. Hakijalla voi myös olla esimerkiksi työ- tai opiskelupaikka, joka ei kuitenkaan yksinään vielä muodosta itsenäistä jatkuvan oleskeluluvan perustetta. Lähtökohtaisesti pelkästään tilapäinen työskentely tai opiskelu ei kuitenkaan riitä, jollei maassa oleskeltu aika ole merkittävän pitkä tai ole muita luvan myöntämistä tukevia seikkoja. Useita vuosia Suomessa pyörinyt yritys tai pitkään jatkunut vakituinen ansiotyö painaa harkinnassa jo enemmän.

Arvioitaessa hakijan siteitä kotimaahan huomioidaan muun muassa siellä olevat perheenjäsenet ja sukulaiset sekä hakijan vierailut kotimaassa. Vasta aikuisena Suomeen muuttaneelta henkilöltä, joka on asunut pitkään kotimaassaan ennen Suomeen muuttoa ja käynyt esimerkiksi koulut siellä, vaaditaan yleensä merkittäviä Suomeen sijoittuvia siteitä, jotta voitaisiin katsoa hakijan elämän painottuvan tänne pitkästä kotimaassa asumisesta sekä kieli- ja kulttuuritaustasta huolimatta.

Suomeen alaikäisenä tulleet, sittemmin täysi-ikäistyneet

Alaikäisenä Suomeen tulleita hakijoita koskeva kiinteiden siteiden harkinta poikkeaa muita hakijoita koskevasta kiinteiden siteiden harkinnasta, koska alaikäisenä tulleet eivät ole yleensä itse tehneet valintaa Suomeen muutosta,

vaan he ovat muuttaneet Suomeen muun perheen mukana. Oleskelulupaedellytysten täyttäminen täysi-ikäistymisen jälkeen ei saa muodostua kohtuuttoman vaikeaksi. Asiassa tulee kiinnittää erityistä huomiota tapauskohtaiseen harkintaan.

Arvioitaessa täysi-ikäistyneen kiinteitä siteitä kiinnitetään lupaharkinnassa huomiota muun muassa siihen, on hakija osoittanut aktiivisuutta siteiden luomisessa. Aktiivisuutta osoittavat esimerkiksi opiskelu ja työnteko, mutta myös työllistymistä edistävät toimet kuten esimerkiksi suomen kielen opiskelu. Lupaharkinnassa kiinnitetään huomiota myös siihen, kuinka pitkään hakija on asunut Suomessa ja asuvatko hänen vanhempansa tai muut sukulaiset vielä Suomessa. Hakijalta, joka on täysi-ikäistynyt jo useita vuosia sitten, voidaan edellyttää suurempaa aktiivisuuden osoittamista kuin hakijalta, joka on vasta hetki sitten tullut täysi-ikäiseksi. Alaikäisenä tulleen hakijan siteitä kotimaahan, nuhteettomuutta ja luvan epäämisen kohtuuttomuutta arvioidaan samoin kuin täysi-ikäisenä tulleen kohdalla.

13.1.2 Jatkolupa perheväkivaltaa kokeneille henkilöille

UlkL 54 §:n 7 momentin mukaan ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että hänen henkilökohtainen tilanteensa on erityisen vaikea puolison häneen tai hänen lapseensa perhesiteen voimassaolon aikana kohdistaman tai hyväksymän väkivallan tai hyväksikäytön vuoksi ja luvan epääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta.

Lain esitöiden mukaan, jotta oleskelulupa voidaan myöntää puolison väkivaltaisuuden perusteella, tulisi hakijan esittää näyttönä väkivallasta esimerkiksi rikosrekisteri, rikoksesta annettu tuomio, päätös lähestymiskiellosta, lääkärintodistus, avioeropäätös, päätös rekisteröidyn parisuhteen purkautumisesta tai sosiaalihuollolta saadut tiedot ja asiakirjat. Vaikean henkilökohtaisen tilanteen arvioinnissa tulee kiinnittää erityisesti huomiota henkilön tai hänen lapsensa turvallisuuteen, terveydentilaan ja perhetilanteeseen. Lupa myönnetään erityisesti tilanteissa, joissa olosuhteet huomioon ottaen olisi kohtuutonta edellyttää henkilön poistuvan maasta. Oleskelulupa myönnetään lähtökohtaisesti yhdeksi vuodeksi ja seuraavan lupahakemuksen yhteydessä harkitaan ovatko luvan myöntämisen edellytykset edelleen voimassa.⁸⁰

Pelkästään hakijan oma kertomus puolison väkivaltaisuudesta ei siten riitä oleskeluluvan myöntämiseen UlkL 54 §:n 7 momentin perusteella, vaan hakijan tulee esittää muutakin näyttöä väkivallasta. Hakijalta ei kuitenkaan edellytetä välttämättä juuri rikosliitännäisiä asiakirjoja, vaan myös muunlainen luotettava näyttö, kuten sosiaaliviranomaisen lausunto, turvakotiin hakeutuminen tai lääkärinlausunto voidaan katsoa riittäväksi näytöksi. Asiassa on hyvä huomioida, että hakija saattaa perheväkivaltatilanteessa hyödyntää mieluummin järjestöjen tuottamia palveluja, eikä käänny viranomaisen puoleen.

⁸⁰ HE 155/2014 vp, s. 81–82.

Päätösharkinta edellyttää luotettavan näytön lisäksi myös harkintaa hakijan olosuhteista kokonaisuudessaan. Kokonaisarviointissa punnitaan muun muassa hakijan ja lasten tilannetta, jos he joutuisivat palaamaan kotimaahan suhteessa siihen, että he jäivät Suomen ilman lähisuvun turvaverkkoa. Harkintaan vaikuttaa myös kulttuuriset seikat kuten esimerkiksi se, miten lähisuku suhtautuu avioliitosta eroamiseen tilanteessa, jossa suku on valinnut puolison hakijalle.

Päätösharkinnassa on annettu painoarvoa myös sille, kuinka pitkään väkivaltaa on ollut, millaista näyttöä siitä on ja mikä on hakijan elämäntilanne nyt. Päätösharkintaa vaikuttaa se, kuinka kauan erilleen muutosta on ja minkälaiset siteet hakijalla on sekä Suomeen että kotimaahan. Asiassa selvitetään, minkälaisista oloista hakija on ja minkälaisiin oloihin hän joutuisi, jos palaisi kotimaahansa. Hakijan olosuhteisiin kotimaassa voi vaikuttaa esimerkiksi se, onko suku painostanut hakijan avioliittoon perheenkokoajan kanssa ja hakija on tämän vuoksi alistetussa asemassa sukuun nähden verrattuna tilanteeseen, jossa hakija on itse päättänyt avioliitostaan.

13.2 Pysyvä oleskelulupa tai EU-oleskelulupa perhesiteen perusteella

Ulkomaalaislain 56 §:n mukaan pysyvä oleskelulupa myönnetään ulkomaalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan saatuaan luvallisesti oleskellut maassa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan, jos edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnetään jatkuva oleskelulupa, ovat olemassa ja pysyvän oleskeluluvan myöntämiselle ei ole tässä laissa mainittuja esteitä. Ulkl 56 §:n 2 momentin mukaan perhesiteen perusteella määräaikaisen oleskeluluvan saaneelle ulkomaalaiselle voidaan myöntää pysyvä oleskelulupa, vaikka perheenkokoaja ei täytä pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos perheenkokoaja on oleskellut Suomen ulkopuolella työ- tai muista vastaavista matkoista johtuen siinä määrin, ettei pysyvän oleskeluluvan myöntämiseksi vaadittava yhtäjaksoisen oleskelun edellytys hänen kohdallaan täyty. Tällöin oleskeluluvan perhesiteen perusteella saaneelle ulkomaalaiselle voitaisiin kuitenkin myöntää pysyvä oleskelulupa, mikäli pysyvän luvan edellytykset täyttyisivät hänen kohdallaan.⁸¹

Ulkl 56 a §:n 1 momentin mukaan pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa myönnetään kolmannen maan kansalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan saatuaan välittömästi ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä luvallisesti oleskellut maassa yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan, jos edellytykset jatkuvan oleskeluluvan myöntämiselle ovat olemassa ja pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan myöntämiselle ei ole tässä laissa mainittuja esteitä.

⁸¹ HE 198/2005 vp, s. 16.